Vlastiveda

Vlastivedné cesty po Slovensku

pre 4. ročník základnej školy

patria
spol. s r.o.

PATRIA

1.10.2018 9:12:44

Vlastiveda

Vlastivedné cesty po Slovensku

pre 4. ročník základnej školy

patria
spol. s r.o.

PATRIA

1.10.2018 9:12:44

Vlastiveda

Vlastivedné cesty po Slovensku

pre 4. ročník základnej školy

PRACOVNÁ UČEBNICA

Mária NOGOVÁ
Veronika ZVONČEKOVÁ

Patria I., spol. s r. o.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 1 3.10.2018 21:25:27

Autori© RNDr. Mária Nogová, PhD.,
RNDr. Veronika Zvončeková, 2018

Lektorovali: PaedDr. Miroslava Gašparová, PhD.,
PaedDr. Mária Kubovičová,
PaedDr. Mária Pálinkáš

Redakcia: RNDr. Veronika Zvončeková

Ilustrácie© Mgr. Art. Miroslav Regitko, 2018
Mapy© Mapa Slovakia Editor, s. r. o., 2018
Grafický dizajn© Bruno Musil, 2018

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
pod č. 2018/12208:5-10K0 ako učebnicu Vlastiveda pre 4. ročník základných škôl.
Schvaľovacia doložka nadobúda účinnosť 27. 9. 2018 a má platnosť do 31. 8. 2023.

Všetky práva vyhradené.
Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovať a rozširovať bez súhlasu majiteľa práv.

Prvé vydanie, 2018
Vydala: Patria I., spol. s r. o.
Tlač: Patria I., spol. s r. o., Prievidza
ISBN 978-80-85674-56-9

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 2 3.10.2018 21:25:38

Obsah

Ahoj, som MICHAL, poviem ti niečo stručne o obsahu učebnice. Čakajú ťa vlastivedné poznávacie cesty po Slovensku, čiže výpravy s bádateľským cieľom, teda expedície. Niekedy ťa expedície zavedú do pohoria, inokedy do obce, niekedy do niektorej oblasti Slovenska. Je to tak preto, aby bolo zameranie expedícií pestré a pútavé.

Prečo je dobré cestovať po Slovensku podľa mapy 7
Mapa Slovenska 8
Čítanie mapy 10
Expedície po Slovensku 14

Prvá trasa expedícií 15

Tatry 16
Nízke Tatry 18
Vlkolínec 20
Orava 22
Veľká Fatra 24
Malá Fatra 26
Strečno 28
Žilina 30
Súľovské vrchy 32
Obrana pred tatárskym vpádom 34
Trenčín 36
Piešťany 38
Trnava 40
Modra 42
Milan Rastislav Štefánik 44
Záhorie 46
Bratislava 48
Mária Terézia 50
Správa z prvej trasy expedícií 52

PATRIA

Obsah

Druhá trasa expedícií 53

Podunajsko 54
Nitra 56
Tomáš Garrigue Masaryk 58
Horná Nitra 60
Prvá svetová vojna 62
Banská Štiavnica 64
Kremnica 66
Zvolenská kotlina 68
Poľana 70
Horehronie 72
Lučenec 74
Slovenské rudohorie 76
Rožňava 78
Slovenský raj 80
Správa z druhej trasy expedícií 82

Tretia trasa expedícií 83

Košice 84
Zemplín 86
Vihorlatské vrchy 88
Nízke Beskydy 90
Bardejov 92
Prešov 94
Spišský hrad 96
Levoča 98
Pieniny 100
Správa z tretej trasy expedícií 102

Slovensko na zemeguli 108
Slovensko na mape sveta 109
Slovník 114

PATRIA

Ahoj, predstavíme ti učebnicu

Mňa už poznáš,
poviem ti ešte niečo o učebnici,
ktorú máš v rukách.
Je to tvoja pracovná učebnica.
Z jednotlivých expedícií si môžeš napísať
poznámku na vhodné miesto
podľa svojej potreby aj mimo riešenia
zadaných úloh.

Volám sa SLÁVKA,
musím ti povedať, že sa musíš
predovšetkým naučiť čítať mapu.
Vedieť, čo znamenajú jednotlivé farby
na mape a mapové znaky –
kvôli orientácii. Na vlastivede budeš
cestovať prstom po mape trasami:
od Tatier k Dunaju,
od Dunaja po Hornád,
od Hornádu po Dunajec.

Ja som JAKUB.
Čo povedali kamaráti, ešte nie je všetko.
Učebnicu môžeš prepojiť
s mobilným telefónom, tabletom, počítačom.
Môžeš využívať uvedené QR kódy,
umožnia ti pozrieť si video so zaujímavosťou
(bude to aj na youtube). V mobilnom telefóne
alebo v tablete musíš mať stiahnutú
aplikáciu na čítanie
QR kódu cez telefón.

Zdravím ťa, som LUCIA!
Učebnicu si môžeš
dotvárať fotografiami,
kresbami, svojimi poznámkami,
vpisovaním do obrázkov a pod.
Expedície v učebnici sú len návrhom,
čo by sa dalo navštíviť,
objavovať a spoznať na Slovensku.
Môžeš si stanoviť
aj svoj cieľ.

PRACOVNÝ ZOŠIT

Ahoj, povieme ti niečo aj my ako autori,
vlastiveda nie je pre teba nový vyučovací predmet. Ako tretiaci ste spolu celá trieda pozorovali obec, okolie, krajinu. Určite poznáš aj nejakú povesť viažucu sa k obci, vieš, že časová priamka nám napr. priradenými obrázkami akoby zviditeľní čas – udalosti, vieme, čo sa kedy udialo.

Toto všetko ťa už vlastiveda naučila.

A čo ďalej, čo tento školský rok?
Zo svojej obce prejdeš na spoznávanie celého Slovenska. V učebnici sú uvedené expedície po Slovensku tak, ako si myslíme, že by bolo vhodné poznávať na vlastivede Slovensko.
Pri jednotlivých úlohách, ktoré máš riešiť, je pokyn na prácu v 1. osobe jednotného čísla: nájdem, vyberiem, vytvorím atď. Chceli sme ti tým povedať, že ako žiak – bádateľ máš spoluúčasť na expedíciách, máš sa snažiť pracovať samostatne. Očakáva sa od teba, že prejavíš svoj názor, uvedieš svoje návrhy napr. na iné exkurzie, doplnkové aktivity, podelíš sa s ostatnými o svoje skúsenosti, zážitky pri poznávaní krajiny a pod. Budeš aj v tomto roku spoznávať povesti, ale už budeš vedieť, čo v nich hľadať – významné objekty (hrady, osobnosti...), príbeh, ktorý niečo napovie z minulosti (histórie). Budeš aktívne sa učiaci žiak.
Veríme, že sa ti to podarí, lebo ťa čaká zasa viac.
O rok budeš už spoznávať svet a dianie v ňom.

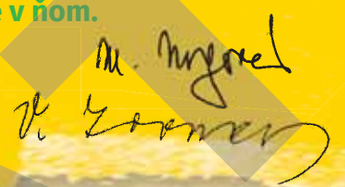

PATRIA

Prečo je dobré cestovať po Slovensku podľa mapy

Budeš vedieť

1. Rýchlo sa samostatne zorientovať podľa mapových znakov.
2. Opísať a predstaviť si krajinu podľa mapových znakov.
3. Objavovať zaujímavé miesta na Slovensku, napr. prírodné krásy, pamiatky.
4. Určiť cestu z obce na cieľové miesta.
5. Vypočítať skutočnú vzdialenosť medzi objektmi podľa mapy a jej mierky.
6. Porovnávať jednotlivé oblasti, v čom sú odlišné.
7. Porovnať svoju obec s inými obcami.
8. Hľadať a skúmať jedinečnosti v našej krajine.

Na strane vľavo vidíš podpisy tých, čo pre teba vytvorili učebnicu. Tu na tejto strane sa na čiaru podpíš ty ako používateľ učebnice.

meno

Rada spoznávam, ako to bolo kedysi. Preto hľadám kultúrne pamiatky, umelecké výtvory a pod. Zameriavam sa na mapové znaky. Podľa nich aj zistím, kde sú prírodné krásy.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 7 3.10.2018 21:25:53

Mapa Slovenska

Mapa Slovenska zobrazuje územie Slovenska zmenšené do rovinnej plochy. Povrch Slovenska a objekty, ktoré sa na Slovensku nachádzajú, sú na mape zobrazené pomocou symbolov. Symboly sa nazývajú mapové znaky. Farbami je na mape znázornené, v ktorej oblasti Slovenska sa nachádzajú pohoria a v ktorej oblasti Slovenska sú nížiny.

Odtiene hnedej farby vyjadrujú odstupňovanie výšky pohoria.
Čím je hnedá farba tmavšia, tým je väčšia výška.
Modrou farbou sú vyznačené rieky, červenou a hnedou farbou cesty, žltou diaľnice.
Krúžkami sú označené obce.
Veľkosť krúžkov závisí od veľkosti obce podľa počtu obyvateľov.

Čítanie mapy

Čítanie knihy a čítanie mapy je podobné, len na mape sú aj mapové znaky.
Vedieť čítať mapu znamená vedieť opísať krajinu podľa mapových znakov. Pri každej mape si treba najprv pozrieť vysvetlivky.

1. **Doplním mapové znaky podľa mapy priloženej k učebnici.**

Objekt	Mapový znak	Objekt	Mapový znak
pohorie		cesta	
nížina		kúpele	
rieka		zrúcanina	
obec		zámok	
jaskyňa		objekt zaradený v Zozname UNESCO	

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 8 3.10.2018 21:26:02

Mapa Slovenska

Mierka mapy

Z mapy sa dá zistiť skutočná vzdialenosť medzi objektmi. Zmenšenie je vyjadrené grafickou mierkou. Mierka mapy je zmenšenie vzdialenosti podľa matematických pravidiel. Podľa mierky mapy sa dá vypočítať, ako ďaleko sú od seba dva body v skutočnosti. Vzdialenosť medzi dvoma miestami na mape vieme odmerať a podľa mierky mapy vypočítať skutočnú vzdialenosť.

Mierka mapy, ktorú budeme používať:
1 cm na mape predstavuje 10 km v skutočnosti.
Dve miesta, ktoré sú vzdialené na mape 1 cm, sú v skutočnosti vzdialené 10 km, ak sú vzdialené na mape 2 cm, v skutočnosti sú vzdialené 20 km.

2. **Trnava je na mape vzdialená od Bratislavy priamou cestou (vzdušnou čiarou) približne 5 cm.**
Vypočítam, ako ďaleko sa nachádzajú od seba tieto dve mestá v skutočnosti.
Postup výpočtu:
Podľa mierky mapy 1 cm = 10 km,
5 cm vynásobím 10 km, to je vzdialenosť v skutočnosti medzi mestami Trnava a Bratislava, vzdialenosť je približne 50 km.

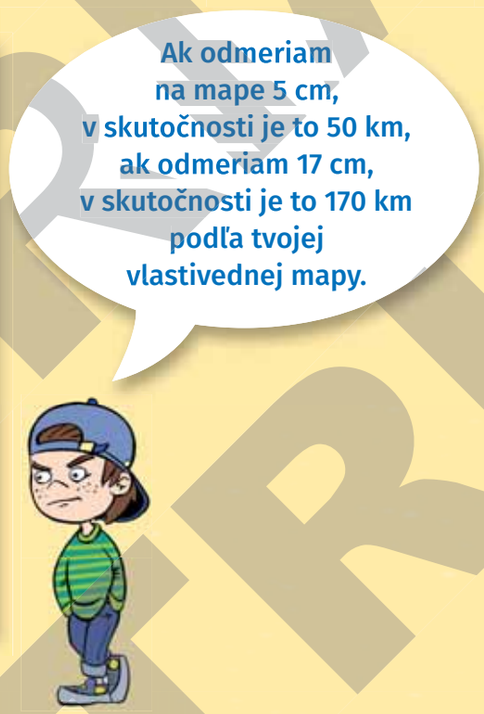

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 9 24.9.2018 23:28:37

Čítanie mapy

Úlohy budem riešiť s mapou priloženou k učebnici. Na mape je zobrazená štvorcová sieť označená písmenami A,B,C,D a číslicami 1,2,3,4,5,6,7,8.
Každé miesto na mape je umiestnené v určitom štvorci, ktorý je daný písmenom a číslicou. Napríklad hrad je umiestnený v štvorci (B-3), dvojicu písmeno a číslicu budeme uvádzať v zátvorke.

Štvorcová sieť

	1	2	3	4	5	6	7	8
A								
B								
C								
D								

1. **Nájdem na mape svoju obec a zistím, v ktorom štvorci sa nachádza. Ktoré ďalšie obce sa nachádzajú v tomto štvorci? Ktoré pohoria alebo nížiny zasahujú do tohto štvorca? Ktoré rieky pretekajú cez tento štvorec na mape?**

2. **Nájdem na mape mesto Trenčín v štvorci (B-1) a mesto Košice v štvorci (C-7). Prstom po mape prejdem po ceste, ktorá spája tieto dve mestá. Ktoré väčšie obce ležia na tejto ceste?** Existuje aj iná cesta z Trenčína do Košíc?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 10 24.9.2018 23:28:52

3. Lietadlo letí z Bratislavy (C-1) do Prešova (B-7). Podľa mapy ponad ktoré pohoria, nížiny, rieky a mestá preletí?

4. Nájdem na mape mestá: Lučenec (C-4), Banská Bystrica (B-4), Detva (C-4). Letím v balóne z Lučenca smerom do Banskej Bystrice. Keď je balón nad Detvou, začne fúkať vietor od západu a balón zmení svoj smer letu na východ. V ktorom meste v štvorci (C-5) môže pristáť?

5. Nájdem na mape dve mestá: Ružomberok (B-4) a Banská Bystrica (B-4). Spojím ich čiarou a vypočítam podľa grafickej mierky mapy približnú vzdialenosť medzi nimi.

6. Vytvorím si podobné úlohy.

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 11 24.9.2018 23:28:55

Jedna keltská minca sa stratila. Našla sa?

Všetko sa deje na nejakom mieste a v nejakom čase. Povie ti to časová priamka, napríklad príbeh keltskej mince. Pomôže ti Slávka a Michal.

Kelti už vyrábali mince, keď ešte ľudstvo nepočítalo roky, storočia.

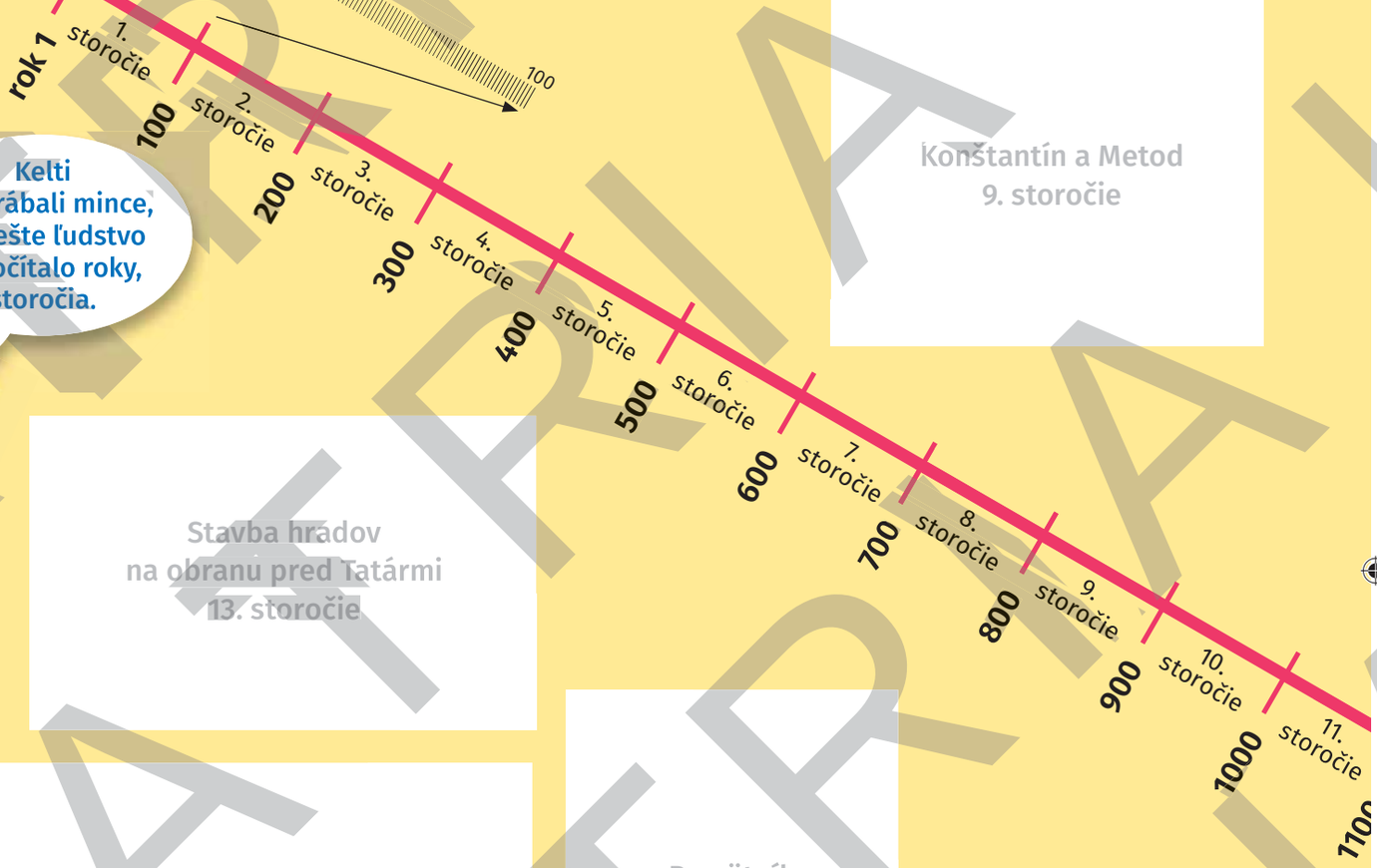

Konštantín a Metod
9. storočie

Stavba hradov
na obranu pred Tatármi
13. storočie

Obrana pred Turkami
16. storočie

Pamätník
na druhú
svetovú vojnu
Dukla 1939 – 1945

Tu je priestor
na moju fotografiu
nejakej udalosti.
Priradím ju
na časovú priamku.

Pamätník
na prvú
svetovú vojnu
1914 – 1918

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 12 24.9.2018 23:28:57

1. **Na konci učebnice s. 117 – 120 sú obrázky na vystrihovanie. Postupne, ako budeš v témach o udalostiach a osobnostiach spoznávať, čo sa kedy stalo, kto kedy žil, niečo významné urobil a pod., budeš si obrázky vystrihovať a správne priraďovať na časovú priamku. Obrázky na vystrihovanie sú rovnaké ako v témach učebnice o významných udalostiach, miestach, osobnostiach a pod., len sú zmenšené. Obrázky si môžeš vystrihnúť a priradiť na časovú priamku prípadne až na konci školského roka.**

Milan Rastislav Štefánik 1919

Ľudovít Štúr 1843

Tomáš Garrigue Masaryk 1918

Vznik Slovenskej republiky 1993

Mária Terézia 1741

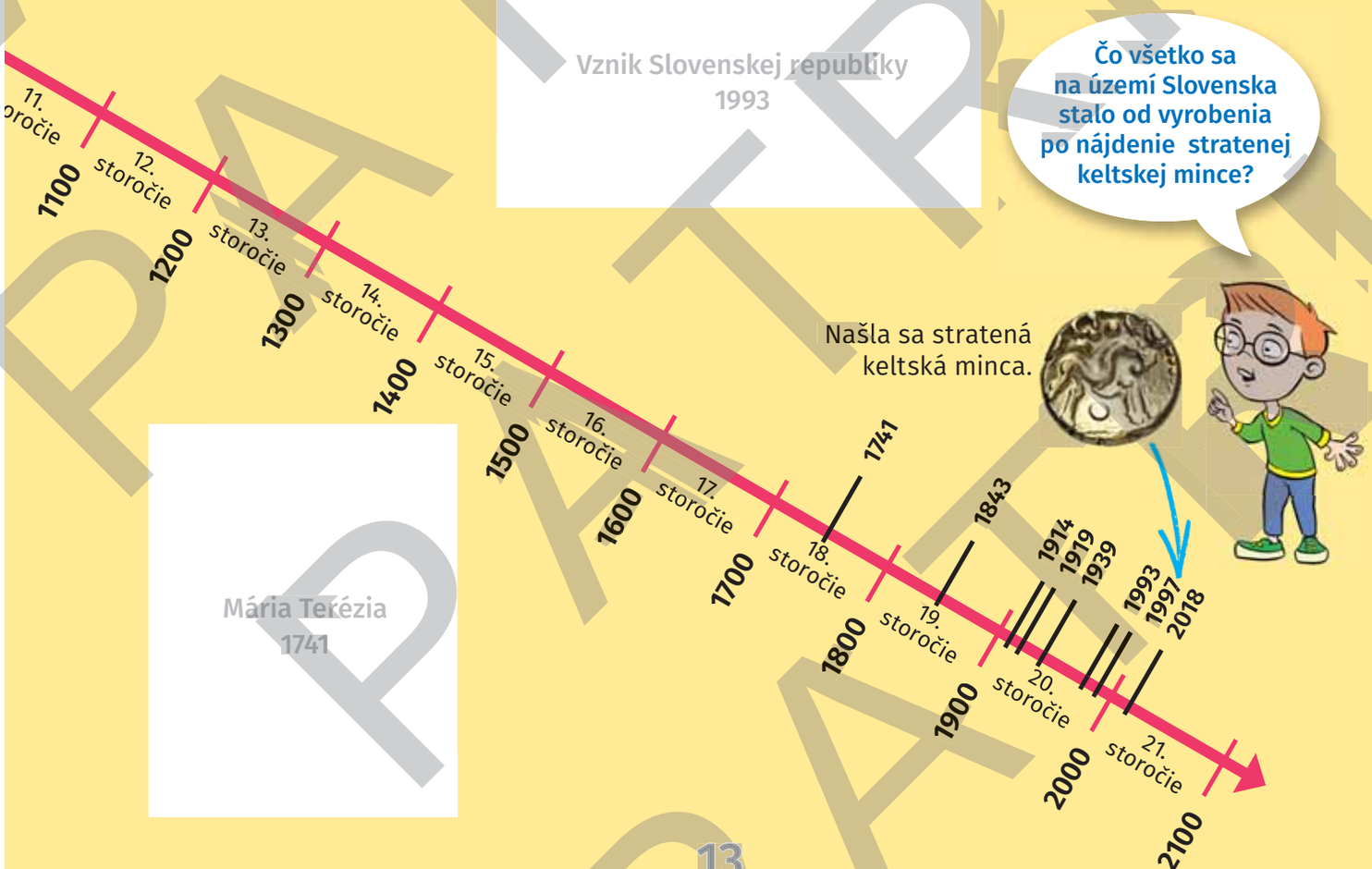

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 13 24.9.2018 23:28:58

Expedície po Slovensku

Nazvali sme tak výpravy prstom po mape za zaujímavosťami po Slovensku. Bude to tvoj spôsob spoznávania Slovenska, získavania zručnosti pri práci s mapou, ale aj objavovanie.

Základom úspechu každej výpravy je dobrá príprava.

Pri našej príprave bude vždy daný cieľ – nejaká záhada alebo zaujímavosť.
Dôležité je pri expedícii:

1. **vedieť dobre čítať mapu,**
2. **získať informácie o danom mieste, vrátane o tom, čo sa už udialo, teda o minulosti – histórii.**

Na expedíciách navštíviš mnoho zaujímavých miest, napr. horské jazero – pleso. Budeš skúmať, prečo vznikla ľadová jaskyňa. Dostaneš sa na hrady, zámky, kaštiele. Prevezieš sa na plti po Váhu. Dozvieš sa, prečo je na Slovensku postavených veľa hradov a ako žili ľudia na území Slovenska v minulosti. A veľa ďalších zaujímavých informácií.
Používať budeš najmä mapu, ktorá je prílohou učebnice.
Pri cestách po Slovensku budeš prechádzať cez jednotlivé oblasti Slovenska.
Ich názvy pochádzajú z minulosti, nájdeš ich na s. 111.

Moje poznámky:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 14 24.9.2018 23:28:58

Prvá trasa expedícií
od Tatier k Dunaju

Prvá trasa bude spájať pohorie Tatry a rieku Dunaj. Cesta bude smerovať popri najdlhšej slovenskej rieke Váh. Vymenované miesta (●) budú zastávkami na trase. Nájdem ich na mape. Postupne pri sledovaní cesty medzi jednotlivými zastávkami budem mať prehľad, kadiaľ vedú jednotlivé expedície.

- Poprad a Tatry so Štrbským plesom.
- Nízke Tatry a Demänovská ľadová jaskyňa.
- Veľká Fatra a Malá Fatra sú dve pohoria oddelené Turčianskou kotlinou. Vo Veľkej Fatre budeme pátrať po skameneline a v Malej Fatre budeme bádať, kde mohol Jánošík ukryť svoj poklad.
- Ďalšie zastávky budú pri rieke Orava na Oravskom hrade a Oravskej priehrade.
- Z Oravského hradu sa premiestnime po rieke Váh pod ďalší hrad Strečno.
- Zo Strečna povedie cesta do Žiliny a k sútoku riek Kysuca a Váh.
- Zo Žiliny sa dostaneme do pohoria Súľovské vrchy a pri hradoch na Považí sa dozvieme, prečo je na Slovensku tak veľa hradov.
- V Trenčíne sa zastavíme na hrade pri legendárnej studni s povesťou.
- Z Trenčianskeho hradu bude smerovať cesta do Piešťan do kúpeľov a odtiaľ do Trnavy za usmievajúcou sa vežou.
- V Trnave bude výlet pre kamarátov a z Trnavy sa vyberieme do miest, ktoré sú spojené so známymi osobnosťami. Najprv pôjdeme za Ľudovítom Štúrom do Modry a odtiaľ cez pohorie Malé Karpaty do obce Košariská za Milanom Rastislavom Štefánikom.
- Po prechode cez Malé Karpaty sa dostaneme do oblasti Záhorie na Záhorskú nížinu a tam bude naším cieľom púšť.
- Zo Záhoria sa dostaneme k sútoku Moravy a Dunaja pod hradom Devín a potom bude naša cesta smerovať do Bratislavy k Prezidentskému palácu a za Máriou Teréziou.

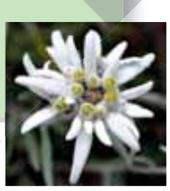

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Za rastlinou, ktorá rastie vysoko v horách a nedá sa len tak ľahko vidieť. Listy a kvety vyzerajú, akoby ich pokryla námraza. Keď však prídete bližšie, zistíte, že sú husto porastené striebornými chĺpkami.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 15 24.9.2018 23:28:59

Tatry

Expedícia na Štrbské pleso

Tatry

Tatry (B-5) sú najvyššie pohorie na Slovensku. Nachádzajú sa na hranici s Poľskom – naším susedným štátom na severe. Najvyšší vrch má názov Gerlachovský štít. Turisti radi navštevujú doliny a horské jazerá, ktoré sa nazývajú plesá. Prvá naša expedícia povedie do najvyššieho pohoria na Slovensku. Najvhodnejším miestom, kde začať expedíciu, je mesto Poprad.

Tatry na mape

1. **Z našej obce alebo z blízkej obce sa dostanem do Popradu (B-5) prstom po mape cez obce (uvediem 2 najzaujímavejšie):**

Štrbské pleso

Je to horské jazero, ktoré vzniklo pred mnohými miliónmi rokov roztopením ľadovca.

2. **Obrázok zobrazuje miestnu krajinu v okolí Štrbského plesa.**
K prvkom krajiny sú priradené číslice:
les – 1, voda – 2, vrch – 3, skokanský mostík – 4, skaly vo vode – 5, chata – 6.
Do krúžkov na obrázku napíšem číslice jednotlivých prvkov krajiny.
Porovnám opis krajiny podľa fotografie a mapy.

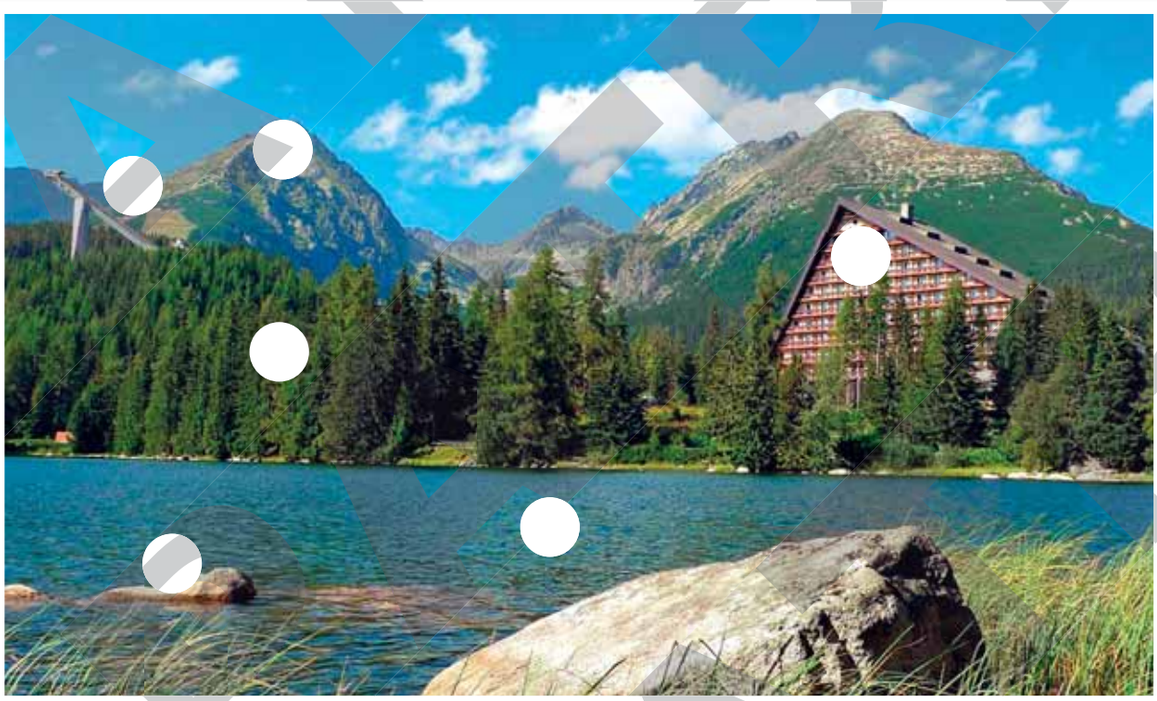

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 16 24.9.2018 23:29:00

Tatranský národný park

Na území Tatier je najstarší a najväčší národný park. Má skratku TANAP (Tatranský národný park). Národný park je územie s ochranou prírody, vrátane ochrany rastlín a živočíchov. Na Slovensku je viac národných parkov.

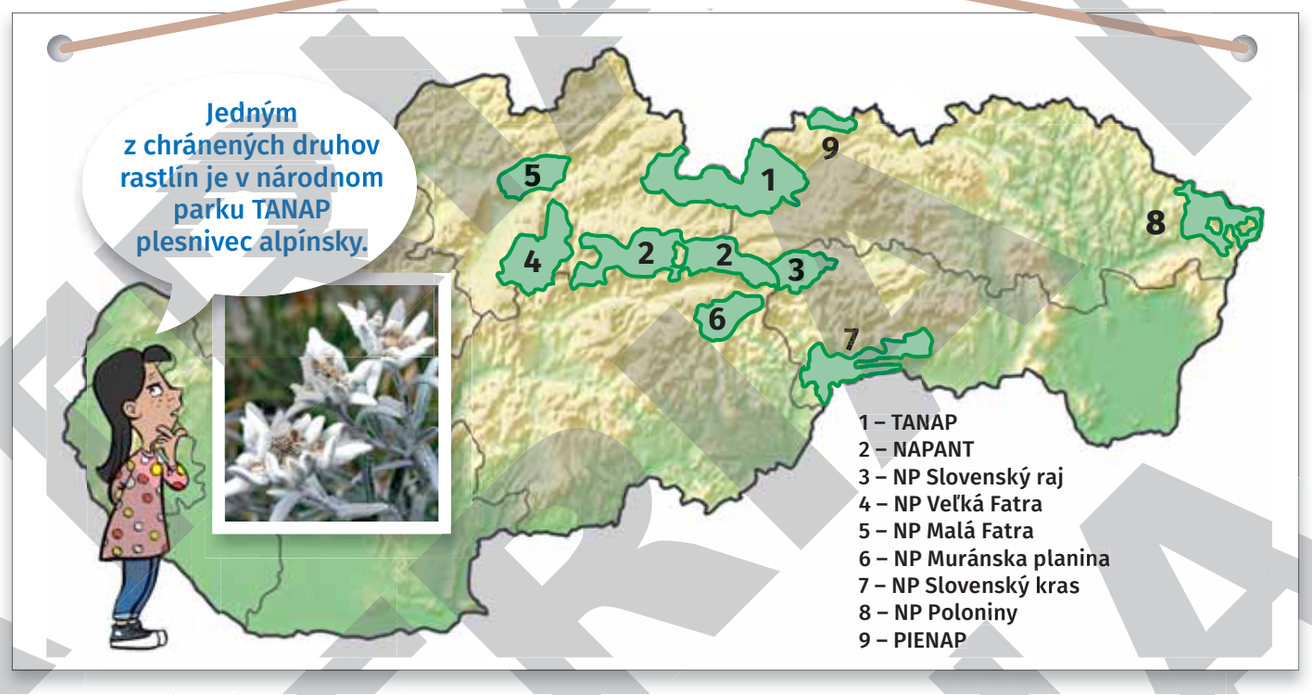

Mapa národných parkov na Slovensku

3. **Ktorý národný park je najbližšie k našej obci?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Štrbské pleso	
Tatranský národný park	
Čítanie mapy	
Opis expedície	

7. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do Tatier, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Navštíviť ľadové kráľovstvo.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 17 24.9.2018 23:29:00

Nízke Tatry

Expedícia do Demänovskej ľadovej jaskyne

Nízke Tatry

Pohorie Nízke Tatry je od Tatier oddelené Podtatranskou kotlinou, cez ktorú preteká rieka Váh. Popri Váhu sú vybudované cesty aj železnica.

Nízke Tatry na mape

Pôjdem prstom po mape z Popradu smerom na západ k Liptovskému Mikulášu (B-4). Popri rieke Váh v tomto smere sa tiahnu po pravej strane Tatry a po ľavej strane Nízke Tatry (B-4). V nich sa nachádzajú doliny, kotliny, vrchy, ale aj jaskyne. A práve k jednej zaujímavej jaskyni sa z Liptovského Mikuláša vyberieme.

1. **Kotlina je znížená časť medzi pohoriami. Prečo v kotlinách žije viac ľudí? Čo z tohto je pravdivé: Je tam teplejšie, tečie tadiaľ rieka, ľahšie sa budujú cesty a železnice. Ktorá z týchto podmienok je najdôležitejšia na rozhodnutie založiť obec?**
Napíšem svoj názor a zdôvodním, prečo si to myslím.

Expedícia k jaskyni

V Nízkych Tatrách je viac jaskýň. Jednou z nich je Demänovská ľadová jaskyňa s trvalým ľadom. Tvar jaskyne pod povrchom bráni preniknutiu teplého vzduchu. V jaskyni sa našli kosti jaskynného medveďa, ktoré ľudia považovali za kosti draka. Preto sa nazývala aj Dračia jaskyňa.

2. **Ak sa vyberiem do Demänovskej ľadovej jaskyne z našej obce, pôjdem podľa mapy cez obce (vymenujem najzaujímavejšie):**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 18 24.9.2018 23:29:02

3. **Demänovskú ľadovú jaskyňu navštívi každý rok veľa návštevníkov. Sprievodca v jaskyni upozorňuje návštevníkov, že je zakázané dotýkať sa a poškodzovať kvapľovú výzdobu.**
Prečo je zákaz dotýkať sa kvapľovej výzdoby?
Môj názor:

Čítal som o tom:
Jaskynnú výzdobu tvoria kvaple.
Voda, ktorá kvapká zo stropu jaskyne,
vytvára kvapľovitý útvar,
ten sa pomaly zväčšuje smerom nadol.
Ak voda kvapká v jaskyni na zem
(hneď zamrzne), vznikajú
dohora rastúce
kvaple.

4. **Napriek tomu, že je v ľadovej jaskyni zákaz ničiť kvaple, vždy sa nájde niekto, kto zákaz poruší. Na Slovensku je veľa pekných miest, ktoré treba chrániť. Napíšem konkrétny návrh, ako presvedčiť ľudí, aby prírodu chránili a neničili ju.**

5. **Jaskyne skúmajú odborníci – speleológovia. Ak by bola možnosť spýtať sa niečo speleológa o jaskyniach, moja otázka by znela takto:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kvaple v jaskyni	
Pohoria a kotliny a ich rozloženie	
Čítanie mapy	
Nízke Tatry – pohorie	
Demänovská ľadová jaskyňa – otázka o jaskyniach	
Návrhy na ochranu prírody	

6. **Ak pôjdem ja na expedíciu do Nízkych Tatier, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Pôjdeme hľadať odpoveď na otázku, prečo na Slovensku existuje dedina s drevenými domčekmi, ktorá sa za niekoľko storočí nezmenila.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 19 24.9.2018 23:29:03

Vlkolínec

Expedícia za pamiatkami UNESCO

UNESCO je svetová organizácia. Jednou jej činnosťou je zaraďovať do Zoznamu svetových kultúrnych a prírodných pamiatok objekty, aby boli chránené a zachovali sa. Je to naše kultúrne dedičstvo.

Vlkolínec na mape

1. **Z Demänovskej ľadovej jaskyne pôjdem prstom po mape cez Ružomberok do Vlkolínca (B-4). Opíšem cestu podľa mapy.**

Expedícia do Vlkolínca

Prečo sme si vybrali Vlkolínec na expedíciu? Bol medzi prvými zaradený k pamiatkam UNESCO. V tejto obci akoby sme sa odrazu vrátili sto rokov dozadu. Je to preto, lebo v celej dedine sú staré drevenice. Nič sa tam nemení, aby sa uchoval pôvodný Vlkolínec.

2. **Uvažujem, či je potrebné, aby sa zachovávali obce alebo ich časti v pôvodnom stave.** Uvediem, prečo je to potrebné alebo prečo nie.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 20 24.9.2018 23:29:04

3. **Myslím si, že v našej obci by sa mohli niektoré časti zaradiť do zoznamu chránených pamiatok. Ktoré časti obce sú výnimočné a bolo by dobré ich zachovať? Napíšem alebo nalepím fotografiu a zdôvodním.**

4. **Pamiatky zapísané v Zozname UNESCO sú na mape označené symbolom . Vyčítam z mapy, ktorá pamiatka zapísaná v Zozname UNESCO je najbližšie k našej obci. Zistím informácie o nej.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Vlkolínec	
Drevenica vo Vlkolínci	
Význam UNESCO a ochrana kultúrnych a prírodných pamiatok	
Hodnotenie obce, či je vhodná na zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu za kultúrnymi a prírodnými pamiatkami zo Zoznamu UNESCO, navštívim podľa mapy tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na hrad na vysokej skale.
Natočilo sa tam veľa rozprávok.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 21 24.9.2018 23:29:05

Orava

Expedícia na Oravský hrad

Oblasť Orava

Orava je názov oblasti okolo rieky s rovnakým názvom. Nad riekou je na vysokej skale postavený hrad. Pri obci Námestovo je vybudovaná priehrada. Ak chceme ísť na Oravský hrad, dostaneme sa k nemu z obce Oravský Podzámok.

Orava na mape

1. **Nájdem na mape Oravský Podzámok (A-4). Vyberiem si cestu, po ktorej sa do tejto obce dostanem z Vlkolínca. Vypíšem si obce, cez ktoré pôjdem.**

_____

_____

2. **Z našej obce sa dá dostať podľa mapy na Oravský hrad cez tieto obce:** _____

_____

_____

Expedícia na hrad

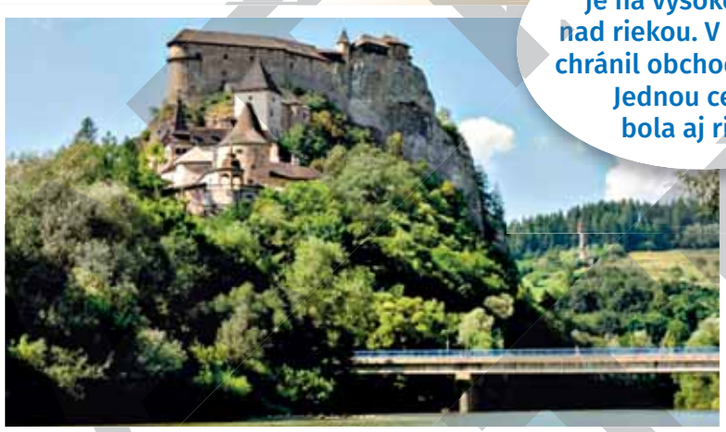

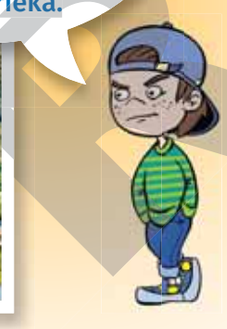

3. **Pozriem si dve fotografie Oravského hradu. Na fotografii vľavo vidieť, že v rieke stojí princezná. Ak aj fotograf stál v rieke, keď fotografoval, viem určiť, na ktorej strane rieky je hrad. Krížikom označím na druhej fotografii miesto, kde stojí princezná v rieke na prvej fotografii.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 22 24.9.2018 23:29:05

4. **Opíšem podľa mapy krajinu okolo Oravského hradu.**

Na ceste po tejto oblasti navštívime niektoré zaujímavé a záhadné miesta, napríklad Oravu a Slanicu. Pri budovaní priehrady boli zatopené aj niektoré obce. Jednou z nich bola Slanica a ostrov na priehrade je jej zvyšok.

5. **Zahrám sa na archeológa, ktorý ide preskúmať zatopenú obec. Porozprávam sa so spolužiakmi, ktoré časti mohla mať obec. Opíšem, ako mohla vyzerať obec pred zatopením.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Rieka Orava	
Oravský Podzámok	
Oravský hrad	
Orava	
Slanica	
Porovnávanie fotografií	

6. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Hľadať skameneliny a hrať sa na paleontológov. Na Slovensku je veľa pohorí s odtlačkami morských živočíchov. Ako sa sem dostali morské živočíchy? Poďme za záhadou.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 23 24.9.2018 23:29:07

Veľká Fatra

Expedícia za skamenelinou

Veľká Fatra

Chcem nájsť skameneliny, tak idem do Veľkej Fatry. Tam sa našli odtlačky morských živočíchov. Veľká Fatra (obrázok dolu) je pohorie, na ktorého území je národný park.

Skameneliny sú chránené

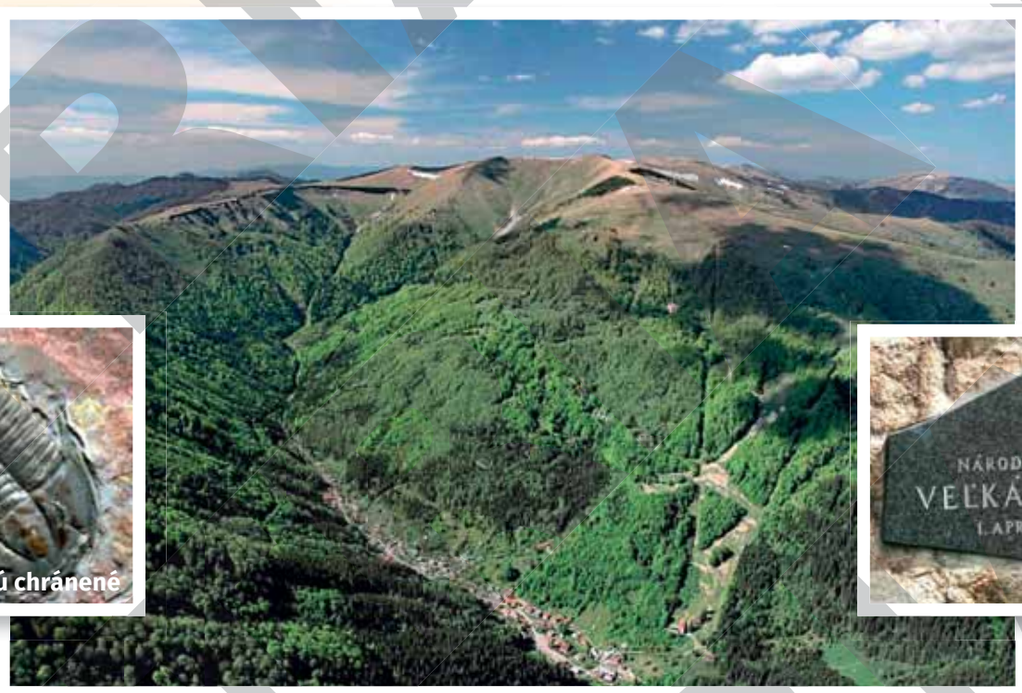

Veľká Fatra na mape

Na mape nájdem cestu z Oravského hradu do Martina (B-3,4) a odtiaľ popri rieke Turiec do kotliny s názvom Turčianska kotlina. Z nej môžeme prejsť do Veľkej Fatry (B-4).

1. **Centrom Turčianskej kotliny je Martin. Nájdem na mape ďalšie obce v Turčianskej kotline.**

2. **Cez ktoré obce pôjdem podľa mapy z našej obce alebo z okresného mesta do Martina? Najväčšie z nich sú obce:**

PRACOVNÝ LIST

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 24 24.9.2018 23:29:08

Expedícia do Veľkej Fatry za morskými živočíchmi

Pohorie je tvorené horninami. Vzniklo pred mnohými miliónmi rokov. Horniny vznikli aj z ulít odumretých morských živočíchov. Keď morské živočíchy uhynuli, klesli na dno mora. Na dne mora sa hromadili telá a schránky živočíchov, ktoré zakrylo bahno. Za milióny rokov bahno stvrdlo aj s odumretými živočíchmi a schránkami živočíchov. Vznikli skameneliny. Keď sa dvíhalo – formovalo pohorie Veľká Fatra, pohybmi zemského povrchu sa dostali na povrch aj skameneliny.

Čítal som v encyklopédii, že sa za skamenelinu považuje zvyšok alebo odtlačok niekdajších živočíchov alebo rastlín, ktorý sa zachoval v hornine. Skamenelina sa vytvára po odumretí organizmu a jeho „pochovaní“ v bahne na dne mora.

3. **Pokus: Ako si vyrobiť odtlačok**
Pomôcky: mušle, listy, prázdne ulity, plastelína, sadra, voda, vedierko na rozrobenie sadry s vodou, podložky na ukladanie vyrobených odtlačkov.
Postup: Z plastelíny vytvarujem misku, na ktorú sa bude dať odtlačiť zvolený predmet. Do plastelíny vtlačím predmet. Po odtlačení predmet odstránim. Vzniknutý obraz po predmete zalejem tekutou sadrou. Keď sadra stvrdne, opatrne odstránim plastelínu.

4. **Skameneliny skúmajú paleontológovia.**
Moja otázka pre nich: Aký má význam paleontológia?

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Veľká Fatra na mape	
Skameneliny	
Martin	
Turčianska kotlina	
Pokus: Ako si vyrobiť skamenelinu	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Skúmať, kde mohol Jánošík zakopať svoj poklad.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 25 24.9.2018 23:29:10

Malá Fatra

Expedícia za Jánošíkovým pokladom

Malá Fatra

Malá Fatra je pohorie oddelené od Veľkej Fatry Turčianskou kotlinou. Riekou Váh je rozdelené na dve časti.

Malá Fatra na mape

Z Martina bude viesť moja cesta prstom po mape do pohoria Malá Fatra (B-3, A-4) k obci Terchová (A-4).

1. **Podľa znakov na mape a fotografie opíšem, ako vyzerá oblasť v Malej Fatre okolo obce Terchová (A-4).**

Expedícia za pokladom

Terchová je rodisko Juraja Jánošíka. V minulosti sa šírila povesť, že v Malej Fatre zakopal Jánošík poklad. Tá časť sa volá Jánošíkove diery. Je to neďaleko Terchovej.

2. **Budem pátrať, kde by mohol Jánošík ukryť poklad. Budem mať na pomoc dve fotografie. Na fotografiách vidieť skaly, vodopády, rebríky pre turistov. Porovnám fotografie a tipnem si miesto, ktoré je najvhodnejšie na úkryt pokladu. Mohlo by to byť miesto na fotografii 1 alebo 2? Prečo? Napíšem ku každej fotografii svoj názor.**

Mohlo by to byť na fotografii 1, lebo

Mohlo by to byť na fotografii 2, lebo

Pohorie je tvorené viacerými horninami, ktoré sú rôzne odolné voči vode a vetru. Vietor aj voda postupne dokážu rozrušiť skaly. Menej odolné horniny vietor a voda rýchlo rozrušia. (Na s. 32 má Michal obrázok schémy.)

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 26 24.9.2018 23:29:11

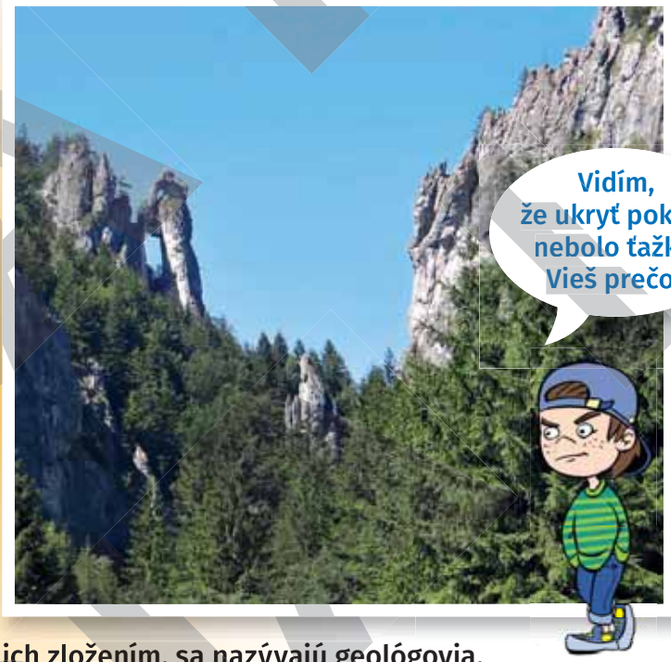

3. **Vedci, ktorí sa zaoberajú horninami a ich zložením, sa nazývajú geológovia. Mám pre geológa otázku. Napíšem si ju.**

4. **Zahrám sa na reportéra televízie a jednou vetou dám divákom informáciu o výsledkoch hľadania Jánošíkovho pokladu. Takto znie moja informácia:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Malá Fatra	
Porovnávanie fotografií	
Informácia o Jánošíkových dierach	
Terchová	
Otázka pre geológa	
Vytvorenie krátkej informácie	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Plaviť sa na plti po rieke Váh okolo hradu Strečno.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 27 24.9.2018 23:29:13

Strečno

Expedícia na pltiach k hradu

Váh

Je to najdlhšia rieka na Slovensku. Vznikol sútokom dvoch riek – Bieleho a Čierneho Váhu. Tečie okolo hradu Strečno. Pri Komárne (D-2) sa Váh vlieva do Dunaja. Z tejto informácie viem určiť smer toku rieky Váh.

Strečno a rieka Váh na mape

Hrad Strečno je postavený na skale na ľavom brehu rieky Váh.
Na mape nájdem hrad Strečno (A-3) podľa mapového znaku. Na pltiach prevážali v minulosti pltníci po Váhu rozličný tovar. V súčasnosti sa na pltiach môžu previezť turisti.

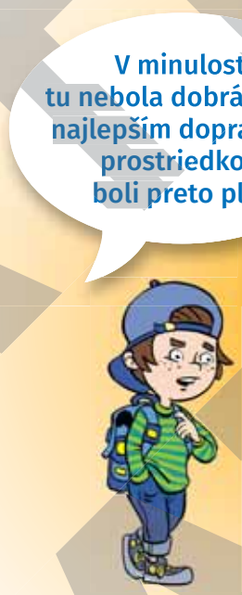

Expedícia k pltiam na Váhu

V minulosti veľa pltí stroskotalo na skalách v rieke Váh.
Pltníci nazvali dve najväčšie skaly v rieke Margita a Besná. Vznikla o nich aj povesť.

1. **Zhotovím si z dreva zmenšeninu plte.**
Udrží sa na vode?
Napíšem svoj predpoklad a overím si ho.

Model plte

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 28 24.9.2018 23:29:14

2. **Predstavím si, že som pltník. Prevážam turistov, blížim sa k hradu Strečno. Moja informácia pre turistov bude mať štyri vety a použijem v nich slová: hrad, Váh, povesť, plť.**

3. **Na obrázku vpravo je pohľad z hradu na rieku.**
K fotografii môžu byť otázky:
a) Ktorým smerom tečie rieka?
Viem určiť podľa obrázka?
Vyznačím smer toku v obrázku šípkou.
b) Aký má názov pohorie na ľavom brehu rieky?
c) Aký názov má pohorie na pravom brehu rieky?
Čo sa môžem ešte spýtať podľa mapy?

Moje odpovede podľa mapy:

a) _____

b) _____

c) _____

4. **Vstupujem do hradu. Možno sa tam dozviem, kto boli Margita a Besná.**
Moje zistenie o Margite a Besnej.

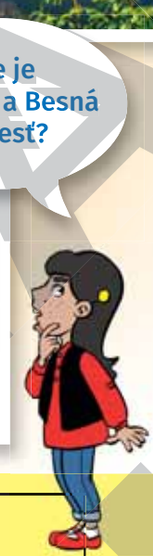

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Tvorba sprievodcovského textu pre pltníka	
Povesť Margita a Besná	
Porovnanie fotografie a mapy	
Bádanie, prečo sa plť nepotopí	
Čítanie mapy	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, kde je na námestí číselná tabuľa. Každé číslo na tabuli informuje o nejakej udalosti.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 29 24.9.2018 23:29:16

Žilina

Expedícia za číselnou tabuľou

Žilina

Mesto leží na rieke Váh. Najčastejšie fotografovanou časťou Žiliny je kostol a námestie.

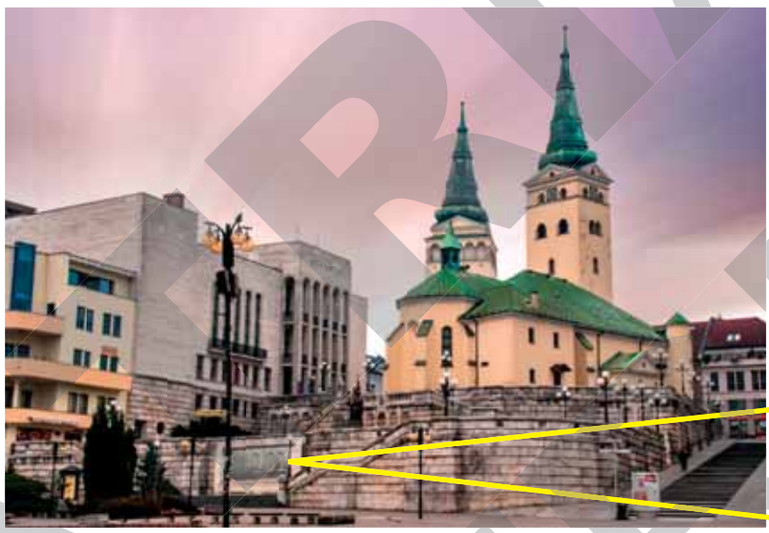

Máš tušenie, čo môžu ešte znamenať čísla na tejto tabuli?

Aha, to znamená 101 víťazstiev Petra Sagana pred tým, ako sa stal tretíkrát majstrom sveta.

Žilina na mape

Podľa mapy pôjdem zo Strečna popri rieke Váh až k mestu Žilina (A-3) v Žilinskej kotline. Rieka Kysuca priteká z oblasti Kysuce a v Žiline sa vlieva do Váhu. V oblasti Kysuce sú najväčšie mestá Čadca a Kysucké Nové Mesto.

Tabuľa v Žiline

V Žiline sa veľa ľudí pristaví na námestí pri tabuli s číslami. Čísla sa na nej menia a oznamujú, čo všetko sa v Žiline alebo Žilinčanom udialo. Napríklad, koľko má mesto rokov, koľko detí sa v ňom narodilo, koľko domov sa postavilo, koľko áut sa vyrobilo v automobilke, koľko študentov zmaturovalo alebo koľko ich je na univerzite.

1. **Toto číslo už Peter Sagan prekonal a tak rozmýšľam, ktoré iné číslo by tam Žilinčania mohli dať teraz o Žiline. Zistím jeden zaujímavý číselný údaj o Žiline.**
Navrhujem číslo:
Moje vysvetlenie čísla je:

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 30 24.9.2018 23:29:17

2. **Ak pôjdem z nášho okresného mesta do Žiliny, tak musím ísť podľa mapy cez obce (napíšem tie, ktoré sa mi zdajú najzaujímavejšie):**

3. **Zistím zaujímavý údaj o našej obci. Ak by bola taká tabuľa v našej obci, ako je v Žiline, mohlo by tam byť číslo ..... a znamenalo by to:**

4. **Žilina leží na sútoku riek Váh a Kysuca. Pri sútoku sa nachádza Budatínsky zámok. Kde sa nachádza v štvorcovej sieti mapy?**
Váh ďalej tečie podľa mapy k mestu:

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Žilina na mape	
Sútok Váhu a Kysuce	
Číselná tabuľa	
Budatínsky zámok	
Vyjadrenie informácií o obci číslami	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblasti na Slovensku, ktorá má názov aj skalné mesto. Možno je zakliate. Vidieť tam, aké výtvory dokáže príroda vytvoriť.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 31 24.9.2018 23:29:19

Súľovské vrchy

Expedícia do skalného mesta

Súľovské vrchy

Pohorie, ktorého časťou sú Súľovské skaly.

Súľovské vrchy na mape

Pôjdem prstom po mape zo Žiliny do Považskej Bystrice popri rieke Váh. Po ľavej strane Váhu sú na mape vyznačené Súľovské vrchy so Súľovskými skalami (A-3). Za mestom Bytča odbočím doľava a budem hľadať dedinu Súľov-Hradná. Tam nájdem skalné mesto.

Skalné mesto

Prečo skalné mesto? Súľovské skaly sú z mäkších a tvrdších hornín. Vietor naráža do skál, vytvoria sa pukliny, dostane sa do nich voda. Pri nízkych teplotách voda zamrzne, čo skaly rozruší. Mäkké časti skál sa drobia rozrušením skôr, ľahšie ako tvrdšie. Nepravidelným uvoľňovaním častí skál vznikli rozličné tvary skál. Ľudia ich začali pomenúvať podľa toho, čo im pripomínali, napríklad brána, veža, sova a sovička, okno, hríb a podobne. Tak vznikol názov skalné mesto.

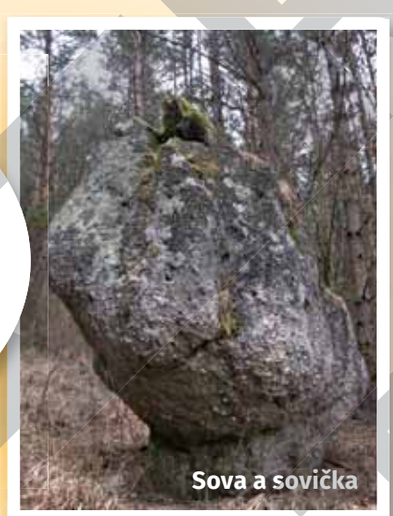
Sova a sovička

1. **Pouvažujem, použijem Michalovu schému a fotografie a vysvetlím vznik skalného mesta.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 32 24.9.2018 23:29:20

2. Na fotografii skalného útvaru sova a sovička vyznačím, kde vidím dve sovy.

3. Z mojej obce do Súľova pôjdem podľa mapy cez obce (vypíšem najzaujímavejšie):

4. Práca vo dvojici. Na fotografii vľavo urobenej zo skál vidieť dedinu Súľov-Hradná. Do rámčeka vpravo doplním do krúžkov písmená, ktoré určujú jednotlivé prvky krajiny na obrázku vľavo:

H – pohorie **L** – les **S** – skaly **D** – obec **C** – cesta

So spolužiakom si navzájom skontrolujeme, či máme písmená doplnené správne.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Súľovské skaly	
Skalné útvary	
Obec Súľov-Hradná	
Obrázok krajiny len podľa znakov	
Vznik skalného mesta	

5. Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Za hradmi, ktoré sa na Slovensku stavali na obranu pred nepriateľom. Prečo je na Slovensku tak veľa hradov? Dozvieme sa na ďalšej expedícii.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 33 24.9.2018 23:29:24

Obrana pred tatárskym vpádom

Expedícia k hradom

Hrady na Slovensku

Na Slovensku je postavených veľa hradov. Aj okolo Váhu sú zrúcaniny, ktoré kedysi boli hradmi. Pred mnohými rokmi na súčasné slovenské územie vtrhli nepriatelia z ďalekých krajín. Hľadali územie, kde by sa usadili. Boli to Tatári. Ľudia, ktorí žili na našom území, sa ich báli a nechceli sa vzdať miesta, kde žili.

Hrady ako obrana pred nepriateľom

Kedysi bolo na našom území kráľovstvo. Kráľ rozhodol, že na obranu pred nepriateľmi treba postaviť hrady, kde by sa dalo ukryť.

Popri Váhu sú na kopcoch postavené tri hrady. Sú blízko seba, takže z hradov by sa dalo dávať si navzájom znamenie, že sa blíži nepriateľ. Názvy hradov sú Hričov, Súľov a Považský hrad (A-3).

1. **Tieto tri hrady spojím na mape čiarami. Vypočítam vzdušné vzdialenosti medzi hradmi. Mohli si dávať na diaľku signály? Porozprávam sa so spolužiakmi, či existoval spôsob, ktorým by to bolo možné, a aké signály si mohli dávať.**

Vzdialenosti medzi hradmi	cm	km
Hrad Hričov – hrad Súľov		
Hrad Hričov – Považský hrad		
Považský hrad – hrad Súľov		

O Považskom hrade sa hovorí aj toto

Kedysi dávno na Považskom hrade žili dvaja bratia Rafael a Ján Podmanický. Ich otec Samuel chcel z chlapcov vychovať rytierov, preto ich poslal ku kráľovi do služby. Z dvoch bratov sa však stali známi lúpežníci, ktorí napádali okolité hrady.
Dnes je Považský hrad zrúcanina.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 34 24.9.2018 23:29:25

2. Predstavím si,
že mám brániť Považský hrad.
Na obrázku vpravo je pohľad
z hradu, je vidieť cestu a rieku.
Z hradu Súľov hlásia,
že nebezpečenstvo sa blíži od Žiliny.
Nakreslím šípkou do obrázka smer
z Považského hradu do Žiliny.
Mám sa pozerať z hradu napravo
alebo naľavo?
Pomôžem si mapou. Riešenie:

3. Na Slovensku je veľa hradov, vznikali z rôznych dôvodov.
Ktorá zrúcanina alebo hrad je najbližšie k našej obci? Prečo bol postavený?
Na obranu pred Tatármi? Napíšem názov hradu a čo sa mi podarilo zistiť.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Obdobie tatárskych nájazdov na územie Slovenska	
Hrad Súľov	
Považský hrad	
Hrad Hričov	
Porovnávanie fotografie s mapou	
Dôvody stavby hradov	

4. Možno sa vyberiem na expedíciu na ľubovoľný hrad na Slovensku.

Názov hradu _____

5. V triede si vytvoríme zoznam hradov,
ktoré by sme všetci spolu chceli navštíviť.

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta s hradom so studňou,
ku ktorej sa viaže povesť z obdobia
tureckých vpádov.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 35 24.9.2018 23:29:27

Trenčín
Expedícia za studňou

Trenčín

Trenčín je mesto na západnom Slovensku pri rieke Váh. Nad mestom je postavený hrad.

Trenčín na mape

Z Považského hradu pôjdem do Považskej Bystrice.
Tam môžem nastúpiť na vlak a odviezť sa do Trenčína (B-2).

1. **Sadnem si vo vlaku k oknu na ľavej strane. Ktoré pohorie budem vidieť po ľavej strane železnice? Cez ktoré obce pôjdem podľa mapy z Považskej Bystrice do Trenčína?**

Expedícia na hrad

Expedícia ma zavedie na hrad k hradnej studni. Viaže sa k nej **Povesť o láske tureckého šľachtica Omara ku krásnej Fatime,** zajatkyni trenčianskeho hradného pána.

Na Trenčiansky hrad prišli hostia, ktorí doniesli správu, že územie chcú napadnúť Turci. V boji zvíťazili nad Turkami vojaci hradného pána. Boli veľmi prekvapení, keď zistili, že veliteľom tureckého vojska bola žena Fatima. Tak sa Fatima dostala do zajatia. Mala milého, ktorý sa volal Omar. Chcel Fatimu vykúpiť. Hradný pán mu prisľúbil, že keď vykope studňu, dá im slobodu. Omar dlho kopal, ale vody nebolo.
Konečne sa po troch rokoch objavila na dne studne v malom množstve voda a všetci sa zaradovali. Prvú čašu vody Omar podal hradnému pánovi so slovami: „Vodu máš, ale srdce nemáš“.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 36 24.9.2018 23:29:28

2. **Povesť môže byť vymyslená, ale niečo je v nej pravdivé. Zistím, čo je pravdivé v tejto povesti a čo je vymyslené.**

3.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Studňa na hrade a povesť	
Hrad	
Vytvorenie komiksu k povesti	
Čítanie mapy	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, chcem navštíviť podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

K soche na moste v kúpeľnom meste pri Váhu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 37 24.9.2018 23:29:30

Piešťany

Expedícia k soche na moste

Piešťany

Piešťany sú kúpeľné mesto. Napovedá to mapový znak kúpeľov pri názve mesta. Symbolmi Piešťan sú Kolonádový most a socha známa pod názvom Lámač barlí. Znak kúpeľov sa na mape nachádza aj pri iných mestách na Slovensku.

Znak kúpeľov podľa mapy je _____

Piešťany na mape

Prstom po mape pôjdem z Trenčína popri rieke Váh do mesta Piešťany (C-2).

1. **Ak pôjdem po ceste, na ktorej strane cesty budem vidieť hrad Beckov (B-2), na ľavej alebo na pravej? Porovnám to s mapou.**

Expedícia ku Kolonádovému mostu

Pre návštevníkov Piešťan je zaujímavý Kolonádový most. Ľudia, ktorí sú v kúpeľoch, sa na ňom stretávajú a prechádzajú sa. Most je symbolom oddychu. Pri vstupe na most je socha muža, ktorý láme barlu. Kolonádový most spája mesto s Kúpeľným ostrovom.

2. **Na Kúpeľnom ostrove vyvierajú zo zeme liečivé pramene. Na čo sa využívajú? Budem bádať.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 38 24.9.2018 23:29:31

3. Na Slovensku je viac kúpeľov, v ktorých sa liečia rozličné choroby. Na mape zistím, ktoré kúpele sú najbližšie k našej obci.

4. Nasledujúca fotografia je urobená z Kúpeľného ostrova. Ponad mŕtve rameno je vidieť pohorie. Aký názov má to pohorie? Zistím na mape.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kúpeľný ostrov	
Kolonádový most	
Socha -Lámač barlí	
Mŕtve rameno	
Liečivé pramene a kúpele	
Čítanie mapy	

5. Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do najstaršieho mesta na Slovensku, k veži na námestí, ktorá sa usmieva na svojich obyvateľov.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 39 24.9.2018 23:29:32

Trnava

Expedícia k usmiatej veži

Trnava

Mesto Trnava sa nazýva aj Slovenský Rím, lebo je v ňom postavených veľa kostolov.

Trnava na mape

1. **Pôjdem prstom po mape z Piešťan do Trnavy (C-2). Vyčítam z mapy a opíšem, akou krajinou prechádzam.**

2. **Ak pôjdem z nášho okresného mesta do Trnavy, budem prechádzať podľa mapy cez obce:**

Expedícia k veži, k hradbám

Veža sa nachádza na námestí v strede Trnavy. Z nej bolo kedysi vidieť až za hradby mesta. Bolo to dôležité pri obrane proti nájazdom nepriateľov. Akoby úsmev veže vytvárajú slnečné hodiny.

Najstarší kostol v Trnave je Bazilika sv. Mikuláša. Nachádza sa neďaleko zachovaných tehlových hradieb. Bolo to kedysi opevnenie mesta na obranu. Dodnes sa zachovala veľká časť hradieb, preto sú trnavské hradby významnou historickou pamiatkou na Slovensku aj v strednej Európe.

Bazilika sv. Mikuláša

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 40 24.9.2018 23:29:34

3. K ďalšej úlohe potrebujem plán mesta Trnava. Pripravím si prechádzku mestom pre kamarátov. Kamaráti chcú vidieť: mestskú vežu na Trojičnom námestí, Baziliku sv. Mikuláša, hradby a futbalový štadión. Stretneme sa pri Kostole sv. Heleny. Vyznačím si v pláne mesta trasu, ktorá spojí Kostol sv. Heleny, mestskú vežu, Baziliku sv. Mikuláša a futbalový štadión.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Hradby	
Veža	
Sprevádzanie kamarátov	
Orientácia v pláne mesta	

4. Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Pán, za ktorým pôjdeme, nemá veľa fotografií. Vieme ale, že rád chodil na prechádzky do lesa v Malých Karpatoch.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 41 24.9.2018 23:29:39

Modra

Expedícia za Ľudovítom Štúrom

Modra

Je to mesto v blízkosti pohoria Malé Karpaty.
Modru sme si vybrali, pretože v nej prežil posledné roky svojho života Ľudovít Štúr.
Je tam aj pochovaný.

Modra na mape

1. **Cestujem prstom po mape z Trnavy do Modry (C-1).**
Vypočítam skutočnú vzdialenosť podľa grafickej mierky mapy.

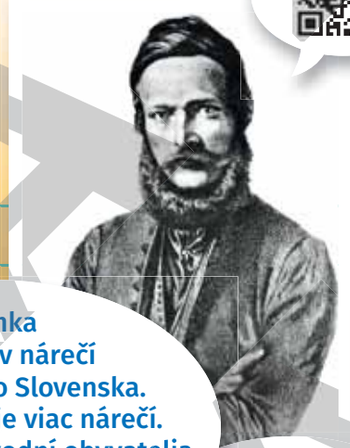

Modra a Ľudovít Štúr

Keď žili Slováci kedysi dávno v kráľovstve Rakúsko-Uhorsko, hovorili rôznymi nárečiami. Vytvoriť jednotný jazyk – základ slovenčiny sa Ľudovítovi Štúrovi podarilo v roku 1843. Pred ním sa o to snažili viacerí. On bol úspešný, aj keď sa slovenský jazyk ešte potom menil.

Emmka spievala v nárečí z východného Slovenska. Na Slovensku je viac nárečí. Hovoria nimi pôvodní obyvatelia menších území (častí). Niektoré nepoznám.

Teraz som pochopila význam jednotného jazyka – spisovnej slovenčiny.

2. **Veta: Objavovať krásy Slovenska na vlastivede**
v štúrovčine by mala takúto podobu a znaky:
Objavovať krási Slovenska na vlasťiveďe.
Na stránke: http://zlatyfond.sme.sk/ludevit/text.php
možno nájsť prepis textu zo slovenčiny do pôvodného jazyka podľa Štúra – štúrovčiny. Vyskúšam to.

Moja veta:

Prepis do štúrovčiny:

Ako sa učil Ľudovít Štúr, keď mal toľko rokov ako ja?

Najprv chodil do školy v Uhrovci (B-3), kde sa narodil. Tam ho učil otec. Keď mal dvanásť rokov, odišiel na dva roky do školy do mesta Györ. (Je v dnešnom Maďarsku.) Učil sa dejepis, maďarčinu, nemčinu aj gréčtinu. Potom odišiel študovať do Bratislavy.

Expedícia po chodníku Ľudovíta Štúra v Modre

Z Modry do pohoria Malé Karpaty vedie chodník, po ktorom rád chodieval Ľudovít Štúr. Na tom mieste postavili na jeho pamiatku lavičku. Chodník je označený modrou turistickou značkou. Má názov Chodník Ľudovíta Štúra a vedie k Štúrovej lavičke.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 42 24.9.2018 23:29:40

Lavička bola viackrát zmenená. Najprv tam bol nápis Ľudovít Štúr aj s rokom narodenia a úmrtia (obr. 1), potom nápis nahradil vymodelovaný bronzový plášť (obr. 2). Neskôr sa plášť stratil a lavička sa postupne rozpadá (obr. 3).

QR kód – Štúrova lavička.

3. **Škoda, že vandali zničili lavičku. Navrhnem novú lavičku pre Ľudovíta Štúra. Čo by na nej malo byť? Môj návrh lavičky.**

Ľudovít Štúr a naša obec

Osobnosť Ľudovíta Štúra si viaceré obce pripomínajú sochami, pamätnými tabuľami alebo názvami námestí a ulíc. Budem bádať, či je niečo z toho aj v našej obci.
Výsledok môjho bádania:

Ľudovít Štúr v Modre

V našej obci je: _____

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Pamätník v Modre	
Štúrova lavička a Chodník Ľ. Štúra	
Možnosť písať v štúrovčine	
Hľadanie sôch alebo pamätných tabúľ s názvom podľa Ľudovíta Štúra	

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

„V nedeľu 4. mája 1919 krátko po ôsmej hodine ráno vyštartovalo z Talianska lietadlo Caproni 450. Sedeli v ňom dvaja talianski letci a muž v uniforme. Vracal sa domov, aby pomohol pri budovaní nového štátu. Lietadlo sa zrútilo pri Ivanke pri Dunaji.“ O kom je správa z novín?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 43 24.9.2018 23:29:41

Milan Rastislav Štefánik
Expedícia do Košarísk

Správa o havárii lietadla bola o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi.

Milan Rastislav Štefánik

1. **Päť fotografií napovedá, aký to bol človek, čím bol, čo robil, čo ho zaujímalo. Fotografie sú označené číslami 1 – 5. Do textu priradím k činnostiam Milana Rastislava Štefánika čísla fotografií.**

Bol študent astronómie na univerzite v Prahe (fotografia .....), stal sa astronómom vo Francúzsku a pozoroval hviezdy vysoko v horách (fotografia .....). Astronomické pozorovania robil na Tahiti, na ostrovoch ďaleko v Tichom oceáne (fotografia .....). Bol letcom. Letectvo sa ešte len začínalo rozvíjať a on sa rozhodol, že bude pilotom (fotografia .....). Bol generál francúzskej armády (fotografia .....). Posledná úloha, ktorej sa chcel venovať, bolo byť politikom. Bol pri vzniku Československej republiky. Preto sa chcel vrátiť na Slovensko.

2. **Viem z textu s obrázkami, prečo je M. R. Štefánik cieľom našej expedície?**

Ako sa učil Milan Rastislav Štefánik, keď mal toľko rokov ako ja?

Prvé tri roky chodil do školy v Košariskách (B-2). Aby mohol chodiť na strednú školu, musel sa naučiť maďarsky, preto ako deväťročný odišiel do školy v Šamoríne.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 44 24.9.2018 23:29:43

Expedícia za Milanom Rastislavom Štefánikom

S menom Milana Rastislava Štefánika sú spojené dve miesta: Košariská (na obrázku vľavo) – jeho rodný dom a Bradlo (vpravo).

3. **Nájdem na mape Košariská a Bradlo. M. R. Štefánik ma najviac zaujal:**

4. **Ako sa dostanem z obce Modra cez pohorie Malé Karpaty do Košarísk a potom na Bradlo? Musím čítať mapu. Ciest môže byť viac. Vyberiem si najkratšiu.**

Na pamiatku na Milana Rastislava Štefánika

Na Slovensku Milanovi Rastislavovi Štefánikovi postavili veľa sôch alebo po ňom pomenovali ulice a námestia.

5. **Chcem vedieť, či je nejaká socha alebo pamätná tabuľa M. R. Štefánika aj v našej obci. Výsledok môjho bádania:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Bradlo	
Košariská	
Socha M. R. Štefánika v niektorej obci	
Pamätná tabuľa	
Život M. R. Štefánika	
Bádanie v mojej obci	

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Slovensko je pekná krajina. Existuje jedna oblasť na Záhorí, kde sa budeme cítiť ako na púšti. Vieš, kde to je?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 45 24.9.2018 23:29:45

Záhorie

Expedícia za pieskom a borovicami

Záhorie

Je to oblasť v západnej časti Slovenska. Záhorie je oblasť medzi pohorím Malé Karpaty a riekou Morava, ktorá oddeľuje Slovensko od susediacej Českej republiky.

Záhorie na mape

Oblasť Záhorie vypĺňa Záhorská nížina. Obce na Záhorí sú napríklad Malacky (C-1), Skalica (B-1), Holíč (B-1). My pôjdeme na zaujímavé miesto, ktoré pripomína púšť.

Expedícia na púšť na Slovensku

Na mape nájdem dve obce: Lakšárska Nová Ves a Plavecký Mikuláš. Približne v strede cesty medzi obidvoma obcami je oblasť, kde sa dá stáť na pieskovej dune. Je to zaujímavá oblasť a možno, ak by tam ľudia nevysadili borovice, bola by tam ešte väčšia púšť.

1. **Borovice na Záhorí bránia rozšíreniu púšte. Spýtam sa botanika – vedca, ktorý sa zaoberá rastlinami, či sú aj na inom mieste na Slovensku piesočné miesta.**

2. **Podľa mapy opíšem krajinu Záhoria.**

3. **Reklama Záhoria:**

Aby sme predstavili ľuďom zaujímavé miesta Záhoria, rozhodli sme sa v triede, že vytvoríme niečo na ich reklamu (púšť, známe mestá a pod.). Tu je náš návrh:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 46 24.9.2018 23:29:47

Záhorie sa rozprestiera až po rieku Morava. Rieka Morava sa vlieva do Dunaja pod hradom Devín.
Na fotografii je vidieť sútok Moravy a Dunaja pod hradom Devín. Nájdem na mape túto oblasť.

4. **Vyznačím do obrázka, ktorá rieka je Dunaj a ktorá Morava. Pomôžem si mapou. Viem, že hrad je na ľavom brehu obidvoch riek.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Záhorská nížina	
Oblasť piesočnej púšte	
Záhorie – oblasť borovíc	
Rieka Morava – oddeľuje územie Slovenska a Českej republiky	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do Bratislavy, hlavného mesta Slovenska. Pozrieme si palác, kde pracuje prezident.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 47 24.9.2018 23:29:48

Bratislava

Expedícia do hlavného mesta

Bratislava

Slovenská republika vznikla 1. januára 1993. Jej hlavné mesto je Bratislava. V minulosti patrilo toto mesto do kráľovstva Rakúsko-Uhorska, malo názov Pressburg alebo Poszony. Obyvatelia hovorili síce aj po slovensky, ale najmä po maďarsky a po nemecky. Po rozpade Rakúsko-Uhorska v roku 1918, patrila Bratislava do novovzniknutého štátu Československá republika. V ňom sme boli spolu s Českom.

Na expedícii do Bratislavy by si asi každý zvolil iné zaujímavé miesto. Je ich veľa. Niekoho by zaujímalo, prečo je na veži Dómu svätého Martina zlatá koruna. Iného by zaujímalo, či je pravda, že sa Rolandova socha s fontánou na Silvestra otočí. Niekto by sa možno rád previezol loďou po Dunaji. My pôjdeme k Prezidentskému palácu, aby sme spoznali štátne symboly.

Pozriem si video, či je prezident prítomný v Paláci. Ak je náš prezident v našej republike, hore je na Paláci prezidentská štandarda. Je to symbol prezidenta.

Bratislava na mape

Nájdem na mape Bratislavu (C-1). Nachádza sa na mieste, kde susedíme so štátmi Rakúskom a Maďarskom.

1. **Ak pôjdem z nášho okresného mesta do Bratislavy, cez ktoré obce budem prechádzať?**
Aj o krajine okolo Bratislavy sa dozviem z mapy.

Expedícia k Prezidentskému palácu

Prezidentský palác má názov Grasalkovičov palác (nájdeš aj v tvare Grassalkovichov). Dal ho postaviť gróf Grasalkovič ako svoje letné sídlo. Často sa v minulosti v paláci usporadúvali bály, chodila tam aj Mária Terézia. V súčasnosti je palác oficiálnym sídlom prezidenta Slovenskej republiky. Záhrada za Prezidentským palácom má názov Grasalkovičova záhrada.
Po celý čas prítomnosti prezidenta v Paláci stojí na prednom nádvorí Čestná stráž prezidenta Slovenskej republiky.

Ja si pozriem cez QR kód Grasalkovičovu záhradu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 48 24.9.2018 23:29:49

Štátne symboly Slovenskej republiky

Štátnymi symbolmi Slovenskej republiky sú štátny znak, vlajka, pečať a hymna. Štátny znak tvorí na červenom poli v pozadí dvojitý strieborný kríž. Vlajka sa skladá z troch pozdĺžnych pruhov – bieleho, modrého a červeného. Sú rovnakej šírky a usporiadané pod sebou. Na prednej polovici štátnej vlajky je umiestnený štátny znak.

Už viem, čo je štandarda prezidenta. To nie je štátny symbol SR.

2. **Napíšem slová prvej slohy hymny.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Grasalkovičov palác so záhradou	
Čestná stráž	
Štandarda prezidenta	
Štátne symboly	

3. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do Bratislavy, navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Ak pôjdeš po centre Bratislavy, dávaj pozor. Na zemi nájdeš kráľovskú korunku.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 49 24.9.2018 23:29:52

Mária Terézia
Expedícia za kráľovnou

Mária Terézia

Je najznámejšia kráľovná Uhorska. Keď mala 24 rokov, stala sa kráľovnou.

Expedícia za zlatými korunkami

V kostole v Dóme svätého Martina korunovali Máriu Teréziu za uhorskú kráľovnú. Dnes ulice v Bratislave, kadiaľ išiel korunovačný sprievod, zdobia malé zlaté korunky v dlažbe.

1. **Prečítaj si text. Do každého obrázka napíš číslo, pri ktorom je text opisujúci obrázok.**

1 – Dóm sv. Martina, miesto korunovácie, 2 – koruna, ktorá bola určená pre uhorských kráľov, 3 – korunovačné šaty, ktoré majú prvky uhorského kroja, 4 – Bratislavský hrad.

2. **Fotografie spájajú Máriu Teréziu s korunováciou. Možno z toho vytvoriť príbeh. Napíšem ho.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 50 24.9.2018 23:29:54

Čím je Mária Terézia významná

Mária Terézia ako kráľovná podporovala veľa reforiem, okrem iných sa zaslúžila aj o školskú reformu. Za jej vlády malo každé dieťa na území kráľovstva povinnosť vzdelávať sa. V každej obci založili školu, v ktorej sa deti povinne učili čítať, písať, počítať a náboženstvo.

3. **Prečo predtým nechodili deti do školy? Čo robili deti, keď nechodili do školy? Spýtam sa historika. Moja otázka:**

Ako sa učila Mária Terézia

Vzdelávala sa od šiestich rokov. Učila sa francúzštinu, taliančinu, španielčinu, latinčinu, nemčinu a venovala sa aj matematike.

Mária Terézia ako 14-ročná

Mária Terézia a Bratislava

Mária Terézia prichádzala aj na Hrad do Bratislavy. Záhrada pri Hrade je vytvorená podľa pôvodných návrhov, ako ich vytvorili v čase panovania Márie Terézie (obrázok dolu).

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Bratislavský hrad	
Dóm sv. Martina	
Korunky v dlažbe Bratislavy	
Korunovačná cesta	
Vytvorenie príbehu o korunovácii Márie Terézie	
Význam Márie Terézie pre vzdelávanie	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu za Máriou Teréziou, navštívim tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? **Bude to na trase od Dunaja po Hornád.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 51 24.9.2018 23:29:58

Správa z prvej trasy expedícií
od Tatier k Dunaju

Čo bolo najzaujímavejšie na prvej trase? Kde sme boli najďalej od našej obce?

Moje poznámky:

Mal by zhodnotiť aj každý seba. Čo komu nešlo, tomu sa bude viac venovať na druhej trase. Jednoduché!

Ako zhodnotím svoj výkon na hodinách vlastivedy?

Výkon	Moje hodnotenie	Hodnotenie učiteľa
Čítanie mapy a orientácia na mape		
Opis krajiny podľa mapových znakov		
Vypočítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy		
Opis miesta na mape: pohoria, mestá, nížiny, hrady, rieky...		

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 52 24.9.2018 23:29:59

Druhá trasa expedícií
od Dunaja po Hornád

- Najprv pôjdeme popri rieke Dunaj do oblasti Podunajsko. Zastavíme sa v Kolárove.
- Ďalšou zastávkou budú Topoľčianky s kaštieľom.
- Z Topoľčianok pôjdeme do Nitry. Vrátime sa za históriou do obdobia Nitrianskeho kniežatstva a Veľkej Moravy.
- Z Nitry pôjdeme do oblasti Horná Nitra do mesta Bojnice.
- Z Bojníc pôjdeme na miesta spojené s prvou svetovou vojnou.
- Navštívime ďalšie dve mestá: Kremnicu a Banskú Štiavnicu.
- Niekoľko expedícií urobíme v oblasti sopečných pohorí, vyberieme sa za najznámejšou vyhasnutou sopkou Poľanou.
- Pri rieke Hron navštívime mesto Zvolen, Badínsky prales a ďalej pôjdeme na Horehronie.
- Horehronie začína v Banskej Bystrici. Okrem prechádzky po meste sa odvezieme Čiernohronskou železnicou v Slovenskom rudohorí.
- Zo Zvolena bude smer našej cesty Lučenec a oblasť Slovenského krasu. Slovenský kras je oblasť s jaskyňami. Jedna z nich sa volá Domica.
- Ďalšou jaskyňou bude v Slovenskom raji Dobšinská ľadová jaskyňa, v ktorej sa kedysi aj korčuľovalo.
- Z Dobšinej v Slovenskom raji pôjdeme do mesta Košice.

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblasti, ktorá uchováva poklad Slovenska. Pokladom nie je zlato.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 53 24.9.2018 23:30:00

Podunajsko

Expedícia k veľkému pokladu

Podunajsko

Je to oblasť, ktorá má názov podľa rieky Dunaj. Tvorí ju prevažne Podunajská nížina.

Podunajsko na mape

Na mape je zelenou farbou v okolí rieky Dunaj vyznačená Podunajská nížina. Medzi riekami Dunaj a Malý Dunaj je oblasť Žitný ostrov (D-1,2).

Expedícia k pokladu Žitného ostrova

Pokladom Žitného ostrova nie je zlato, ani drahokamy, ale podzemná voda. Žitný ostrov má veľké zásoby podzemnej vody. Nie každý štát jej má dostatok. V mnohých štátoch na svete ľudia trpia bez vody. My si niekedy neuvedomujeme, aká je to vzácnosť.

1. **Skúsim si predstaviť, aký by bol môj deň bez pitnej vody. Urobím experiment: Budem si zapisovať, koľkokrát počas dňa použijem vodu. Napíšem si všetky činnosti. Nechám niekedy tiecť vodu z vodovodného kohútika zbytočne?**

2. **Moje návrhy na ochranu pitnej vody:**

V minulosti bolo na Malom Dunaji veľa vodných mlynov, v ktorých sa mlelo obilie na múku.

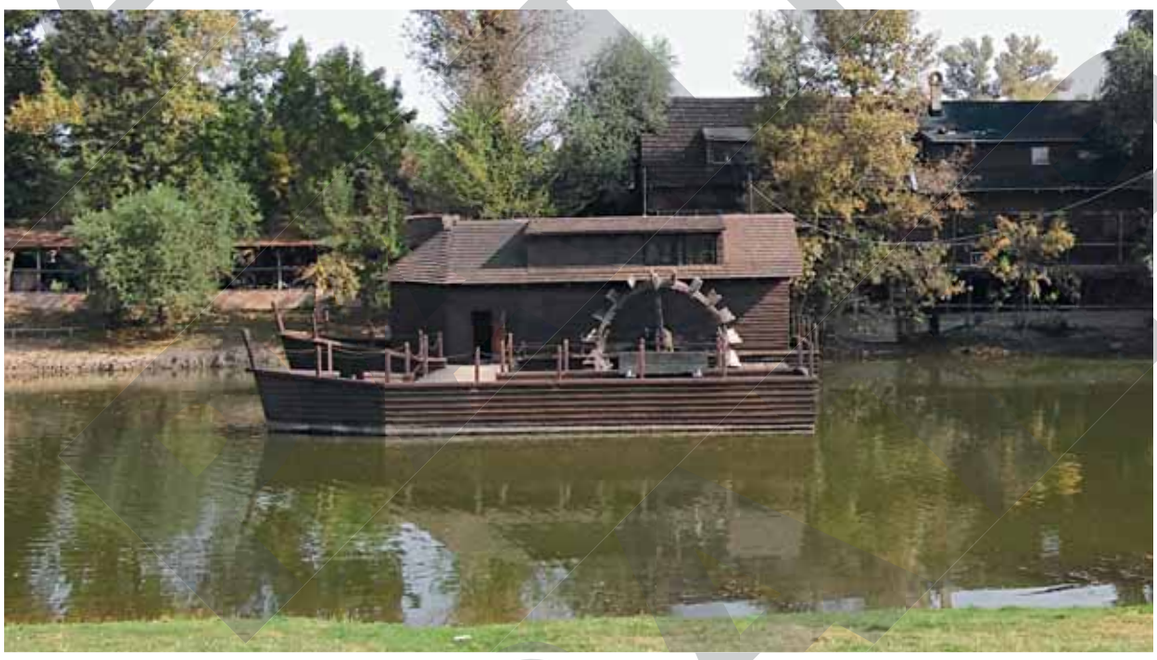

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 54 24.9.2018 23:30:00

Mne to dedko vysvetlil takto: Keď voda dopadne na lopatku vodného kolesa, roztočí ho. Vodné koleso je spojené s mlynskými kameňmi. Medzi mlynskými kameňmi sú zrná obilia, ktoré sa melú a tvorí sa múka. Možno nám odborník povie viac.

Na mŕtvom ramene Malého Dunaja v Kolárove je plávajúci vodný mlyn. Vedie k nemu najdlhší celodrevený most v Európe, je zastrešený. V súčasnosti sú vodné mlyny len zaujímavosťou a spomienkou na minulosť.

3. **Mám otázku:**
Ako môže vodné koleso poháňať mlyn, aby sa mlela múka?
Koho sa to spýtam?

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Dunaj	
Malý Dunaj	
Podunajsko	
Ochrana pitnej vody	
Podunajská nížina	
Používanie vody	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

_____

_____

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré kedysi bolo centrom Nitrianskeho kniežatstva. Pôjdeme za mečom, ktorý je zapichnutý do dlažby.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 55 24.9.2018 23:30:01

Nitra

Expedícia za Veľkou Moravou

Nitra

Je to mesto vzdialené asi 75 km od Bratislavy. Ak pôjdem prstom po mape z Kolárova do Nitry, prejdem podľa mapy cez obec Nové Zámky.

1. **Vypočítam podľa grafickej mierky mapy vzdialenosť medzi Kolárovom a Nitrou. Porovnám, či je to ďalej ako z Bratislavy do Nitry.**
Výpočet:

Nitra na mape

Rieka Nitra preteká cez mesto Nitra (C-2). Na mape nájdem tok rieky Nitra a smerom po prúde rieky prídem až k rieke Váh, do ktorej sa vlieva.

Expedícia za Pribinovým mečom

Pri prechádzke po Nitre každého prekvapí veľký meč akoby zapichnutý v chodníku. Tento meč je spomienkou na Nitrianske kniežatstvo, približne pred 1 100 rokmi v oblasti dnešnej Nitry. Posledné knieža Nitrianskeho kniežatstva bol Pribina. Neskôr sa Nitrianske kniežatstvo spojilo s Moravským a vznikla Veľkomoravská ríša.

Konštantín a Metod

Rastislav ako panovník Veľkomoravskej ríše požiadal panovníka Byzantskej ríše o príchod Konštantína a Metoda. Učili vo Veľkomoravskej ríši písať, čítať novým písmom hlaholikou. Konštantín neskôr prijal meno Cyril, preto sa táto dvojica spomína aj ako Cyril a Metod. V mnohých obciach na Slovensku sú ich sochy.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 56 24.9.2018 23:30:03

2. **Napíšem svoje meno v hlaholike. Budem ju používať ako svoje tajné písmo.**

3. **Najznámejším panovníkom Veľkomoravskej ríše bol Svätopluk. O Svätoplukovi je známa povesť, v ktorej sa hovorí, ako dal trom synom do rúk prúty. O čom je povesť, aké z nej plynie poučenie?**

Pripravím si so spolužiakmi scénku.

Postavy: _____

Čo budú hovoriť: _____

Záver scénky: _____

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Hlaholika	
Povesť o Svätoplukovi a poučenie z nej	
Nitriansky hrad	
Pribinov meč	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

_____

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do zámku v Topoľčiankach, kde rád chodil prvý československý prezident.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 57 24.9.2018 23:30:05

Tomáš Garrigue Masaryk

Expedícia do Topoľčianok

Tomáš Garrigue Masaryk

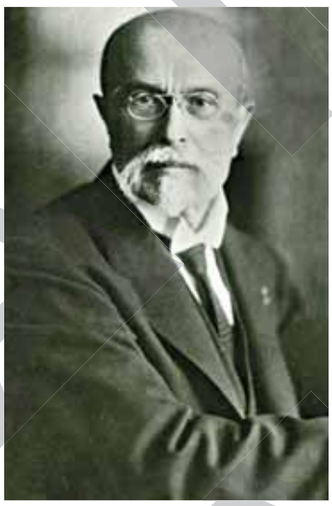

V roku 1918 po skončení prvej svetovej vojny sa Rakúsko-Uhorsko rozpadlo a vznikol nový štát Československá republika. Hlavným mestom bola Praha. Slovensko bolo súčasťou Československej republiky. Prezidentom sa stal Tomáš Garrigue Masaryk.

Cieľom našej expedície je kaštieľ v Topoľčiankach. Bol obľúbeným miestom prvého československého prezidenta. Radi ho navštevovali aj ostatní naši prezidenti.

Topoľčianky na mape

Cestujem prstom po mape z Nitry smerom na Topoľčianky (C-3), prejdem cez obec Zlaté Moravce.

Expedícia za prvým československým prezidentom

1. **Koľko kilometrov je približne podľa grafickej mierky mapy z nášho okresného mesta do Topoľčianok? Výpočet:**

2. **Ak pôjdem z Nitry do Topoľčianok, opíšem krajinu trasy podľa mapy.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 58 24.9.2018 23:30:06

3. **Ak by bola možnosť spýtať sa historika, zaujímalo by ma, ako sa stal Tomáš Garrigue Masaryk prezidentom a ako vznikla Československá republika.**

Ako sa učil Tomáš Garrigue Masaryk, keď mal toľko rokov ako ja?

V Hodoníne (mesto v Českej republike) chodil do ľudovej školy, čo bola ako dnes základná škola. Po krátkom štúdiu na strednej škole odišiel do Viedne. Tam sa vyučil za zámočníka. Až neskôr odišiel študovať na gymnázium a vysokú školu.

4. **Topoľčianky sa nachádzajú v severnom výbežku Podunajskej nížiny. Ktoré pohorie je najbližšie: Vtáčnik, Tribeč, Považský Inovec alebo Slovenské rudohorie? Budem pracovať s mapou.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kaštieľ s parkom	
Vznik Československej republiky	
Informácie o Tomášovi Garrigue Masarykovi	
Otázka pre historika	
Čítanie mapy	

5. **Ak pôjdem ja na expedíciu do Topoľčianok, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do kúpeľného mesta s rozprávkovým zámkom, starou lipou a najstaršou zoologickou záhradou na Slovensku.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 59 24.9.2018 23:30:07

Horná Nitra

Expedícia do Bojníc

Oblasť Horná Nitra

Mesto, kde nás pozvali kamaráti, sú Bojnice. Nachádzajú sa pri hornom toku rieky Nitra. Preto sa táto oblasť nazýva Horná Nitra.
V oblasti sa nachádzajú mestá Topoľčany, Partizánske, Prievidza, Handlová, Bojnice.

Horná Nitra na mape

1. **Cez ktoré obce pôjdem z Topoľčianok do Bojníc (B-3)? Vymenujem podľa mapy.**

Expedícia k Lipe kráľa Mateja

V Bojniciach je veľa pekných miest. Kto príde do Bojníc, je očarený zámkom. Málo ľudí vie, že v parku pred zámkom rastie stará lipa, ktorú volajú Lipa kráľa Mateja. Má vyše 700 rokov. Podľa povesti ju zasadil Matúš Čák Trenčiansky, pán Trenčianskeho hradu. Kráľ Matej pod lipou rád robil porady, preto dostala názov Lipa kráľa Mateja.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 60 24.9.2018 23:30:08

2. **700 rokov je dlhé obdobie. V ktorom roku asi zasadili Lipu kráľa Mateja?**

Môj výpočet: _____

Za 700 rokov Lipa kráľa Mateja zažila veľa udalostí. Keby mohla rozprávať, možno by povedala niečo aj o týchto udalostiach: vytvorenie spisovnej slovenčiny Ľudovítom Štúrom, korunovácia a vláda Márie Terézie, Milan Rastislav Štefánik, vznik Československej republiky, prvý československý prezident a pod.

3. **V akom poradí si môže Lipa kráľa Mateja pamätať tieto udalosti? Zaznačím si udalosti, ako za sebou nasledovali v poradí od najstaršej udalosti.**

Udalosti:

- ☐ Ľudovít Štúr – 1843
- ☐ korunovácia Márie Terézie – 1741
- ☐ Milan Rastislav Štefánik – 1919
- ☐ vznik Československej republiky – 1918
- ☐ prvý československý prezident – 1918

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Bojnický zámok	
Lipa pred zámkom	
Udalosti, ktoré videla Lipa kráľa Mateja	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

_____

_____

_____

Moje poznámky:

_____

_____

_____

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Za sochou vojaka, ktorou si pripomenieme prvú svetovú vojnu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 61 24.9.2018 23:30:10

Prvá svetová vojna

Expedícia k soche vojaka

Prvá svetová vojna

Prvá svetová vojna zasiahla aj územie dnešného Slovenska. Trvala štyri roky od roku 1914 do roku 1918. V tom čase bolo územie dnešného Slovenska súčasťou Rakúsko-Uhorského kráľovstva.

Práca s mapou

Z Bojníc bude moja cesta viesť prstom po mape cez Handlovú do Hliníka nad Hronom (C-3). Táto oblasť okolo rieky Hron sa nazýva Pohronie.
Do tejto oblasti pôjdem pri pátraní po pamiatkach na prvú svetovú vojnu.

Počet obyvateľov v niektorých mestách

Mesto	Počet obyvateľov k 31. 12. 2017
Bratislava	429 564
Košice	239 095
Prešov	89 138
Žilina	80 978
Banská Bystrica	78 484
Nitra	77 048
Trnava	65 382

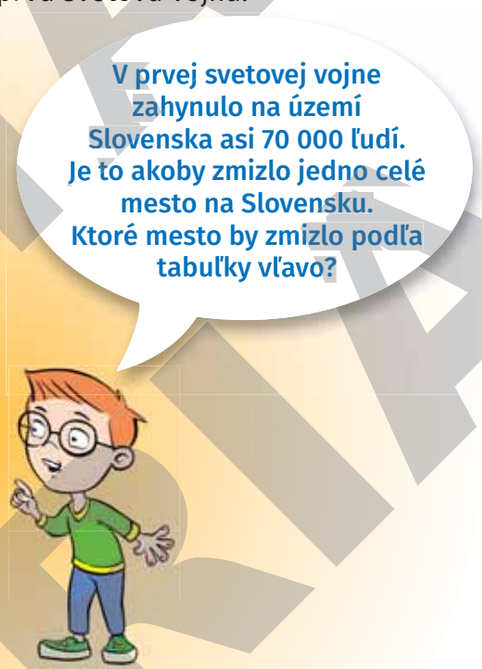

1. **Vieš odpovedať Miškovi?**

Pamätníky, napríklad pomníky, sochy, tabule sú miesta, ktoré pripomínajú vojny. Pamätník prvej svetovej vojny je aj v Žiarskej kotline (obrázok vpravo). To je cieľ našej expedície.

Expedícia za príbehom bronzovej sochy

Po vojne si obyvatelia pripomínali hrdinstvo vojakov pamätníkmi. V Hliníku nad Hronom postavili sochu vojaka. Prečo sme si vybrali práve túto sochu na expedíciu? Po skončení prvej svetovej vojny ešte neuplynulo ani dvadsať rokov a vypukla druhá svetová vojna a znova zasiahla aj Slovensko. Zasiahnutí neboli len ľudia. Socha v Hliníku nad Hronom, ktorá hovorila o nezmyselnosti vojny, bola poškodená výbuchom granátu (po oprave už nevidieť poškodenie).

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 62 24.9.2018 23:30:10

2. **Budem bádať, či je aj v našej obci postavený pamätník, ktorý pripomína vojnu. Napíšem jeho príbeh (zabezpečím si fotografiu).**

3. **So spolužiakom vymyslím tému alebo navrhnem hostí, ktorých pozveme na besedu o prvej svetovej vojne.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Pátranie v našej obci po pamätníkoch	
Informácie o prvej svetovej vojne	
Príbeh	
Získavanie informácií	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Moje poznámky:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré pod zemou strážia banskí škriatkovia – permoníci. Vieš, prečo sa volajú permoníci?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 63 24.9.2018 23:30:12

Banská Štiavnica

Expedícia k banským škriatkom

Banská Štiavnica

Je to staré banícke mesto v Štiavnických vrchoch. Ako mestská pamiatková rezervácia je zapísaná v Zozname kultúrnych pamiatok UNESCO. Štiavnické vrchy vznikali činnosťou sopiek. Pri tom z hĺbky zeme sa dostávali bližšie k zemskému povrchu aj striebro a zlato.

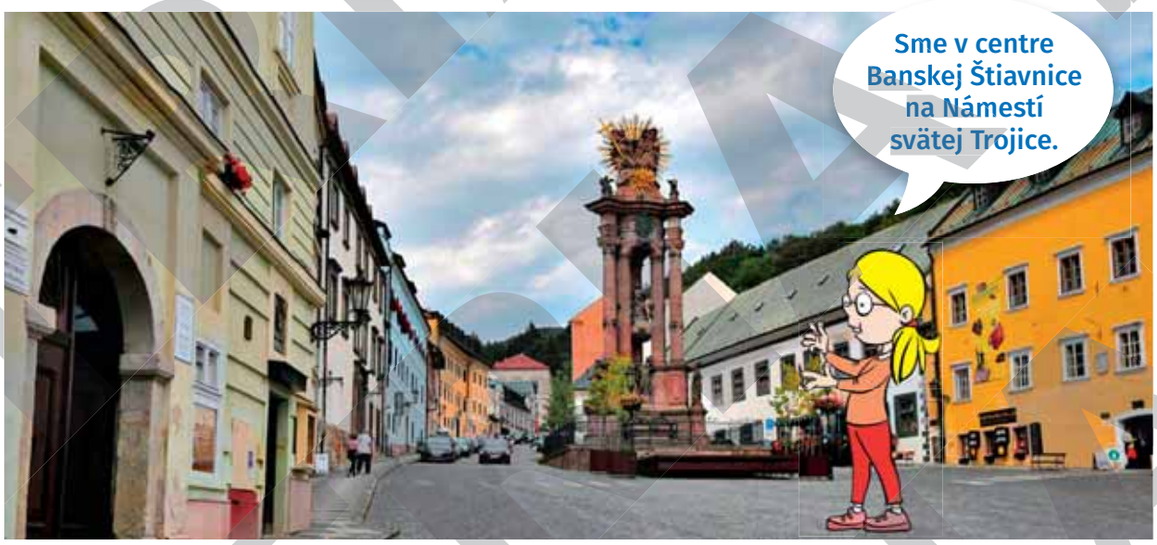

Banská Štiavnica na mape

Z Hliníka nad Hronom pôjdem prstom po mape cez Žiarsku kotlinu a za Žiarom nad Hronom odbočím smerom do Banskej Štiavnice (C-3).

1. **Cez ktoré obce pôjdem z nášho okresného mesta do Banskej Štiavnice? Vyčítam z mapy a napíšem niektoré z nich.**

2. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu v oblasti Banskej Štiavnice.**

3. **Čo je to mestská pamiatková rezervácia, zistím napríklad v slovníku na konci učebnice.**

Povesť o ložiskách striebra a zlata

Ako sa ľudia dozvedeli, že v podzemí je zlato a striebro, hovorí povesť:

Raz pásol pastier kozy na svahoch Štiavnických vrchov. Svietilo slnko. Zrazu zbadal dve jašterice, ktoré sa vyhrievali na veľkej skale. Jedna z nich akoby bola posypaná strieborným, druhá zlatým prachom. Keď sa k nim pastier rozbehol, skryli sa pod skalu. Zvedavý pastier skalu odvalil, oslepila ho jagajúca sa strieborná a zlatá ruda.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 64 24.9.2018 23:30:12

4. **Aký mohol byť koniec povesti? Uvediem koniec.**

Správy o bohatých ložiskách striebra a zlata prilákali ľudí z cudziny.
Striebro z Banskej Štiavnice bolo obdivované na kráľovských dvoroch v celej Európe.
Podľa baníckych povestí banskí škriatkovia, poddaní panovníka podzemia sú permoníci.

5. **Opíšem a nakreslím banského škriatka.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Banská Štiavnica – námestie s baníckymi domami	
Baňa pod zemou – chodba	
Kresba banského škriatka	
Povesť o vzniku Banskej Štiavnice	

6. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta v Kremnických vrchoch za toliarom Márie Terézie.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 65 24.9.2018 23:30:14

Kremnica

Expedícia za mincami

Kremnica

Je to banské mesto, v ktorom sa ťažilo zlato. Kremnické vrchy vznikli pred miliónmi rokov činnosťou sopiek. Ložiská zlata a striebra podľa povesti ukázala jašterica.

Kremnica na mape

Z Banskej Štiavnice pôjdem prstom po mape, prídem k Žiaru nad Hronom, potom odbočím smerom ku Kremnickým vrchom, tam je mesto Kremnica (B-3).

1. **Z mojej obce alebo okresného mesta, cez ktoré obce sa dostanem podľa mapy do Kremnice?**

Expedícia na miesto, kde sa vyrábajú mince

V mincovni sa už takmer 700 rokov razia rozličné mince. Mária Terézia ako kráľovná dala počas svojej dlhej vlády vyraziť veľa mincí, stali sa vzácnymi. Najznámejšou mincou bol toliar. Dnes sa v mincovni v Kremnici vyrábajú euromince.

2. **Má slovo toliar niečo spoločné s americkým dolárom? (Použijem encyklopédie, internet, rady dospelých a podobne.) Výsledok môjho bádania.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 66 24.9.2018 23:30:15

3. **Banská Bystrica, Zvolen, Handlová, z ktorého z týchto miest je najbližšie do Kremnice? Ako to zistím? Výpočet:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kremnica	
Kremnické vrchy	
Mincovňa	
Pátranie po minciach	
Počítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do kotliny, ktorou preteká rieka Hron. Názov dostala podľa mesta, ktoré leží pod Pustým hradom.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 67 24.9.2018 23:30:17

Zvolenská kotlina

Expedícia do pralesa

Zvolenská kotlina

Kotlina, ktorou preteká rieka Hron, má názov Zvolenská kotlina. V kotline je mesto Zvolen. Najznámejším miestom vo Zvolene je zámok, nad mestom je Pustý hrad.

Zvolenská kotlina na mape

1. **Cestujem prstom po mape. Nájdem na mape cestu z Kremnice (B-3) do mesta Zvolen (C-4). Cez ktoré obce pôjdem podľa mapy z našej obce do Zvolena? Opíšem podľa mapy krajinu, cez ktorú prechádzam prstom po mape.**

2. **Zistím otázky spolužiakov, ktoré majú pri pohľade na Zvolenský hrad. Napíšem ich do bublín.**

Badínsky prales

Ak pôjdeme zo Zvolena popri rieke Hron smerom do Banskej Bystrice, prídeme k obci Badín v Kremnických vrchoch. Neďaleko obce je Badínsky prales.

Stromy v ňom majú 200 až 400 rokov. Najväčšie stromy sú vysoké vyše 40 metrov. Sú to listnaté stromy. 40 metrov je poriadna výška. Má niečo takúto výšku v našej obci? Budem bádať. Čo je najvyššie v našej obci?

Badínsky prales patrí k najstarším pralesom na Slovensku. V pralese je množstvo odumretých stromov. Pre prírodu to má veľký význam. Spadnuté stromy sajú a zadržiavajú vodu ako špongia.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 68 24.9.2018 23:30:18

3. **Uvediem dva dôvody, prečo ľudia nechajú prales žiť samostatne. Porovnám moje dva dôvody s dôvodmi spolužiakov.**

1. môj dôvod:

2. môj dôvod:

Zaujímavý nápad spolužiaka: _____

Zaujímavý nápad spolužiaka: _____

4. **Na ochranu prírody je dôležitá aj reklama, napríklad v médiách. Vytvorím reklamu na ochranu pralesa vo forme básne alebo plagátu. Môj návrh predstavím spolužiakom.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Zvolenská kotlina	
Zvolenský hrad	
Badínsky prales	
Reklamný materiál na prales	
Podmienky vzniku pralesa	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblastí, ktoré vznikli činnosťou sopky. V minulosti bolo veľa sopiek na Slovensku.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 69 24.9.2018 23:30:19

Poľana

Expedícia k sopke

Poľana

Expedícia k sopke nás priviedla do pohoria Poľana. Zachovala sa tam sopka aj s kráterom – miestom, odkiaľ vytekala láva. Je to rozžeravená hornina, ktorá vyteká z hĺbky Zeme na zemský povrch.
V súčasnosti je oblasť zalesnená a nevidieť, že tam bola sopka. Kráter sopky možno vidieť len z výšky, napríklad z lietadla.

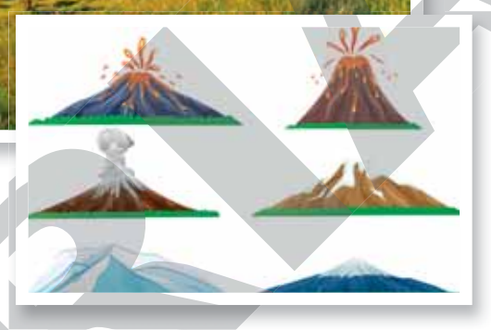

Poľana na mape

Zo Zvolena pôjdem po ceste do Detvy (C-4).
Severne od Detvy sa nachádza vyhasnutá sopka Poľana.

Opíšem podľa mapy cestu z nášho okresného mesta do Detvy.

1. **Problémová úloha. Sopky boli v činnosti veľmi dávno. Aj dinosaury žili na Zemi veľmi dávno. Tak mi napadlo: Boli dinosaury niekedy aj na území Slovenska? Mohli dinosaury vidieť sopky? Neviem. Viem však, že na území Slovenska sa našli odtlačky dinosaura. Bol vysoký asi 2 metre a dlhý 4 metre.**
Spýtam sa paleontológa. Moja otázka je:

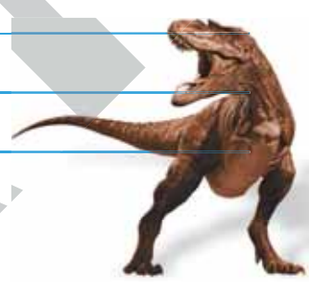

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 70 24.9.2018 23:30:20

2. **Zaujíma ma, či sopky na Slovensku môžu ešte vybuchnúť.**
Otázka pre geológa: Môže ešte sopka na Poľane vybuchnúť?
Môj predpoklad:

3. **Pokus: Vytvorím si sopku**

Okolo plastovej fľaše vyformujem z plastelíny sopku. Pracujem na plechu alebo nejakej podložke. Fľašu naplním takmer po okraj horúcou vodou. Pridám červené potravinárske farbivo, 6 kvapiek saponátu, 2 polievkové lyžice sódy bikarbóny. Pomaly pridávam ocot. Pozóóór! Sopka hneď vybuchne.

Podarilo sa?

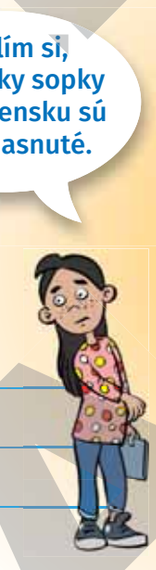

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Cesta z Kremnice cez Detvu na Poľanu	
Poľana	
Informácie o sopkách	
Pokus – sopka	
Uvažovanie, či dinosaurus mohol vidieť sopku	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Zo Zvolenskej kotliny cez Banskú Bystricu na Horehronie.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 71 24.9.2018 23:30:23

Horehronie

Expedícia k šikmej veži

Horehronie

Je to oblasť okolo horného toku rieky Hron.

Horehronie na mape

Z Detvy sa vrátim do Zvolena. Popri rieke Hron pôjdem na koniec Zvolenskej kotliny. Tam je mesto Banská Bystrica (B-4). Ak budem pokračovať ďalej popri rieke Hron, prídem až k Breznu a som v oblasti Horehronie.

Banská Bystrica

Názov mesta hovorí, že jeho história súvisí s baňami. Ťažilo sa tam v minulosti striebro a meď. Preto sa stala bohatým mestom. V centre mesta je námestie s fontánou, ktorá niekedy hrá.

Expedícia k veži na námestí

Šikmá veža má názov aj Hodinová veža. Stojí v centre Banskej Bystrice na námestí. V minulosti, ak vypukol požiar, trubači oznamovali z tejto veže poplach. Postupne sa veža začala vychyľovať a v súčasnosti je zošikmená asi o 70 cm. Pradávna legenda hovorí, že vežu vraj naklonili anjeli, ktorí sa zachytili pri prelietavaní o jej vrchol.

1. **Budem bádať, prečo je naozaj veža v Banskej Bystrici šikmá. Výsledok môjho bádania:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 72 24.9.2018 23:30:23

Vláčik s parným rušňom

Z Brezna vedie cesta do obce Čierny Balog (B-4). Možno sa v ňom previezť vláčikom s parným rušňom. Je to zaujímavá železnica, ktorá ide cez les. Nazýva sa aj lesná železnica. Dnes vozí turistov, v minulosti pomáhala ľuďom pri ťažkej práci.

2. **Teším sa na školský výlet. Príprava školského výletu na Čiernohronskú železnicu.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Námestie v Banskej Bystrici	
Šikmá veža v Banskej Bystrici	
Čiernohronská železnica - dôvod vybudovania	
Návrh triedneho výletu	

3. **Ak pôjdem ja na expedíciu okolo rieky Hron na Horehronie, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

K rytierom ochraňujúcim oblasť Novohrad a mesto Lučenec.
Kedy žili rytieri na našom území?
Boli aj rytierske turnaje?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 73 24.9.2018 23:30:25

Lučenec

Expedícia k rytierom

Lučenec

Za rytiermi pôjdeme do Lučenca. Je to mesto v Juhoslovenskej kotline. Socha jedného rytiera stojí na námestí (obrázok dolu).

Lučenec na mape

1. **Lučenec (C-4) leží na križovatke ciest, ktoré spájajú Zvolen s Fiľakovom a Veľký Krtíš s Rimavskou Sobotou. Cez ktoré obce sa dostanem do Lučenca zo Zvolena? Prečítam si na mape.**

Expedícia k rytierovi, ktorý stráži Novohrad

Lučenec je centrom oblasti s názvom Novohrad. Na námestí v centre mesta stojí socha rytiera s mečom v pravej ruke. Je to ochranca Novohradu. V minulosti rytieri bránili túto oblasť pred nepriateľmi. Rytier bol aj na pečati Novohradu. Pečať môže mať štát, obec, ale aj ja.

Pečať ako symbol obce

Každá obec môže používať odtlačok úradnej pečate s erbom a názvom obce na dôležité listiny.

2. **Ktoré symboly má naša obec? Budem bádať.**

Pečať Novohradu

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 74 24.9.2018 23:30:26

Pečať ako môj symbol

3. **Pečať si môžem navrhnúť aj ja. Obraz na pečati by mal charakterizovať mňa. Čo by bolo na mojej pečati? Aká by mohla byť moja značka? Čo je pre mňa typické, v čom je moja výnimočnosť?**
Môj návrh pečate – opis alebo kresba.

Rytieri v minulosti

Obdobie, o ktorom budeme teraz uvažovať, bolo pred 600 rokmi. Chlapci z bohatých rodín boli vychovávaní za rytierov od 7 rokov u šľachticov na hradoch. Vzdelávali sa v geometrii, aritmetike, hudbe, astronómii, učili sa, ako sa správať k dámam.
Dievčatá sa učili spievať, vyšívať. Pripravovali sa na úlohu budúcich vznešených dám.

4. **Ktorý nový vyučovací predmet by mohol byť dnes v škole?**
Porozprávam sa o tom so spolužiakmi.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Lučenec – námestie	
Socha rytiera	
Cesta zo Zvolena do Lučenca	
Pečať a jej význam	
Porovnanie vzdelávania rytierov a mladých dám s mojím vzdelávaním	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Už si počul, že existuje spojenie medzi Slovenskom a Maďarskom pod zemským povrchom? Poďme zistiť, ako to je.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 75 24.9.2018 23:30:27

Slovenské rudohorie

Expedícia do Slovenského krasu

Slovenské rudohorie

Plochou je to najväčšie pohorie na Slovensku. Delí sa na viac častí. Jednou z nich je Slovenský kras.

Slovenské rudohorie na mape

Nájdem na mape rozsiahle pohorie Slovenské rudohorie. Južná časť pohoria má názov Slovenský kras. Z Lučenca sa do Slovenského krasu dostanem tak, že budem hľadať cestu do obce Plešivec (medzi Rožňavou (C-6) a Tornaľou). Asi 10 kilometrov juhovýchodne od Plešivca sa nachádza jaskyňa Domica. Je to cieľ našej expedície.

10 kilometrov v skutočnosti predstavuje _____ centimetrov na mape

Expedícia do jaskyne

Jaskyňa Domica je prepojená s jaskyňou Baradla v Maďarsku. Cez jaskyňu Domica preteká podzemná riečka Styx. Dá sa po nej plaviť na loďke.

1. **Ktoré obce sú blízko jaskyne Domica? Prečítam si ich názvy na mape.**

2. **V Slovenskom krase sa nachádzajú aj ďalšie jaskyne. Viem ich nájsť podľa mapového znaku. Jaskyne v oblasti Slovenského krasu sú zapísané do Zoznamu prírodných pamiatok UNESCO. Sú to napríklad:**

3. **Vyberiem si jednu jaskyňu a zistím na mape, cez ktoré obce sa dá k nej dostať z našej obce alebo ľubovoľného blízkeho mesta.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 76 24.9.2018 23:30:27

Turisti radi navštevujú jaskyne. V tabuľke sú niektoré uvedené a pri každej je napísaný počet návštevníkov počas jedného týždňa od pondelka do piatku. Porovnám návštevnosť jaskýň. Pri každej jaskyni vyfarbím číslo, ktoré vyjadruje najviac návštevníkov počas jedného dňa. V ktorý deň prišlo najviac návštevníkov do všetkých jaskýň?

V tejto jaskyni nie je ľad. Tvoria sa v nej vápencové kvaple.

4. **Návštevnosť jednotlivých jaskýň počas 5 dní.**

Jaskyňa/deň	pondelok	utorok	streda	štvrtok	piatok
Demänovská jaskyňa slobody	96	98	100	98	100
Demänovská ľadová jaskyňa	62	65	69	70	72
Dobšinská ľadová jaskyňa	40	52	57	58	57
Domica	27	26	66	17	24

Môj výpočet:

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Jaskyňa Domica	
Riečka Styx v jaskyni	
Cesta z Lučenca k jaskyni Domica	
Jaskyne zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO	
Porovnanie návštevnosti jaskýň – práca s tabuľkou	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta so strážnou vežou. Veža bola postavená na obranu pred tureckými nájazdmi. Je vraj v nej delová guľa. Ktoré mesto to môže byť?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 77 24.9.2018 23:30:29

Rožňava

Expedícia za delovou guľou

Rožňava

Je to staré banícke mesto, je centrom oblasti Gemer.

Rožňava na mape

Rožňava (C-6) je cieľom našej expedície. Nájdem ju na mape v Rožňavskej kotline. Vznikla ako banícke mesto so zlatými, striebornými a medenými baňami.

Povesť o vzniku mesta Rožňava

Na mieste, kde dnes leží Rožňava, bola pôvodne veľká lúka. Na nej sa pásavali kravy. Raz sa stratila jedna kravička so zvončekom a pastier ju hľadal. Našiel však iba zlatú trojružu. Zvnútra zeme mu ju vyniesla jeho milá premenená na anjela. Pastier si ľahol unavený a zaspal.

1. **Ako mohol pokračovať príbeh? Vymyslím si koniec. Napíšem to.**

2. **Neskôr na spomínanom mieste, kde bola lúka, založili osadu s názvom Rosenau. V erbe mesta Rožňava sú tri zlaté ruže. Podľa čoho dostala názov naša obec a ako vyzerá jej erb?**

Delová guľa

Ja sa vyberiem za záhadou delovej gule vo veži v Rožňave. Ak prídem pred vežu, tak na jej južnej strane uvidím 400 rokov starú delovú guľu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 78 24.9.2018 23:30:30

Záhada stratenej listiny

Podľa legendy zakladatelia mesta Rožňava napísali o vzniku mesta pamätnú listinu. Uložili ju do pozlátenej makovice na vrchole strechy veže (obrázok vpravo). Stratila sa však. Možno sa raz ako detektív vyberiem hľadať stratenú listinu.

3. **Okolo Rožňavy je niekoľko jaskýň a hradov. Vyberiem si tri z nich podľa mapy (hrady a jaskyne). Zistím o nich viac z mapy a napíšem jednu zaujímavosť.**

1. _____

_____

2. _____

_____

3. _____

_____

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Námestie Rožňavy	
Rožňava strážna veža – turecká delová guľa	
Hľadanie hradov a jaskýň na mape okolo Rožňavy	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim tieto zaujímavé miesta:**

_____

_____

_____

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na internete bola táto fotografia. Je možné, že sa v tejto jaskyni naozaj dalo korčuľovať?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 79 24.9.2018 23:30:32

Slovenský raj

Expedícia do jaskyne, v ktorej sa korčuľovalo

Slovenský raj

Slovenský raj je národný park, chránené sú kaňony, hlboké rokliny s vodopádmi, ale aj rastliny a živočíchy.

Slovenský raj na mape

Z Rožňavy pôjdem prstom po mape do obce Dobšiná (B-5). Pri nej nájdem znak jaskyne. Označuje Dobšinskú ľadovú jaskyňu.

1. **Naozaj sa niekedy korčuľovalo v Dobšinskej ľadovej jaskyni? Čo sa mi podarilo zistiť?**

Expedícia do Dobšinskej ľadovej jaskyne

Dobšinská ľadová jaskyňa patrí k najväčším ľadovým jaskyniam v Európe. V jaskyni na niektorých miestach má ľad hrúbku až 25 m. Pre jej unikátnu výzdobu je zaradená v Zozname svetového dedičstva UNESCO.

2. **Jednu ľadovú jaskyňu sme už na expedíciách spoznali. Ktorá to bola? Ako ďaleko sú od seba vzdušnou čiarou tieto dve jaskyne?**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 80 24.9.2018 23:30:33

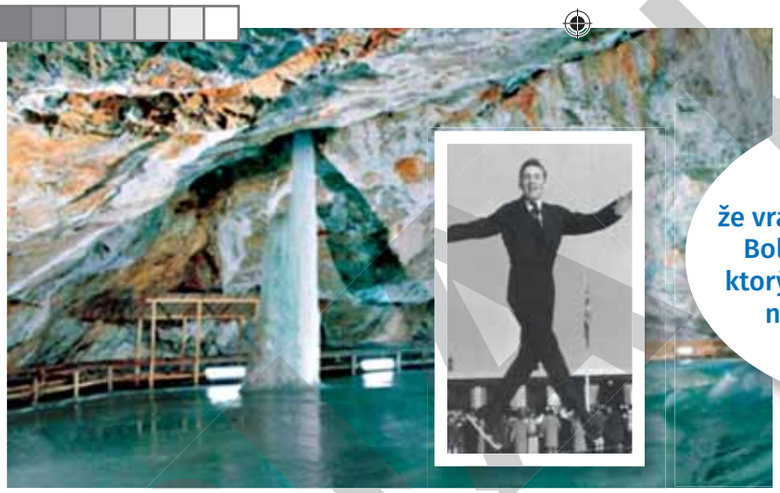

Zistila som na internete, že vraj tu trénoval aj Karol Divín. Bol to známy krasokorčuliar, ktorý získal striebornú medailu na zimných olympijských hrách v roku 1960.

3. **V tabuľke sú uvedené niektoré jaskyne.**
Radi by sme išli celá trieda na výlet spoznávať jaskyne.
Každý z nás má 10 eur. Ktoré jaskyne môžeme navštíviť za 10 eur? Nemusíme minúť všetky peniaze. Opíšem podľa mapy, kde sa nachádzajú všetky tri jaskyne.

Jaskyňa	Dospelí	Deti (6-15 rokov)
Belianska jaskyňa	8€	4€
Bystrianska jaskyňa	5€	2€
Demänovská jaskyňa slobody (dlhý okruh)	15€	7€
Demänovská jaskyňa slobody (tradičný okruh)	8€	4€
Demänovská ľadová jaskyňa	7€	3€
Domica (krátky okruh)	6€	3€
Domica (okruh s plavbou)	9€	4€
Driny	6€	3€
Gombasecká jaskyňa	5€	2€
Harmanecká jaskyňa	6€	3€
Jasovská jaskyňa	5€	2€
Ochtinská aragonitová jaskyňa	6€	3€
Važecká jaskyňa	5€	2€
Dobšinská ľadová jaskyňa	7€	3€

Výpočet

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Dobšinská ľadová jaskyňa	
Kaňony v Slovenskom raji	
Príprava exkurzie do jaskýň	
Jaskyňa zaradená do Zoznamu UNESCO	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Pripraviť si expedície na ďalšej trase od Hornádu po Dunaj. Navštívime mestá Košice, Bardejov, Prešov, uvidíme Vihorlat, Zemplínsku šíravu, Pieniny a mnoho ďalších miest.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 81 26.9.2018 10:23:34

Správa z druhej trasy expedícií
od Dunaja po Hornád

Moje poznámky:

Napíšem, čo sa mi na expedíciách páčilo najviac. Zhodnotím ale aj seba.

Po ukončení trasy si môžem zhodnotiť svoj výkon.

Výkon	Moje hodnotenie	Hodnotenie učiteľa
Čítanie mapy a orientácia na mape		
Opis krajiny podľa mapových znakov na mape		
Vypočítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy		
Opis miest podľa mapy		

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 82 26.9.2018 10:23:35

Tretia trasa expedícií
od Hornádu po Dunajec

- Prvou zastávkou sú Košice.
- Z Košíc pôjdeme na Východoslovenskú nížinu.
- Navštívime Vihorlatské vrchy. Táto oblasť je súčasťou zalesnenej oblasti s bukmi a je zaradená do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO.
- Na severovýchodnom Slovensku budeme objavovať drevené kostoly.
- Pamätník vo Svidníku je pamiatkou na boje v druhej svetovej vojne. Dukliansky priesmyk ľudia nazývajú aj Dolina smrti.
- Z Duklianského priesmyku sa cez Svidník premiestnime do Bardejova. Mesto je zapísané v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.
- Z Bardejova vedie cesta do Prešova. V Prešove nás expedícia zavedie do Solivaru za soľou.
- Z Prešova je to len na skok na Spišský hrad a odtiaľ do Levoče.
- Nakoniec nás čaká posledná expedícia k rieke Dunajec do oblasti Pieniny.

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré je druhým najväčším mestom na Slovensku. Pôjdeme za hrajúcou fontánou.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 83 26.9.2018 10:23:35

Košice

Expedícia za hrajúcou fontánou

Košice

Sú druhé najväčšie mesto na Slovensku, majú veľa historických pamiatok. Dospelí by si na expedíciu vybrali asi pekný kostol s názvom Dóm svätej Alžbety alebo Štátne divadlo. Cieľom našej expedície je hrajúca fontána.

Dóm sv. Alžbety

Košice na mape

Na mape je medzi Slovenským rudohorím a Slanskými vrchmi Košická kotlina. V nej sa nachádza mesto Košice (C-7). Zo Slovenského raja možno prejsť do Košíc cez Spišskú Novú Ves.

1. **Cesta z Dobšinej do Košíc vedie cez obce (prečítam si ich na mape):**

Hrajúca fontána

Centrum mesta tvorí Hlavná ulica. V strede Hlavnej ulice sa nachádza Dóm svätej Alžbety a Štátne divadlo Košice. Neďaleko Dómu sv. Alžbety je park s hrajúcou fontánou.

Má zabudovanú vlastnú hudbu, ale reaguje aj na zvonkohru vedľa fontány.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 84 26.9.2018 10:23:36

2. **Ozvali sa kamaráti, že chcú ísť na návštevu do Košíc.**

Chcú vidieť zaujímavé miesta: **Dóm svätej Alžbety, hrajúcu fontánu, Štátne divadlo Košice, Slovenské technické múzeum.** Trasu si vyznačím na pláne mesta. Keď prídu do Košíc, vystúpia na železničnej stanici. Stretneme sa v Mestskom parku. Odtiaľ začneme prehliadku.

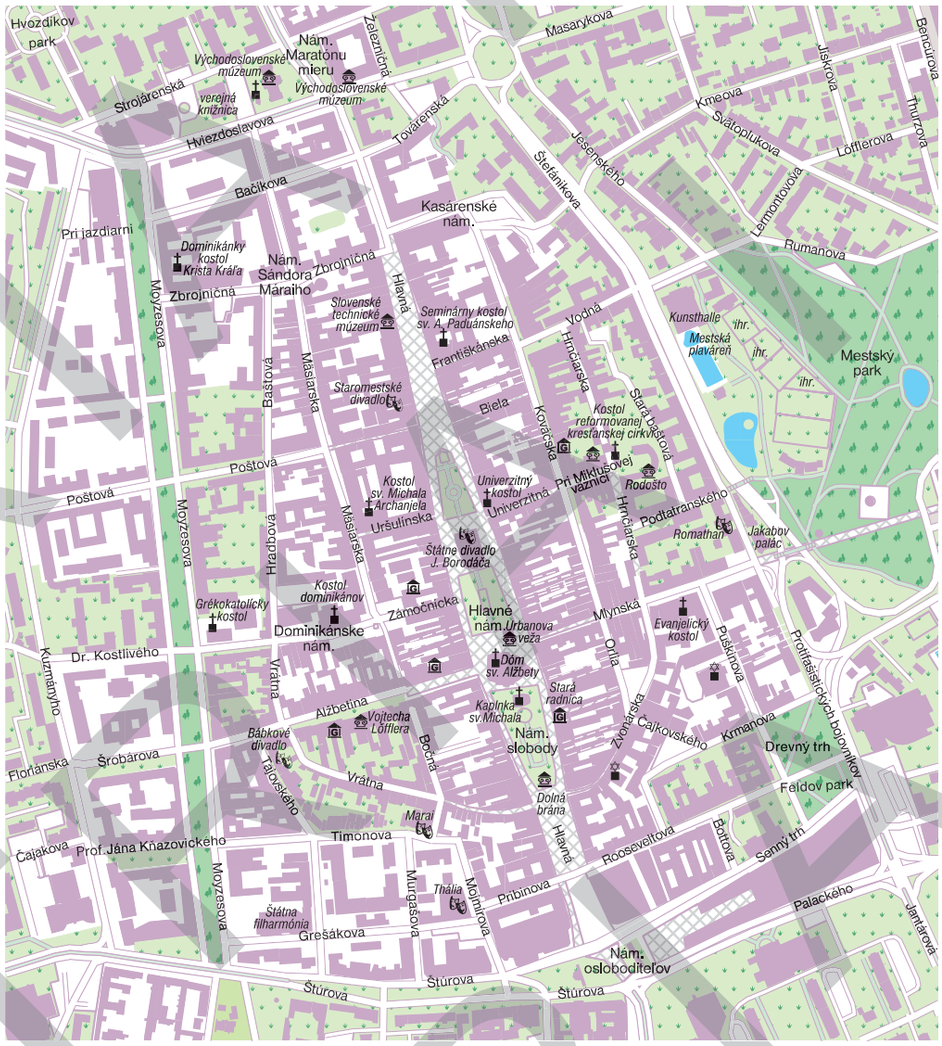

Objavy v Košiciach	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Hrajúca fontána	
Dóm sv. Alžbety	
Exkurzia pre kamarátov	
Orientácia v pláne mesta	

3. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do Košíc, navštívim podľa plánu mesta tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Vieš, že existuje na Slovensku miesto, kde žijú korytnačky močiarne?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 85 26.9.2018 10:23:37

Zemplín

Expedícia za korytnačkou

Zemplín

Je to oblasť na východnom Slovensku, ktorá sa rozprestiera až k susediacemu štátu Ukrajine. Celá oblasť sa delí na Dolný Zemplín a Horný Zemplín.

Zemplín na mape

Na Hornom Zemplíne sú mestá: Humenné, Medzilaborce, Snina, Stropkov, Vranov nad Topľou. Na Dolnom Zemplíne sú: Michalovce, Sobrance a Trebišov. Rozhranie tvorí pohorie Vihorlatské vrchy.

Najprv sa vyberieme na juh Východoslovenskej nížiny k rieke Bodrog. Je to rieka, ktorá nemá prameň, vzniká sútokom riek.

1. **Z mapy viem zistiť, že Bodrog vzniká sútokom riek. Z nich sú najväčšie:**

Korytnačka močiarna

V oblasti rieky Bodrog je výnimočné miesto na Slovensku. Je to v blízkosti obce Streda nad Bodrogom, žije tam korytnačka močiarna. Má rada mŕtve rameno rieky Bodrog s močiarmi. Táto oblasť je prírodná rezervácia s názvom Tajba.

2. **Čím sa živí korytnačka? Moje zistenie:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 86 26.9.2018 10:23:39

3. **Korytnačka močiarna je v zozname ohrozených živočíchov. Prečo sú niektoré živočíchy v zozname ohrozených druhov? Ako by sa dalo pomôcť korytnačke močiarnej?**
Môj názor:

Od rieky Bodrog poďme ďalej prstom po mape smerom na sever, cez mesto Michalovce okolo Zemplínskej šíravy k pohoriu Vihorlatské vrchy.

4. **Pospájam na mape mestá: Michalovce, Trebišov a Sobrance. Opíšem krajinu okolo trasy.**

5. **Ak budem chcieť ísť na Zemplínsku šíravu, pôjdem do Michaloviec. Cez ktoré mestá pôjdem podľa mapy z našej obce alebo okresného mesta do Michaloviec? Porozprávam o ceste podľa mapy.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Korytnačka močiarna	
Michalovce a Zemplínska šírava	
Bodrog a močiare	

6. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Za starými bukmi.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 87 26.9.2018 10:23:40

Vihorlatské vrchy

Expedícia za starými bukmi

Vihorlatské vrchy

Vihorlatské vrchy sú porastené bukovými lesmi (obrázok dole), ktoré boli zaradené do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO.

Vihorlatské vrchy na mape

Sú sopečné pohorie (B-8), najvyšší vrch je Vihorlat. Strom má výnimočné vlastnosti. Je to rastlina – superman. Strom dokáže veľa vecí. Produkuje kyslík, ktorý dýchame. Zadržiava vodu v pôde, poskytuje drevo, je domovom pre živočíchy, udržuje vlhkosť v okolí, plody sú potravou pre živočíchy a pod.

1. **Superstrom – priradím šípkou vlastnosti a schopnosti stromu.**

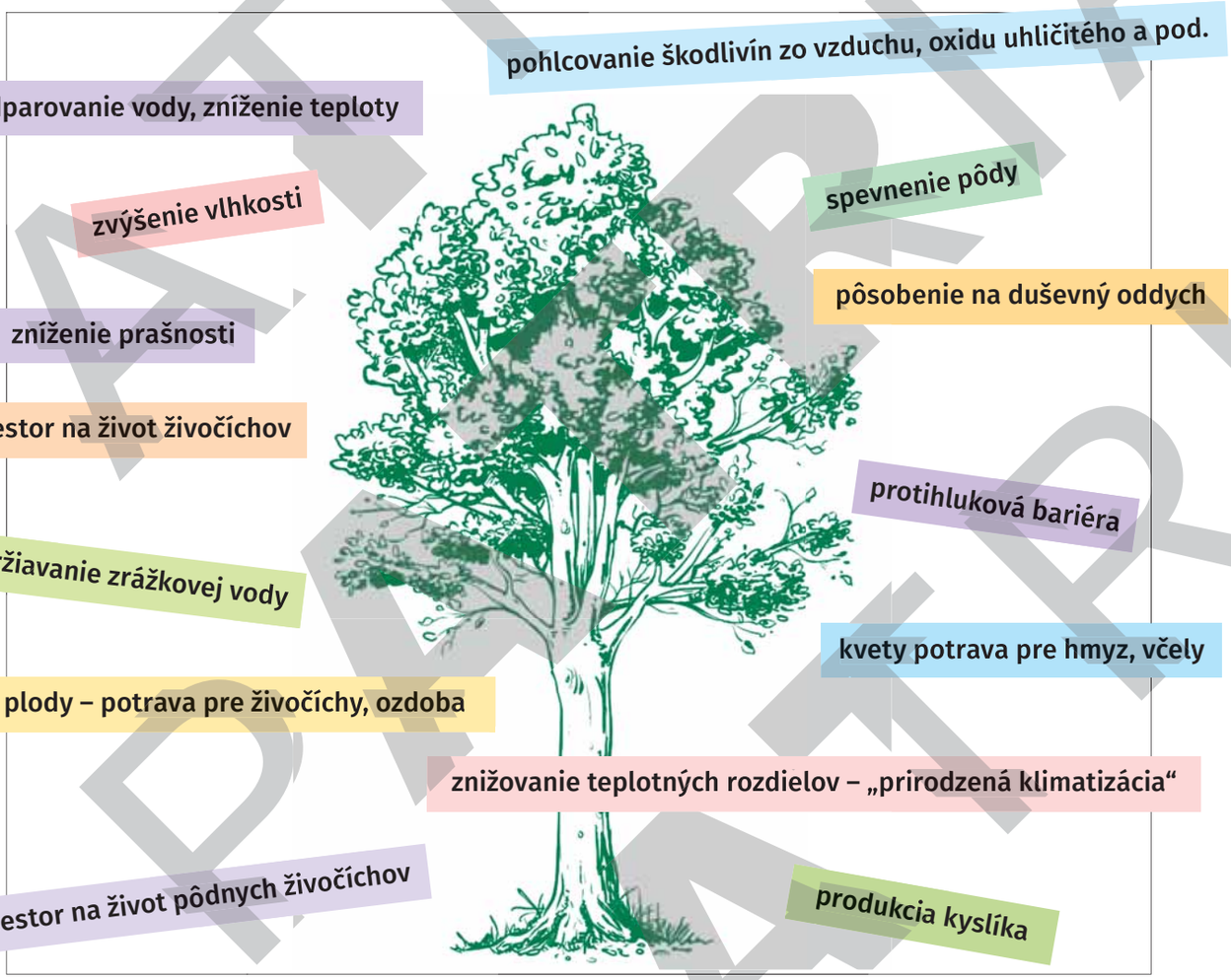

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 88 26.9.2018 10:23:42

2. **Na obrázkoch A a B sú zobrazené stromy v odlišných životných podmienkach. Jedny rastú v lese (A), druhé v meste (B). Ako sa im darí?**

Napíšem rozdiely.

3. **Pod Vihorlatskými vrchmi je mesto Humenné. Cez ktoré obce bude viesť podľa mapy cesta z Michaloviec do Humenného?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Vihorlatské vrchy – bukové lesy	
Strom ako superman	
UNESCO	
Porovnanie života stromov – ochrana lesov	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na Horný Zemplín navštíviť drevené kostoly a potom do oblasti, kde zostali v prírode tanky, aby upozorňovali na nezmyselnosť vojny.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 89 26.9.2018 10:23:43

Nízke Beskydy

Expedícia za drevenými kostolmi

Oblasť Horný Zemplín

Cez Vihorlat sa možno dostať do oblasti Horný Zemplín s viacerými pohoriami s názvom Nízke Beskydy. Tvoria ich Laborecká vrchovina a Ondavská vrchovina.

Drevené kostoly

Zalesnená oblasť je dôvod, že drevo a drevené stavby tu boli súčasťou života ľudí. K drevеným pamiatkam patria drevené kostoly, ktoré sú zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Na obrázku je kostol v obci Bodružal.

1. **Ak sa chcem dostať do obce Bodružal, musím ísť najprv do Svidníka. Ako sa z môjho okresného mesta dostanem do obce Bodružal? Čítam z mapy. Mám viac možností?**

Moje poznámky:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 90 26.9.2018 10:23:44

Dukliansky priesmyk a druhá svetová vojna

Na severovýchode Slovenska, kde susedíme so štátom Poľsko, je Dukliansky priesmyk. Odohrávali sa tam ťažké boje počas druhej svetovej vojny, ktorá bola v rokoch 1939 – 1945.

Expedícia za tankmi v prírode

Pamätník na Dukle je jedným z mnohých pamätníkov druhej svetovej vojny.

Vystavené tanky vo Svidníku

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Dukliansky priesmyk	
Vihorlatské vrchy	
Bukové lesy Slovenska	
Drevené kostoly	
Pamätníky druhej svetovej vojny	

2. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta v severovýchodnej časti Slovenska. Čo by si vedel vyrobiť z hliny alebo drôtu? Pôjdeme do mesta, v ktorom žili v minulosti veľmi šikovní remeselníci. Ktoré je to mesto?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 91 26.9.2018 10:23:47

Bardejov

Expedícia za remeslami

Bardejov

Mesto Bardejov má bohatú históriu, je považované za jedno z najkrajších slovenských miest. Bardejov je v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Centrom mesta je námestie s radnicou a Kostolom sv. Egídia.

Bardejov na mape

Z Duklianskeho priesmyku sa prstom po mape dostanem cez Svidník do mesta Bardejov (A-7).

1. **Cez ktoré obce budem musieť prejsť do Bardejova z Duklianskeho priesmyku? Prečítam na mape.**

2. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu, ktorou prechádzam do Bardejova.**

Expedícia za remeselníkmi

Remeslám sa v minulosti v Bardejove venovalo veľa šikovných ľudí. Vyrábali veľmi kvalitné výrobky, napríklad kovali meče, nože, plietli koše, tkali látky, vyrábali obuv. Z predaja výrobkov bohatlo aj mesto, preto sa aj rýchlo rozvíjalo. Remeslá, napríklad obuvník, hodinár, kováč, hrnčiar, znova ožívajú a ľudia sa ich zasa učia.

3. **V ktorom remesle by sa mne podarilo vyniknúť? Čo ma zaujíma o tomto remesle?**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 92 26.9.2018 10:23:48

4. **Remeselníci sa spájali do spolkov. Volali sa cechy. Každý cech mal svoj vývesný štít a cechovú truhlicu. Vývesný štít bol niečo také, ako je dnes logo. V truhlici boli dokumenty a pečate. Cechovú truhlicu mali všetci vo veľkej úcte, bol to ich poklad. Aby sa remeselníci naučili byť odborníkmi, išli sa do sveta vyučiť u najlepších remeselníkov. So sebou mali vandrovnú knižku, niečo ako žiacka knižka. Snažili sa mať najlepšie hodnotenia.**

Zvolím si remeslo a vytvorím vývesný štít. Môj návrh:

Vývesný štít

Cechová truhlica

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Námestie	
Radnica, kostol	
Informácie o remeslách	
Prezentovanie mojich zručností	
Cech, vývesné štíty	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré je centrom oblasti Šariš, a v ňom budeme uvažovať, prečo je soľ vzácnejšia ako zlato.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 93 26.9.2018 10:23:49

Prešov

Expedícia za soľou

Prešov

Je centrom oblasti s názvom Šariš.

Prešov na mape

Nachádza sa v Košickej kotline (B-7).

1. **Cez ktoré obce sa dostanem podľa mapy z nášho okresného mesta do Prešova?**

2. **Pozerám sa na fotografiu Hlavnej ulice v Prešove. Na fotografii vpravo je Prešov z roku 1947. To ma inšpiruje k pátraniu po starých fotografiách mojej obce. Budem ich porovnávať so súčasnosťou. Bude zaujímavé sledovať, ako sa obec menila. V triede si môžeme z fotografií urobiť výstavu.**

Prešov v súčasnosti

Moja obec v súčasnosti:

Prešov v minulosti

Moja obec v minulosti:

Soľ nad zlato

V rozprávke Soľ nad zlato kráľ povedal Maruške:
„Až nastanú také časy, že bude soľ viac ako zlato, potom sa ohlás, budeš kráľovnou.“

3. **Má sa už Maruška vrátiť? Je v súčasnosti pre ľudí soľ významnejšia ako zlato? Prečo je soľ dôležitá? Zistím a porovnám, koľko stojí 1 kg soli a koľko stojí 1 kg zlata. Moje zistenie:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 94 26.9.2018 10:23:50

Naša expedícia povedie do časti Prešova s názvom Solivar. Názov Solivar naznačuje, že sa tam v minulosti ťažila soľ. Dnes sa už neťaží a ako spomienkou na minulosť sú budovy, ktoré sú technickou pamiatkou.

Zo začiatku soľ ťažili. Neskôr sa do bane dostala voda, soľ sa rozpustila a vznikla soľanka. V továrni odparili zo soľanky vodu a získali soľ.

4. **Ako môže vzniknúť zo soľanky soľ? Urobím pokus. Rozpustím soľ v miske vody, dám to na teplý radiátor, slnko a pod. Voda sa odparí a zostane soľ. Ako možno urýchliť odparovanie soli?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Prešov – námestie	
Solivar – technická pamiatka	
Pátranie po starých fotografiách mojej obce	
Pokus so soľou	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na svahu hradného kopca je obraz koňa. To chcem vedieť, ako sa tam dostal.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 95 26.9.2018 10:23:51

Spišský hrad

Expedícia za keltským koňom

Spišský hrad

Expedícia za obrazom koňa ma dovedie na Spišský hrad nad obcou Spišské Podhradie. Hrad je už zrúcanina a patrí k najrozľahlejším na Slovensku.

Spišský hrad na mape

Ak chceme ísť k hradu, treba zájsť podľa mapy do obce Spišské Podhradie. Výstup k hlavnej bráne trvá asi hodinu. Spišský hrad s okolím je v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

1. **Ak sa vyberiem na Spišský hrad z nášho okresného mesta, pôjdem podľa mapy po trase, ktorá ide cez obce:**

Expedícia na Spišský hrad

Z cesty vedúcej z Prešova do Popradu je vidieť na jednom svahu hradného vrchu navŕšené kamene v tvare koňa. Tento obraz koňa navrhol austrálsky umelec podľa mince starej asi 2000 rokov. Na minci bol vyobrazený kôň. Neznámy Kelt, ktorý žil na tomto území, mincu stratil a našla sa až o mnoho storočí neskôr.

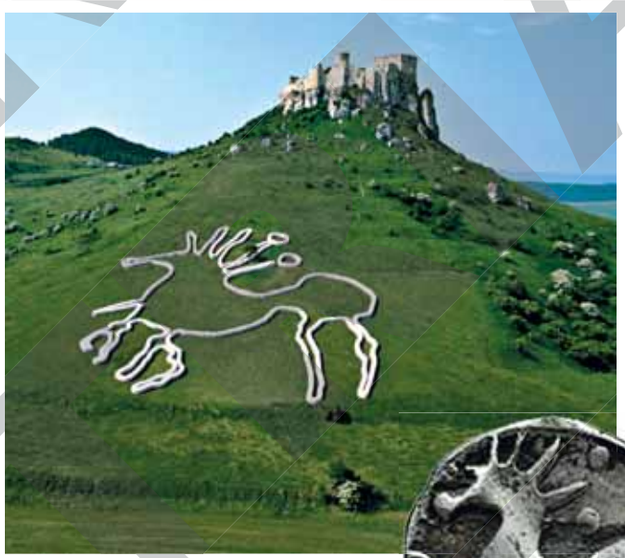

2. **Geoglyf je obraz vytvorený na zemskom povrchu.**
Ak by mi dovolili niekde urobiť geoglyf, môj obraz by bol takýto:

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 96 26.9.2018 10:23:52

Povesť o Hedvige

Spišský hrad je spojený s povesťou o Hedvige. Vraj tam ešte teraz straší na hrade a hľadá Barborku, dcéru svojho brata. Bolo to už pred mnohými storočiami. Pán Spišského hradu musel odísť za kráľom a svoju dcéru dal do opatery svojej sestre. Ale nepriatelia chceli využiť jeho neprítomnosť a pomstiť sa mu. Uniesli mu dcéru. Hedviga ju neustrážila. Povesť hovorí, že Hedviga hľadá stále Barborku.

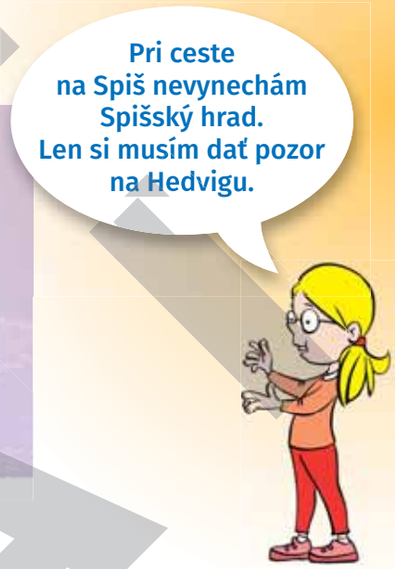

3. **Uveď stručne, kto bola Hedviga.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Spišský hrad a okolie	
Geoglyf	
Povesť	
UNESCO	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré je známe drevenými dielami rezbára Majstra Pavla. Nevieme o ňom skoro nič, ale jeho diela pozná celý svet.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 97 26.9.2018 10:23:52

Levoča

Expedícia za známym aj neznámym rezbárom

Levoča

Je to mesto na severovýchode Slovenska. Od roku 2009 je v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Levoča na mape

Zo Spišského hradu sa dostanem na cestu, ktorá vedie do Popradu a prechádza cez Levoču (B-6). Mesto Levoča leží pod úpätím Levočských vrchov.

1. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu v okolí Levoče.**

2. **Z nášho okresného mesta pocestujem podľa mapy do Levoče cez tieto obce:**

Expedícia za Majstrom Pavlom

Kto bol Majster Pavol z Levoče? Prečo je známy a neznámy?
Vie sa o ňom, že bol rezbár, vytvoril najvyšší oltár na svete v levočskom Chráme sv. Jakuba. Nevieme, kedy a kde sa narodil, nepoznáme jeho celé meno. Nevieme, ako dlho žil v Levoči. Vieme, že po roku 1500 už žil v Levoči, ale nevieme, či do nej prišiel z nejakého iného mesta. Mal manželku a tri deti. Zomrel niekedy medzi rokmi 1537 – 1542. Chrám sv. Jakuba bol v roku 2009 zapísaný do Zoznamu Svetového dedičstva UNESCO ako súčasť súboru Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 98 26.9.2018 10:23:53

3. **Majster Pavol je pre mnohých záhadou. Čo o ňom vieme a čo len predpokladáme? K jednotlivým bodom dám krížik podľa toho, či to vieme, či si to len myslíme alebo to vôbec nevieme.**

	Čo viem určite	Čo sa predpokladá	Čo vôbec neviem
Meno			
Dátum narodenia			
Miesto narodenia			
Dátum úmrtia			
Najvýznamnejšie diela			
Manželka			
Deti			
Akým jazykom hovoril			

4. **Prečo je oltár Majstra Pavla taký vyhľadávaný a považovaný za vzácne umelecké dielo?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Levoča – námestie s radnicou	
Chrám sv. Jakuba	
Rezbárske dielo Majstra Pavla z Levoče – oltár	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce ?

Do oblasti k rieke Dunajec, do Červeného Kláštora za mníchom Cypriánom. Hovorí sa o ňom, že sa pokúšal lietať. Je to pravda? Vedel zostrojiť stroj na lietanie pred vynájdením lietadla? Ako taký stroj mohol vyzerať?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 99 26.9.2018 10:23:55

Pieniny

Expedícia za lietajúcim mníchom

Pieniny

Je to pohorie v severnej časti Slovenska. Na ich území je národný park. Skratka názvu je PIENAP. Pri rieke Dunajec je obec Červený Kláštor.

Pieniny na mape

Z Levoče pôjdem prstom po mape do Popradu. Z Popradu cestou popri rieke Poprad cez mestá Kežmarok, Spišská Belá a Podolínec. Pred Starou Ľubovňou odbočím po ceste na mape do Červeného Kláštora. Som v Pieninách a v Pieninskom národnom parku.

1. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu v oblasti Červeného Kláštora.**

2. **Z nášho okresného mesta pôjdem do Červeného Kláštora podľa mapy cez obce:**

Návštevníci Pienin by určite chceli uvidieť lietajúceho mnícha. Kto to vlastne bol?

Mních Cyprián

V obci Červený Kláštor je skutočný kláštor, v ktorom žili mnísi. Mnícha Cypriána nazývali Lietajúci mních. Zaujímal sa o lietanie ešte pred vynájdením lietadla. Zhotovil si krídla a pomocou nich vraj lietal v okolí Červeného Kláštora. Možno je to skutočnosť, možno povesť.

3. **Pokúsim sa zistiť, či mních Cyprián vedel lietať. Výsledok môjho bádania:**

Moje poznámky:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 100 26.9.2018 10:23:56

4. **Na obrázku vpravo sú vrcholy pohoria Pieniny s názvom Tri koruny. Odtiaľ vraj lietal mních Cyprián smerom k Červenému Kláštoru. Mohol doletieť? Vypočítam podľa mapy vzdialenosť, ktorú by mal preletieť.**

Výpočet:_____

_____

Môj názor, či to mohol preletieť:

Mních Cyprián sa zaujímal aj o liečivé rastliny. Lisoval ich a robil herbár. Herbár je zbierka sušených a lisovaných rastlín. Sú upevnené na listoch papiera. Pripojený je k nim lístok s údajmi o rastline.

Keď rastliny nelisujeme, nelepíme, neberieme ich z prírody, šetríme prírodu.

Opíšem, ako si predstavujem fotoherbár.
Odfotím si rastlinu a opíšem ju. Prečo je správnejšie odfotiť rastlinu ako vylisovať a nalepiť ju? Môj fotoherbár by vyzeral takto:

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Červený Kláštor	
Pieniny	
Tri koruny	
Dunajec	
Herbár	
Mních Cyprián	
Pieniny – Pieninský národný park (PIENAP)	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

To si už vymyslí každý sám.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 101 26.9.2018 10:23:57

Správa z tretej trasy expedícií
od Hornádu po Dunajec

Čo bolo pre mňa zaujímavé tak, že tam chcem ísť ešte raz?

Moje poznámky:

Idem hodnotiť aj seba. To je ťažké... Ale je to potrebné. Budem vedieť, v čom sa mám zlepšiť.

Po ukončení trasy si môžem zhodnotiť svoj výkon.

Výkon	Moje hodnotenie	Hodnotenie učiteľa
Čítanie mapy a orientácia na mape		
Opis trasy podľa mapy		
Vypočítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy		
Opis krajiny podľa mapových znakov		

PATRIA

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 102 26.9.2018 10:23:58

5 top expedícií
našej triedy z každej trasy

Urobíme si anketu v triede a zhotovíme graf.
Každý žiak v triede si premyslí, ktorá expedícia na každej trase sa mu najviac páčila. Každý žiak môže vybrať len jednu:
a) výber z 1. trasy, b) výber z 2. trasy, c) výber z 3. trasy.
Odpovede spočítame pri každej trase a napíšeme do tabuľky.
Celá trieda má jednu spoločnú tabuľku. Z každej trasy nakoniec určíme 5 expedícií, ktoré získali najväčší počet bodov.
5 top expedícií je podľa našej triedy:

Trasa: Od Tatier k Dunaju

Poradie	Expedícia	Počet odpovedí
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Trasa: Od Dunaja po Hornád

Poradie	Expedícia	Počet odpovedí
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Trasa: Od Hornádu po Dunajec

Poradie	Expedícia	Počet odpovedí
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Celkový víťaz: Zo všetkých expedícií vyberieme 5 a vytvoríme z údajov graf.

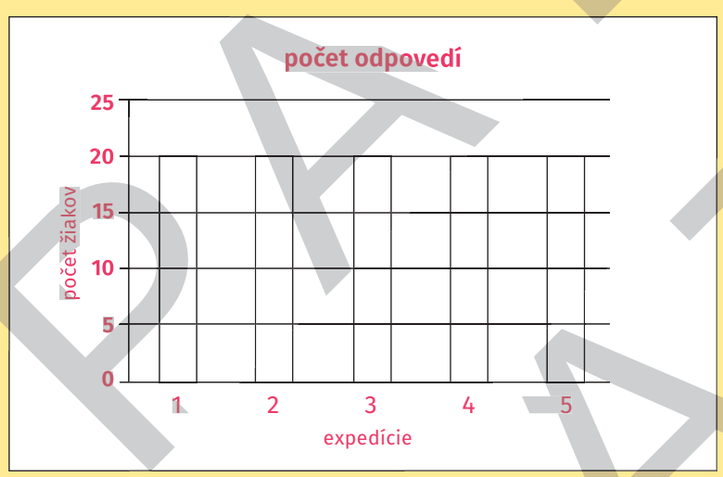

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 103 26.9.2018 10:23:59

Opakovanie

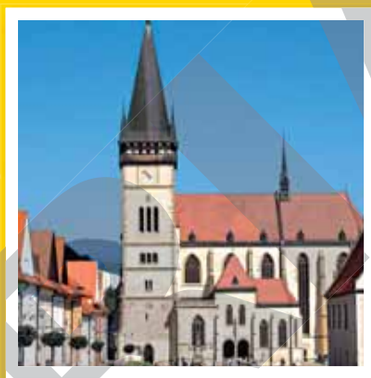

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 104 26.9.2018 10:24:00

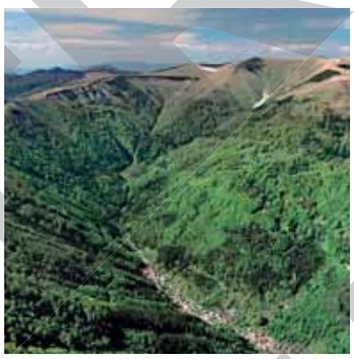

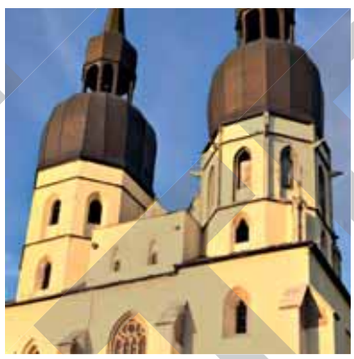

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 105 26.9.2018 10:24:06

Môj plán cesty po Slovensku

Počas školského roka sme boli na mnohých zaujímavých miestach.
Napíšem plán mojej cesty po Slovensku.
Zvolím si podľa mapy zaujímavé miesta a pospájam ich čiarou.

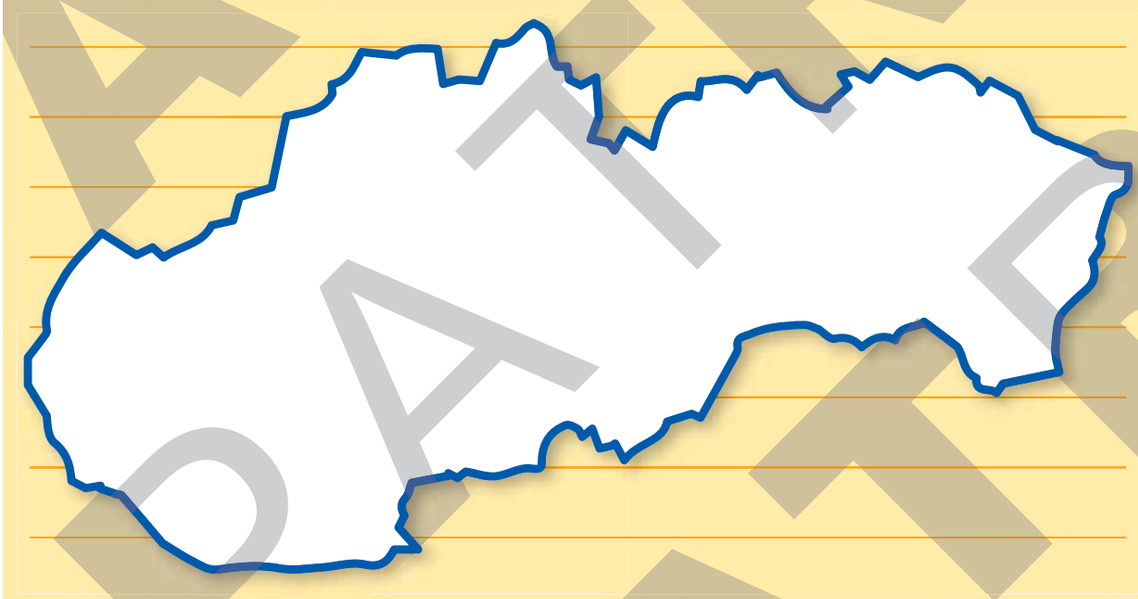

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 106 26.9.2018 10:24:15

Učím tretiakov o svojej obci

Na vlastivede sme prešli mnoho zaujímavých miest na Slovensku.
Ale veľa pekných miest je aj v našej obci.
Uvediem, čo by podľa mňa mali vedieť tretiaci o našej obci
(kde všetci bývame a chodíme do školy).

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 107 26.9.2018 10:24:18

Slovensko na zemeguli

Takto vyzerá Slovensko na zemeguli.

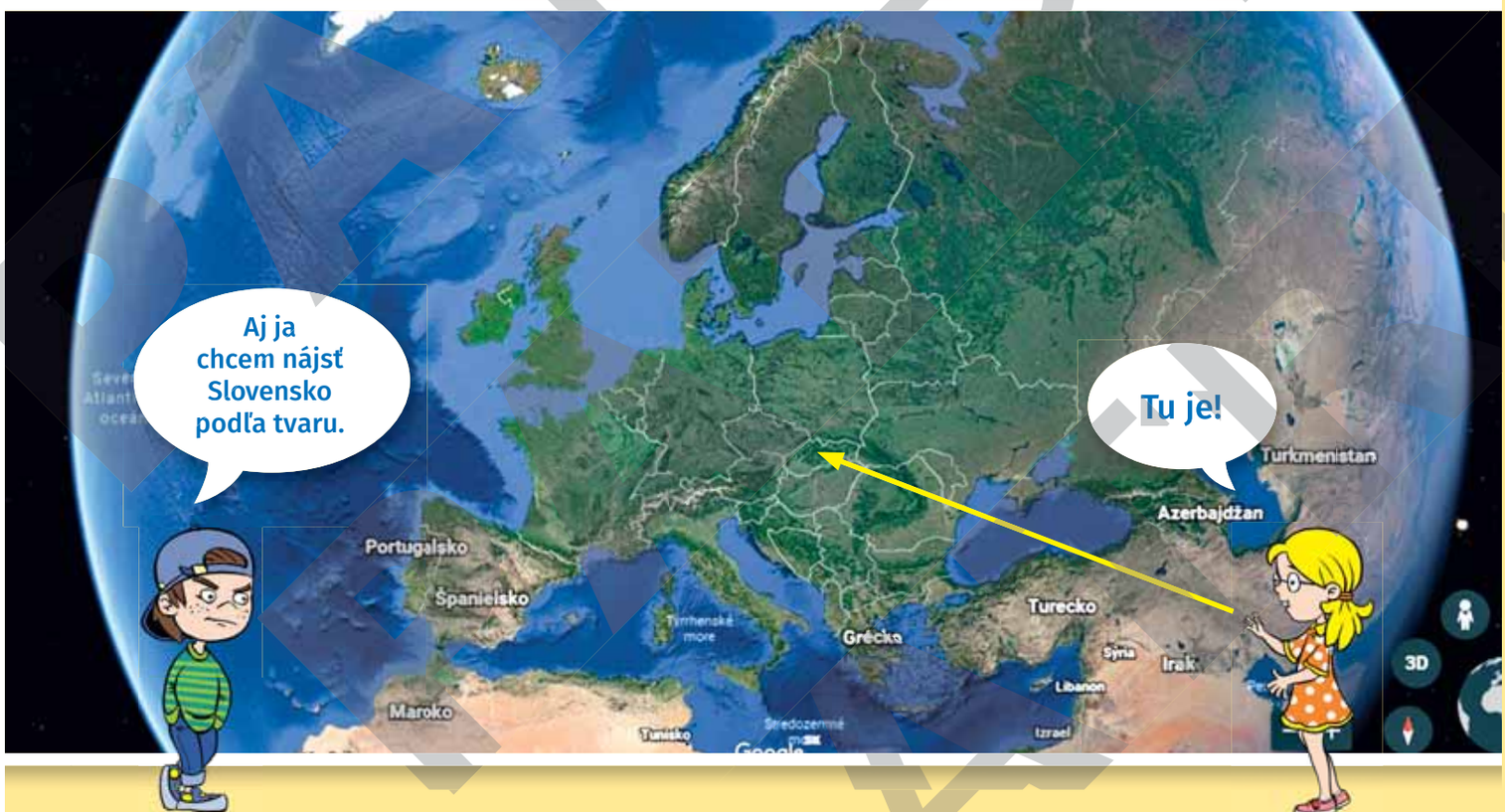

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 108 26.9.2018 10:24:20

Slovensko na mape sveta
a na mape Európy

1. **Ukážem Slovensko aj na týchto mapách. Na budúci školský rok ich už budem používať.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 109 26.9.2018 10:24:23

Mapa Slovenska

1. **Ukážem na mape Slovensko.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 110 26.9.2018 10:24:39

Mapa Slovenska

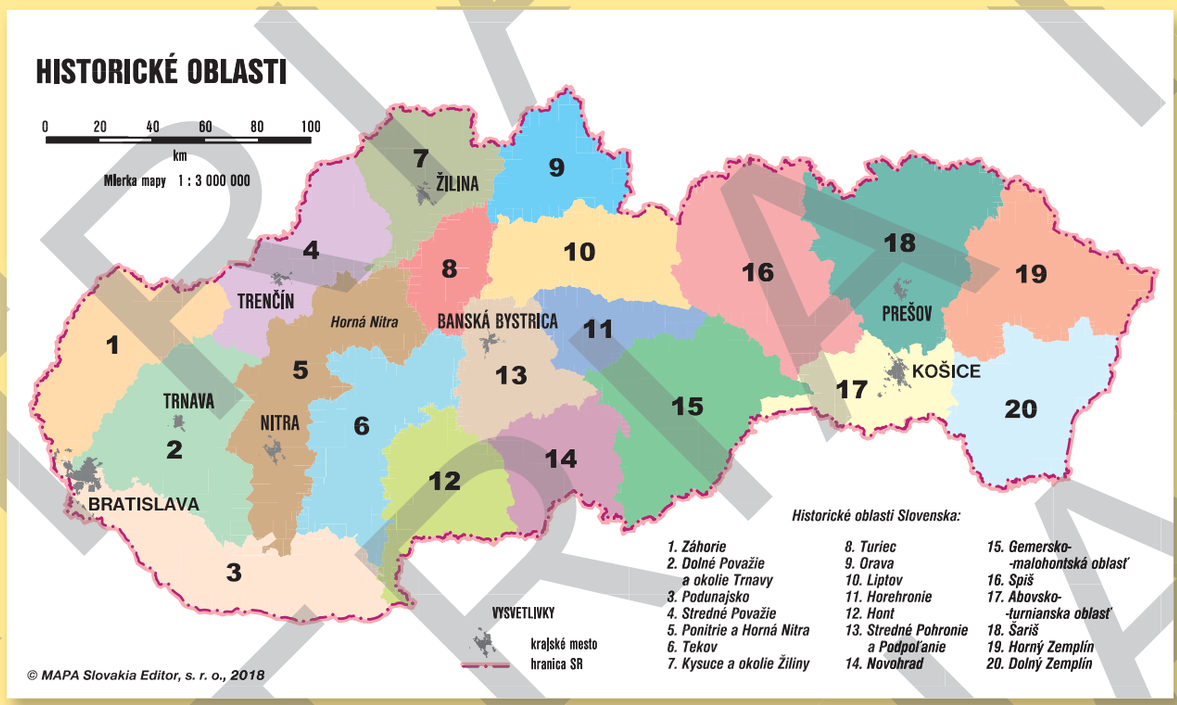

© MAPA Slovakia Editor, s. r. o., 2018

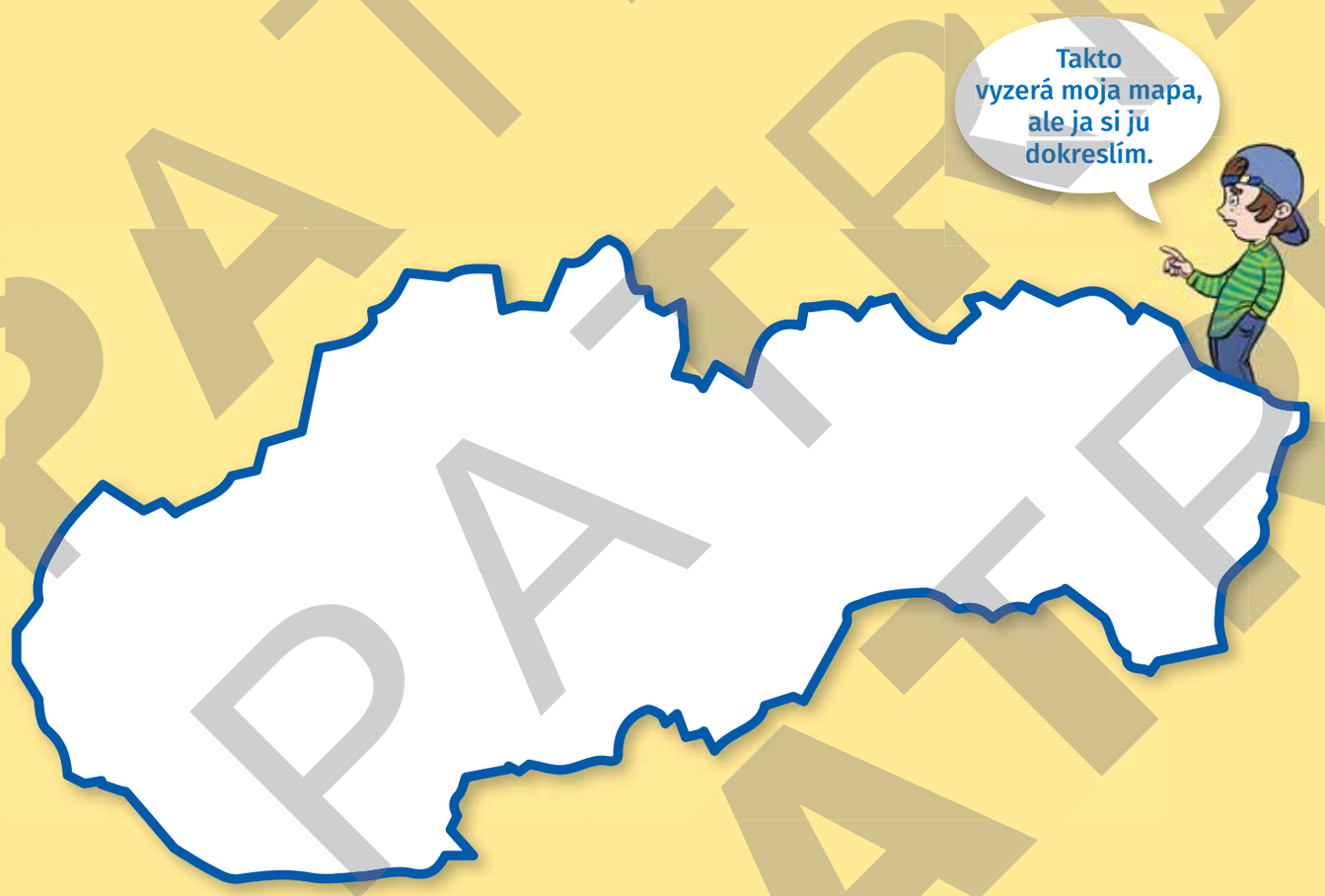

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 111 26.9.2018 10:24:46

Sebahodnotenie

V tabuľke sú uvedené očakávané výkony mojej celoročnej práce na hodinách vlastivedy.
Ku každému výkonu si priradím počet hviezdičiek podľa toho, ako hodnotím svoj výkon.

1 hviezdička * znamená ovládam málo,
2 hviezdičky ** znamenajú ovládam priemerne,
3 hviezdičky * znamenajú ovládam výborne.**

Tam, kde mám len jednu hviezdičku,
musím sa pozrieť do učebnice a na mapu ešte viackrát.

Č.	Úloha	*	**	***
1.	Viem vlastnými slovami vysvetliť čo je mapa.			
2.	Poznám farby na mape, viem čítať mapu podľa legendy.			
3.	Viem odmerať vzdialenosť na mape a podľa grafickej mierky mapy vypočítať skutočnú vzdialenosť.			
4.	Viem ukázať polohu Slovenska na mape sveta aj na mape Európy.			
5.	Viem ukázať na mape, kde sa nachádza moja obec (okresné mesto a pod.).			
6.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o ceste od Tatier k Dunaju.			
7.	Viem podľa mapy odlíšiť na trase od Tatier k Dunaju 3 pohoria a 3 kotliny.			
8.	Viem určiť svetové strany na mape.			
9.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o ceste od Dunaja po Hornád.			
10.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o ceste od Hornádu po Dunajec.			
11.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o pohoriach: Tatry, Veľká Fatra, Malá Fatra, Pieniny, Kremnické vrchy, Štiavnické vrchy, Súľovské vrchy, Malé Karpaty, Poľana, Slovenské rudohorie, Vihorlatské vrchy, Nízke Beskydy.			

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 112 26.9.2018 10:24:48

č.	Úloha	*	**	***
12.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o nížinách: Podunajská nížina, Záhorská nížina a Východoslovenská nížina.			
13.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o kotlinách: Podtatranská, Turčianska, Žilinská, Zvolenská, Rožňavská.			
14.	Viem prerozprávať povesti podľa vlastného výberu. Poznám povesť o Svätoplukových prútoch.			
15.	Viem porozprávať podľa mapy o mestách: Poprad, Ružomberok, Liptovský Mikuláš, Žilina, Trenčín, Trnava, Piešťany, Bratislava, Nitra, Bojnice, Banská Štiavnica, Kremnica, Košice, Rožňava, Zvolen, Banská Bystrica, Prešov, Bardejov, Michalovce, Lučenec, Humenné.			
16.	Viem ukázať na mape a porozprávať o hradoch a zámkoch: Trenčiansky hrad, Spišský hrad, Bratislavský hrad, hrad Devín, Oravský hrad, Nitriansky hrad, Bojnický zámok.			
17.	Viem ukázať na mape a porozprávať o jaskyniach: Demänovská ľadová jaskyňa, Domica, Dobšinská ľadová jaskyňa.			
18.	Viem ukázať na mape a porozprávať o prírodných a kultúrnych pamiatkach zaradených do Zoznamu UNESCO.			
19.	Viem ukázať na mape oblasti: Orava, Šariš, Spiš, Pohronie, Horehronie, Horná Nitra, Horný Zemplín, Dolný Zemplín, Podunajsko, Kysuce, Záhorie.			
20.	Viem porozprávať o udalostiach: príchod Konštantína a Metoda, nájazdy Tatárov a Turkov, prvá svetová vojna, druhá svetová vojna, vznik samostatnej Slovenskej republiky.			
21.	Viem opísať štátne symboly Slovenskej republiky.			
22.	Viem porozprávať o historických osobnostiach: Mária Terézia, Ľudovít Štúr, Milan Rastislav Štefánik, Tomáš Garrigue Masaryk, Konštantín a Metod.			
23.	Viem určiť 5 kultúrno-historických pamiatok Slovenska na mape a porozprávať o nich.			
24.	Viem vytvoriť zoznam 10 prírodných divov Slovenska podľa môjho výberu.			
25.	Viem podľa fotografií zistiť, ako sa menila krajina.			
26.	Viem vytvoriť svoj plán cesty po Slovensku.			
27.	Viem rozlíšiť podľa mapy najvýznamnejšie cesty na Slovensku.			

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 113 26.9.2018 10:24:50

Slovník

banský škriatok
malý škriatok s telom dieťaťa a tvárou dospelého človeka, v minulosti vraj varoval baníkov pred nebezpečenstvom a oni mu za to na revanš nechávali malú pozornosť, má názov aj permoník

cech
organizácia remeselníkov v minulosti, združovali sa v nej remeselníci, napr. cech kováčov, cech pekárov – na ochranu remesla a obchodu

dolina
vyhĺbenina v zemskom povrchu vytvorená riekou

expedícia
výprava skupiny osôb s nejakým cieľom, obyčajne s vedeckým poslaním

fontána
dielo, ktorého hlavnou súčasťou je prúd vody

geoglyf
kresba vytvorená na zemskom povrchu

herbár
zbierka sušených a lisovaných rastlín, ktoré sú upevnené na papieri s popisom

hlaholika alebo hlaholské písmo
dnes už nepoužívané prvé písmo na našom území

hornina
neživá prírodnina z minerálov (jedného alebo viac) tvorí najvrchnejšiu časť zeme

chránená krajinná oblasť
chránené územie na zachovanie vzhľadu krajiny, rozmanitosti druhov

chránené územie
časť územia pod ochranou štátu podľa zákona o ochrane prírody

Jánošík
legendárny národný hrdina

jaskyňa
prírodný podzemný dutinový priestor, ktorý vzniká napr. v krase rozpúšťaním vápenca, zvetrávaním, rozpúšťaním hornín a pod.

jazero
prírodná vodná nádrž

jednotný spisovný jazyk
jednotná celonárodná forma jazyka, u nás slovenčiny

Kelti
prvý národ, ktorý žil na našom území, o čom sa našli dôkazy (boli chovatelia dobytka, remeselníci, roľníci, obchodovali so svojimi výrobkami)

kotlina
výrazne vyhĺbená forma zemského povrchu, vznikla pri rozlámaní povrchu

kras
vápencová oblasť, kde sa vyskytujú útvary vzniknuté činnosťou vody – jaskyne

kúpele
miesto vybudované pri liečivých prameňoch na liečenie chorých

kvapeľ
podlhovastý útvar (z mrznúcej vody alebo pôsobením vody na vápenec), ktorý vzniká na stropoch, stenách alebo podlahách jaskýň

ľadovec
súvislá vrstva ľadu na zemskom povrchu

mapa
zmenšené znázornenie objektov a javov na Zemi

mestská pamiatková rezervácia
historická časť mesta s pamiatkami

mierka mapy
číslo, ktoré udáva, koľkokrát je mapa zmenšená oproti skutočnosti

močiar
územie nasiaknuté vodou, namoknuté

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 114 26.9.2018 10:24:52

morský koral
morský živočích

námestie
verejná časť mesta s centrálnym priestranstvom, okolo sú budovy

národný park
rozsiahlejšie územie, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti

oxid uhličitý
plynná látka, bežne sa vyskytuje v ovzduší, zvyšuje sa jeho podiel napr. vplyvom priemyslu, dopravy, čo spôsobuje ohrievanie ovzdušia Zeme, potom nás nechráni pred škodlivým slnečným žiarením

pamätník
socha, pomník, stĺp a pod., pripomína nejakú udalosť alebo človeka

permoník
banský škriatok

piesočná duna
kopec tvorený z drobných piesočných zrniek, ktoré sú veternou silou prenášané z jedného miesta na iné

pleso
horské jazero, ktoré vzniklo roztopením ľadovca

pohorie
vyvýšená časť zemského povrchu

priehrada
vodné dielo, ktoré prehradzuje vodný tok a zadržiava vodu na vodohospodárske účely alebo zabránenie povodniam

priesmyk
výrazné prerušenie inak súvislého horského pásma

prírodná rezervácia
miesto, ktoré je pôvodné, ľudskou činnosťou nezmenené alebo len málo pozmenené, vyskytujú sa tam významné druhy organizmov (z národného, európskeho hľadiska)

radnica
verejná budova, kde sídli správa

remeslo
malovýroba založená na kvalifikovanej, prevažne ručnej práci výrobcu

roklina
prirodzená hlboká úzka jama v pohorí so strmými skalnými stenami

rytier
šľachtická hodnosť, (neskôr) čestný titul

skameneliny
zvyšky organizmov, ktoré sa zachovali z dávnych dôb (pôsobili na ne rozličné procesy, rozkladné a pod.), možno vidieť tvar celého živočícha alebo len odtlačky

skanzen
múzeum ľudovej architektúry

sopka
útvar zemského povrchu vytvorený horúcimi horninami, ktoré sa na zemský povrch dostanú pri výbuchu

sútok
miesto, kde sa stretávajú najmenej dva vodné toky

štít
vrch v pohorí

štôlňa
banská chodba, má začiatok na zemskom povrchu

Tatári
pôvodne staroveký kmeňový zväz mongolského pôvodu

vápenec
hornina, ktorá sa vplyvom vody rozpúšťa (tvorí ju viac minerálov)

vedec
kto sa zaoberá vedou, vedecky pracuje, skúmateľ, výskumník, bádateľ

vedecký
skúmavý, bádateľský

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 115 26.9.2018 10:24:54

10 prírodných divov Slovenska

1. **Dostali sme požiadavku, aby sme celá trieda vytvorili komisiu, ktorá má vybrať zo zoznamu navrhnutých prírodných divov Slovenska desať, ktoré zašle do súťaže.**
Prírodné divy sme videli aj na našich expedíciách.

Rozhodli sme sa, že z nich vyberieme desať.
Všetci členovia komisie, čiže žiaci našej triedy, dostanú zoznam návrhov. Každý v ňom označí svojich desať naj prírodných divov. Všetky hlasy sa spočítajú a urobí sa záverečný zoznam desiatich prírodných divov, ktoré získali najviac hlasov.
To bude náš návrh.

Navrhované prírodné divy Slovenska na desať naj:

Prírodný div na Slovensku	Strana v učebnici	Moje poradie
Tatry, Štrbské pleso	16 – 17	
Nízke Tatry, Demänovská ľadová jaskyňa	18 – 19	
Orava, skala, na ktorej je postavený hrad	22 – 23	
Veľká Fatra, skameneliny	24 – 25	
Malá Fatra, Jánošíkove diery	26 – 27	
Váh pri Strečne	28 – 29	
Súľovské vrchy, skalné mesto, Súľovské skaly	32 – 33	
Kúpeľný ostrov v Piešťanoch	38 – 39	
Záhorie, púšť	46 – 47	
Sútok rieky Morava a Dunaj	46 – 47	
Podzemné vody na Žitnom ostrove	54 – 55	
Lipa kráľa Mateja v Bojniciach	60 – 61	
Badínsky prales	68 – 69	
Poľana	70 – 71	
Jaskyňa Domica	76 – 77	
Dobšinská ľadová jaskyňa	80 – 81	
Korytnačka močiarna	86 – 87	
Vihorlatské vrchy, bukové lesy	88 – 89	
Ložiská soli pri Prešove	94 – 95	
Pieniny, Tri koruny nad Dunajcom	100 – 101	

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 116 26.9.2018 10:24:57

foto
z prvej svetovej vojny
pamätník
na prvú svetovú
vojnu 1914 – 1918

Stavba hradov
na obranu pred Tatármi
13. storočie

socha
Konštantína a Metoda
9. storočie

Obrana pred Turkami
16. storočie

foto pamätníka
z druhej
svetovej vojny
Dukla 1939 – 1945

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 117 26.9.2018 10:24:59

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 118 26.9.2018 10:25:01

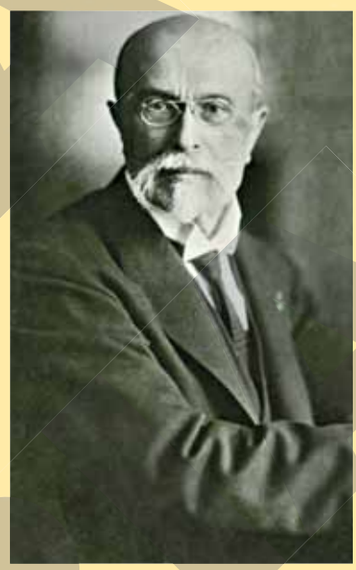

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 119 26.9.2018 10:25:05

Ľudovít Štúr 1843

Tomáš
Garrigue Masaryk
1918

Milan
Rastislav Štefánik
1919

Mária Terézia 1741

vznik Slovenskej republiky
Prezidentský palác 1993

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 120 26.9.2018 10:25:09

Vlastiveda

Vlastivedné cesty po Slovensku

pre 4. ročník základnej školy

PRACOVNÁ UČEBNICA

Mária NOGOVÁ
Veronika ZVONČEKOVÁ

Patria I., spol. s r. o.

PATRIA

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 1 3.10.2018 21:25:27

Autori© RNDr. Mária Nogová, PhD.,
RNDr. Veronika Zvončeková, 2018

Lektorovali: PaedDr. Miroslava Gašparová, PhD.,
PaedDr. Mária Kubovičová,
PaedDr. Mária Pálinkáš

Redakcia: RNDr. Veronika Zvončeková

Ilustrácie© Mgr. Art. Miroslav Regitko, 2018
Mapy© Mapa Slovakia Editor, s. r. o., 2018
Grafický dizajn© Bruno Musil, 2018

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
pod č. 2018/12208:5-10K0 ako učebnicu Vlastiveda pre 4. ročník základných škôl.
Schvaľovacia doložka nadobúda účinnosť 27. 9. 2018 a má platnosť do 31. 8. 2023.

Všetky práva vyhradené.
Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovať a rozširovať bez súhlasu majiteľa práv.

Prvé vydanie, 2018
Vydala: Patria I., spol. s r. o.
Tlač: Patria I., spol. s r. o., Prievidza
ISBN 978-80-85674-56-9

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 2 3.10.2018 21:25:38

Obsah

Ahoj, som MICHAL, poviem ti niečo stručne o obsahu učebnice. Čakajú ťa vlastivedné poznávacie cesty po Slovensku, čiže výpravy s bádateľským cieľom, teda expedície. Niekedy ťa expedície zavedú do pohoria, inokedy do obce, niekedy do niektorej oblasti Slovenska. Je to tak preto, aby bolo zameranie expedícií pestré a pútavé.

Prečo je dobré cestovať po Slovensku podľa mapy 7
Mapa Slovenska 8
Čítanie mapy 10
Expedície po Slovensku 14

Prvá trasa expedícií 15

Tatry 16
Nízke Tatry 18
Vlkolínec 20
Orava 22
Veľká Fatra 24
Malá Fatra 26
Strečno 28
Žilina 30
Súľovské vrchy 32
Obrana pred tatárskym vpádom 34
Trenčín 36
Piešťany 38
Trnava 40
Modra 42
Milan Rastislav Štefánik 44
Záhorie 46
Bratislava 48
Mária Terézia 50
Správa z prvej trasy expedícií 52

PATRIA

Obsah

Druhá trasa expedícií 53

Podunajsko 54
Nitra 56
Tomáš Garrigue Masaryk 58
Horná Nitra 60
Prvá svetová vojna 62
Banská Štiavnica 64
Kremnica 66
Zvolenská kotlina 68
Poľana 70
Horehronie 72
Lučenec 74
Slovenské rudohorie 76
Rožňava 78
Slovenský raj 80
Správa z druhej trasy expedícií 82

Tretia trasa expedícií 83

Košice 84
Zemplín 86
Vihorlatské vrchy 88
Nízke Beskydy 90
Bardejov 92
Prešov 94
Spišský hrad 96
Levoča 98
Pieniny 100
Správa z tretej trasy expedícií 102

Slovensko na zemeguli 108
Slovensko na mape sveta 109
Slovník 114

PATRIA

Ahoj, predstavíme ti učebnicu

Mňa už poznáš,
poviem ti ešte niečo o učebnici,
ktorú máš v rukách.
Je to tvoja pracovná učebnica.
Z jednotlivých expedícií si môžeš napísať
poznámku na vhodné miesto
podľa svojej potreby aj mimo riešenia
zadaných úloh.

Volám sa SLÁVKA,
musím ti povedať, že sa musíš
predovšetkým naučiť čítať mapu.
Vedieť, čo znamenajú jednotlivé farby
na mape a mapové znaky –
kvôli orientácii. Na vlastivede budeš
cestovať prstom po mape trasami:
od Tatier k Dunaju,
od Dunaja po Hornád,
od Hornádu po Dunajec.

Ja som JAKUB.
Čo povedali kamaráti, ešte nie je všetko.
Učebnicu môžeš prepojiť
s mobilným telefónom, tabletom, počítačom.
Môžeš využívať uvedené QR kódy,
umožnia ti pozrieť si video so zaujímavosťou
(bude to aj na youtube). V mobilnom telefóne
alebo v tablete musíš mať stiahnutú
aplikáciu na čítanie
QR kódu cez telefón.

Zdravím ťa, som LUCIA!
Učebnicu si môžeš
dotvárať fotografiami,
kresbami, svojimi poznámkami,
vpisovaním do obrázkov a pod.
Expedície v učebnici sú len návrhom,
čo by sa dalo navštíviť,
objavovať a spoznať na Slovensku.
Môžeš si stanoviť
aj svoj cieľ.

PRACOVNÝ ZOŠIT

Ahoj, povieme ti niečo aj my ako autori,
vlastiveda nie je pre teba nový vyučovací predmet. Ako tretiaci ste spolu celá trieda pozorovali obec, okolie, krajinu. Určite poznáš aj nejakú povesť viažucu sa k obci, vieš, že časová priamka nám napr. priradenými obrázkami akoby zviditeľní čas – udalosti, vieme, čo sa kedy udialo.

Toto všetko ťa už vlastiveda naučila.

A čo ďalej, čo tento školský rok?
Zo svojej obce prejdeš na spoznávanie celého Slovenska. V učebnici sú uvedené expedície po Slovensku tak, ako si myslíme, že by bolo vhodné poznávať na vlastivede Slovensko.
Pri jednotlivých úlohách, ktoré máš riešiť, je pokyn na prácu v 1. osobe jednotného čísla: nájdem, vyberiem, vytvorím atď. Chceli sme ti tým povedať, že ako žiak – bádateľ máš spoluúčasť na expedíciách, máš sa snažiť pracovať samostatne. Očakáva sa od teba, že prejavíš svoj názor, uvedieš svoje návrhy napr. na iné exkurzie, doplnkové aktivity, podelíš sa s ostatnými o svoje skúsenosti, zážitky pri poznávaní krajiny a pod. Budeš aj v tomto roku spoznávať povesti, ale už budeš vedieť, čo v nich hľadať – významné objekty (hrady, osobnosti...), príbeh, ktorý niečo napovie z minulosti (histórie). Budeš aktívne sa učiaci žiak.
Veríme, že sa ti to podarí, lebo ťa čaká zasa viac.
O rok budeš už spoznávať svet a dianie v ňom.

PATRIA

Prečo je dobré cestovať po Slovensku podľa mapy

Budeš vedieť

1. Rýchlo sa samostatne zorientovať podľa mapových znakov.
2. Opísať a predstaviť si krajinu podľa mapových znakov.
3. Objavovať zaujímavé miesta na Slovensku, napr. prírodné krásy, pamiatky.
4. Určiť cestu z obce na cieľové miesta.
5. Vypočítať skutočnú vzdialenosť medzi objektmi podľa mapy a jej mierky.
6. Porovnávať jednotlivé oblasti, v čom sú odlišné.
7. Porovnať svoju obec s inými obcami.
8. Hľadať a skúmať jedinečnosti v našej krajine.

Na strane vľavo vidíš podpisy tých, čo pre teba vytvorili učebnicu. Tu na tejto strane sa na čiaru podpíš ty ako používateľ učebnice.

meno

Rada spoznávam, ako to bolo kedysi. Preto hľadám kultúrne pamiatky, umelecké výtvory a pod. Zameriavam sa na mapové znaky. Podľa nich aj zistím, kde sú prírodné krásy.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 7 3.10.2018 21:25:53

Mapa Slovenska

Mapa Slovenska zobrazuje územie Slovenska zmenšené do rovinnej plochy. Povrch Slovenska a objekty, ktoré sa na Slovensku nachádzajú, sú na mape zobrazené pomocou symbolov. Symboly sa nazývajú mapové znaky. Farbami je na mape znázornené, v ktorej oblasti Slovenska sa nachádzajú pohoria a v ktorej oblasti Slovenska sú nížiny.

Odtiene hnedej farby vyjadrujú odstupňovanie výšky pohoria.
Čím je hnedá farba tmavšia, tým je väčšia výška.
Modrou farbou sú vyznačené rieky, červenou a hnedou farbou cesty, žltou diaľnice.
Krúžkami sú označené obce.
Veľkosť krúžkov závisí od veľkosti obce podľa počtu obyvateľov.

Čítanie mapy

Čítanie knihy a čítanie mapy je podobné, len na mape sú aj mapové znaky.
Vedieť čítať mapu znamená vedieť opísať krajinu podľa mapových znakov. Pri každej mape si treba najprv pozrieť vysvetlivky.

1. **Doplním mapové znaky podľa mapy priloženej k učebnici.**

Objekt	Mapový znak	Objekt	Mapový znak
pohorie		cesta	
nížina		kúpele	
rieka		zrúcanina	
obec		zámok	
jaskyňa		objekt zaradený v Zozname UNESCO	

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 8 3.10.2018 21:26:02

Mapa Slovenska

Mierka mapy

Z mapy sa dá zistiť skutočná vzdialenosť medzi objektmi. Zmenšenie je vyjadrené grafickou mierkou. Mierka mapy je zmenšenie vzdialenosti podľa matematických pravidiel. Podľa mierky mapy sa dá vypočítať, ako ďaleko sú od seba dva body v skutočnosti. Vzdialenosť medzi dvoma miestami na mape vieme odmerať a podľa mierky mapy vypočítať skutočnú vzdialenosť.

Mierka mapy, ktorú budeme používať:
1 cm na mape predstavuje 10 km v skutočnosti.
Dve miesta, ktoré sú vzdialené na mape 1 cm, sú v skutočnosti vzdialené 10 km, ak sú vzdialené na mape 2 cm, v skutočnosti sú vzdialené 20 km.

2. **Trnava je na mape vzdialená od Bratislavy priamou cestou (vzdušnou čiarou) približne 5 cm.**
Vypočítam, ako ďaleko sa nachádzajú od seba tieto dve mestá v skutočnosti.
Postup výpočtu:
Podľa mierky mapy 1 cm = 10 km,
5 cm vynásobím 10 km, to je vzdialenosť v skutočnosti medzi mestami Trnava a Bratislava, vzdialenosť je približne 50 km.

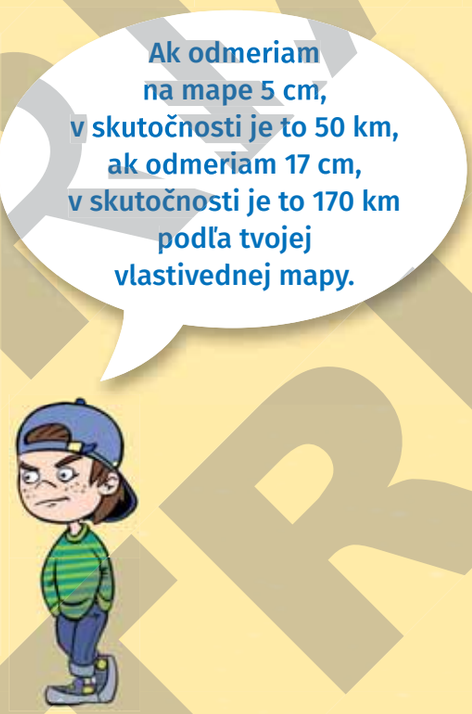

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 9 24.9.2018 23:28:37

Čítanie mapy

Úlohy budem riešiť s mapou priloženou k učebnici. Na mape je zobrazená štvorcová sieť označená písmenami A,B,C,D a číslicami 1,2,3,4,5,6,7,8.
Každé miesto na mape je umiestnené v určitom štvorci, ktorý je daný písmenom a číslicou. Napríklad hrad je umiestnený v štvorci (B-3), dvojicu písmeno a číslicu budeme uvádzať v zátvorke.

Štvorcová sieť

	1	2	3	4	5	6	7	8
A								
B								
C								
D								

1. **Nájdem na mape svoju obec a zistím, v ktorom štvorci sa nachádza. Ktoré ďalšie obce sa nachádzajú v tomto štvorci? Ktoré pohoria alebo nížiny zasahujú do tohto štvorca? Ktoré rieky pretekajú cez tento štvorec na mape?**

2. **Nájdem na mape mesto Trenčín v štvorci (B-1) a mesto Košice v štvorci (C-7). Prstom po mape prejdem po ceste, ktorá spája tieto dve mestá. Ktoré väčšie obce ležia na tejto ceste?** Existuje aj iná cesta z Trenčína do Košíc?

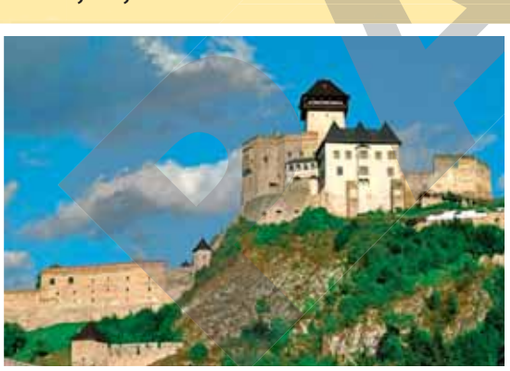

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 10 24.9.2018 23:28:52

3. Lietadlo letí z Bratislavy (C-1) do Prešova (B-7). Podľa mapy ponad ktoré pohoria, nížiny, rieky a mestá preletí?

4. Nájdem na mape mestá: Lučenec (C-4), Banská Bystrica (B-4), Detva (C-4). Letím v balóne z Lučenca smerom do Banskej Bystrice. Keď je balón nad Detvou, začne fúkať vietor od západu a balón zmení svoj smer letu na východ. V ktorom meste v štvorci (C-5) môže pristáť?

5. Nájdem na mape dve mestá: Ružomberok (B-4) a Banská Bystrica (B-4). Spojím ich čiarou a vypočítam podľa grafickej mierky mapy približnú vzdialenosť medzi nimi.

6. Vytvorím si podobné úlohy.

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 11 24.9.2018 23:28:55

Jedna keltská minca sa stratila. Našla sa?

Všetko sa deje na nejakom mieste a v nejakom čase. Povie ti to časová priamka, napríklad príbeh keltskej mince. Pomôže ti Slávka a Michal.

Kelti už vyrábali mince, keď ešte ľudstvo nepočítalo roky, storočia.

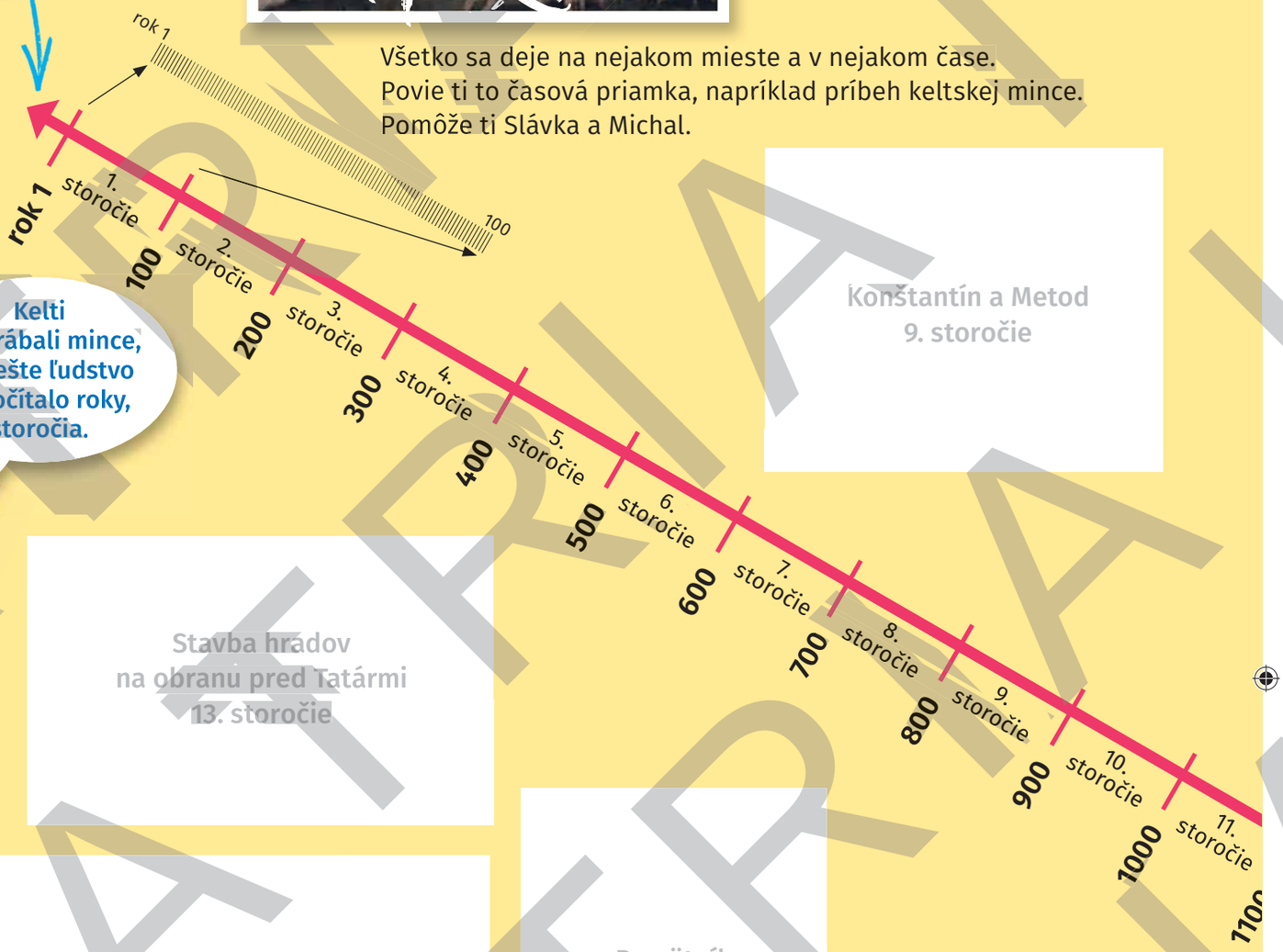

Konštantín a Metod
9. storočie

Stavba hradov na obranu pred Tatármi
13. storočie

Obrana pred Turkami
16. storočie

Pamätník na druhú svetovú vojnu
Dukla 1939 – 1945

Tu je priestor na moju fotografiu nejakej udalosti. Priradím ju na časovú priamku.

Pamätník na prvú svetovú vojnu
1914 – 1918

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 12 24.9.2018 23:28:57

1. **Na konci učebnice s. 117 – 120 sú obrázky na vystrihovanie. Postupne, ako budeš v témach o udalostiach a osobnostiach spoznávať, čo sa kedy stalo, kto kedy žil, niečo významné urobil a pod., budeš si obrázky vystrihovať a správne priraďovať na časovú priamku. Obrázky na vystrihovanie sú rovnaké ako v témach učebnice o významných udalostiach, miestach, osobnostiach a pod., len sú zmenšené. Obrázky si môžeš vystrihnúť a priradiť na časovú priamku prípadne až na konci školského roka.**

Milan Rastislav Štefánik 1919

Ľudovít Štúr 1843

Tomáš Garrigue Masaryk 1918

Vznik Slovenskej republiky 1993

Mária Terézia 1741

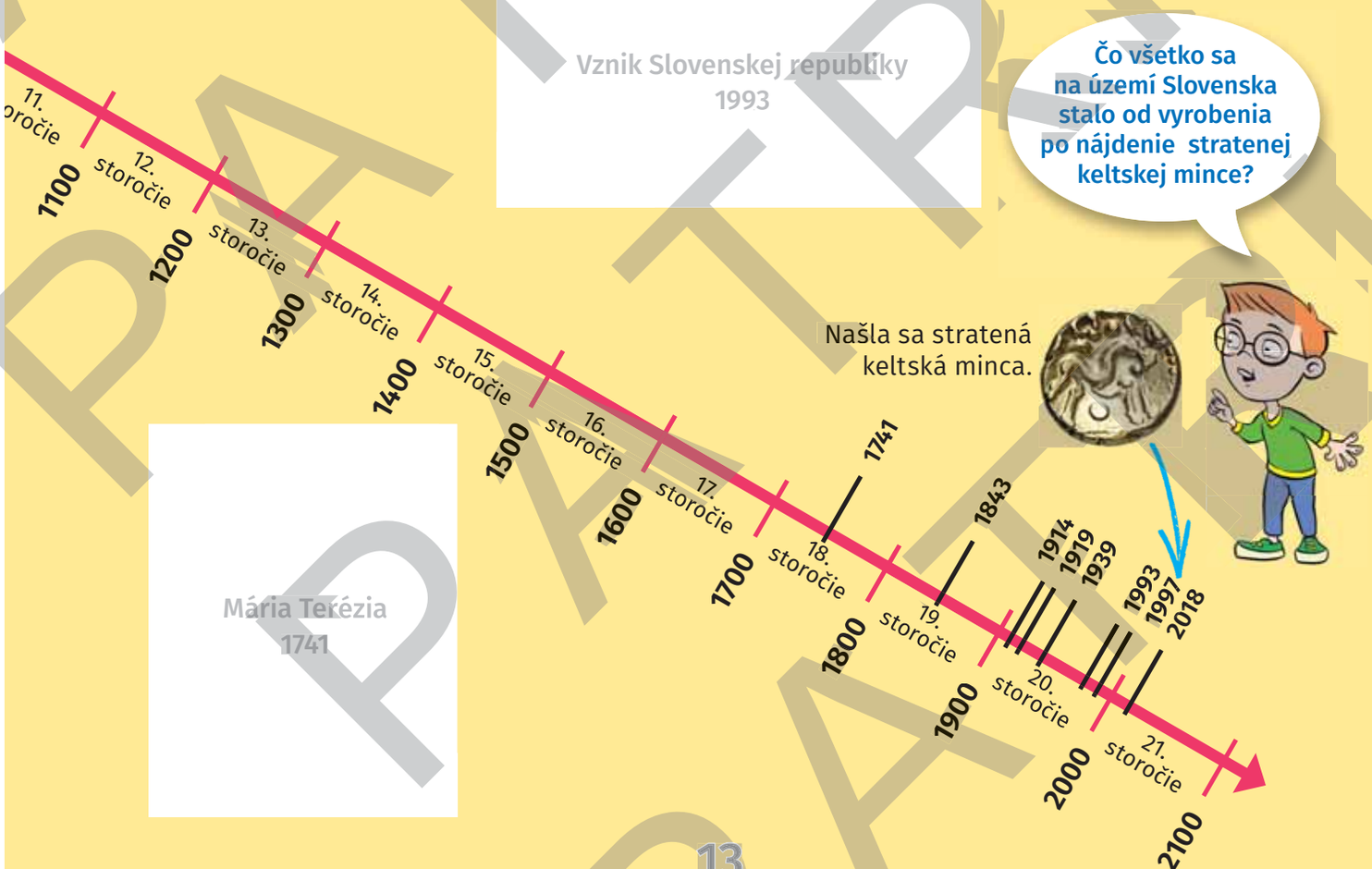

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 13 24.9.2018 23:28:58

Expedície po Slovensku

Nazvali sme tak výpravy prstom po mape za zaujímavosťami po Slovensku. Bude to tvoj spôsob spoznávania Slovenska, získavania zručnosti pri práci s mapou, ale aj objavovanie.

Základom úspechu každej výpravy je dobrá príprava.

Pri našej príprave bude vždy daný cieľ – nejaká záhada alebo zaujímavosť.
Dôležité je pri expedícii:

1. **vedieť dobre čítať mapu,**
2. **získať informácie o danom mieste, vrátane o tom, čo sa už udialo, teda o minulosti – histórii.**

Na expedíciách navštíviš mnoho zaujímavých miest, napr. horské jazero – pleso. Budeš skúmať, prečo vznikla ľadová jaskyňa. Dostaneš sa na hrady, zámky, kaštiele. Prevezieš sa na plti po Váhu. Dozvieš sa, prečo je na Slovensku postavených veľa hradov a ako žili ľudia na území Slovenska v minulosti. A veľa ďalších zaujímavých informácií.
Používať budeš najmä mapu, ktorá je prílohou učebnice.
Pri cestách po Slovensku budeš prechádzať cez jednotlivé oblasti Slovenska.
Ich názvy pochádzajú z minulosti, nájdeš ich na s. 111.

Moje poznámky:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 14 24.9.2018 23:28:58

Prvá trasa expedícií
od Tatier k Dunaju

Prvá trasa bude spájať pohorie Tatry a rieku Dunaj. Cesta bude smerovať popri najdlhšej slovenskej rieke Váh. Vymenované miesta (●) budú zastávkami na trase. Nájdem ich na mape. Postupne pri sledovaní cesty medzi jednotlivými zastávkami budem mať prehľad, kadiaľ vedú jednotlivé expedície.

- Poprad a Tatry so Štrbským plesom.
- Nízke Tatry a Demänovská ľadová jaskyňa.
- Veľká Fatra a Malá Fatra sú dve pohoria oddelené Turčianskou kotlinou. Vo Veľkej Fatre budeme pátrať po skameneline a v Malej Fatre budeme bádať, kde mohol Jánošík ukryť svoj poklad.
- Ďalšie zastávky budú pri rieke Orava na Oravskom hrade a Oravskej priehrade.
- Z Oravského hradu sa premiestnime po rieke Váh pod ďalší hrad Strečno.
- Zo Strečna povedie cesta do Žiliny a k sútoku riek Kysuca a Váh.
- Zo Žiliny sa dostaneme do pohoria Súľovské vrchy a pri hradoch na Považí sa dozvieme, prečo je na Slovensku tak veľa hradov.
- V Trenčíne sa zastavíme na hrade pri legendárnej studni s povesťou.
- Z Trenčianskeho hradu bude smerovať cesta do Piešťan do kúpeľov a odtiaľ do Trnavy za usmievajúcou sa vežou.
- V Trnave bude výlet pre kamarátov a z Trnavy sa vyberieme do miest, ktoré sú spojené so známymi osobnosťami. Najprv pôjdeme za Ľudovítom Štúrom do Modry a odtiaľ cez pohorie Malé Karpaty do obce Košariská za Milanom Rastislavom Štefánikom.
- Po prechode cez Malé Karpaty sa dostaneme do oblasti Záhorie na Záhorskú nížinu a tam bude naším cieľom púšť.
- Zo Záhoria sa dostaneme k sútoku Moravy a Dunaja pod hradom Devín a potom bude naša cesta smerovať do Bratislavy k Prezidentskému palácu a za Máriou Teréziou.

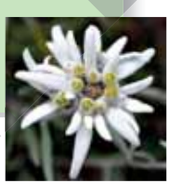

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Za rastlinou, ktorá rastie vysoko v horách a nedá sa len tak ľahko vidieť. Listy a kvety vyzerajú, akoby ich pokryla námraza. Keď však prídete bližšie, zistíte, že sú husto porastené striebornými chĺpkami.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 15 24.9.2018 23:28:59

Tatry

Expedícia na Štrbské pleso

Tatry

Tatry (B-5) sú najvyššie pohorie na Slovensku. Nachádzajú sa na hranici s Poľskom – naším susedným štátom na severe. Najvyšší vrch má názov Gerlachovský štít. Turisti radi navštevujú doliny a horské jazerá, ktoré sa nazývajú plesá. Prvá naša expedícia povedie do najvyššieho pohoria na Slovensku. Najvhodnejším miestom, kde začať expedíciu, je mesto Poprad.

Tatry na mape

1. **Z našej obce alebo z blízkej obce sa dostanem do Popradu (B-5) prstom po mape cez obce (uvediem 2 najzaujímavejšie):**

Štrbské pleso

Je to horské jazero, ktoré vzniklo pred mnohými miliónmi rokov roztopením ľadovca.

2. **Obrázok zobrazuje miestnu krajinu v okolí Štrbského plesa.**
K prvkom krajiny sú priradené číslice:
les – 1, voda – 2, vrch – 3, skokanský mostík – 4, skaly vo vode – 5, chata – 6.
Do krúžkov na obrázku napíšem číslice jednotlivých prvkov krajiny.
Porovnám opis krajiny podľa fotografie a mapy.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 16 24.9.2018 23:29:00

Tatranský národný park

Na území Tatier je najstarší a najväčší národný park. Má skratku TANAP (Tatranský národný park). Národný park je územie s ochranou prírody, vrátane ochrany rastlín a živočíchov. Na Slovensku je viac národných parkov.

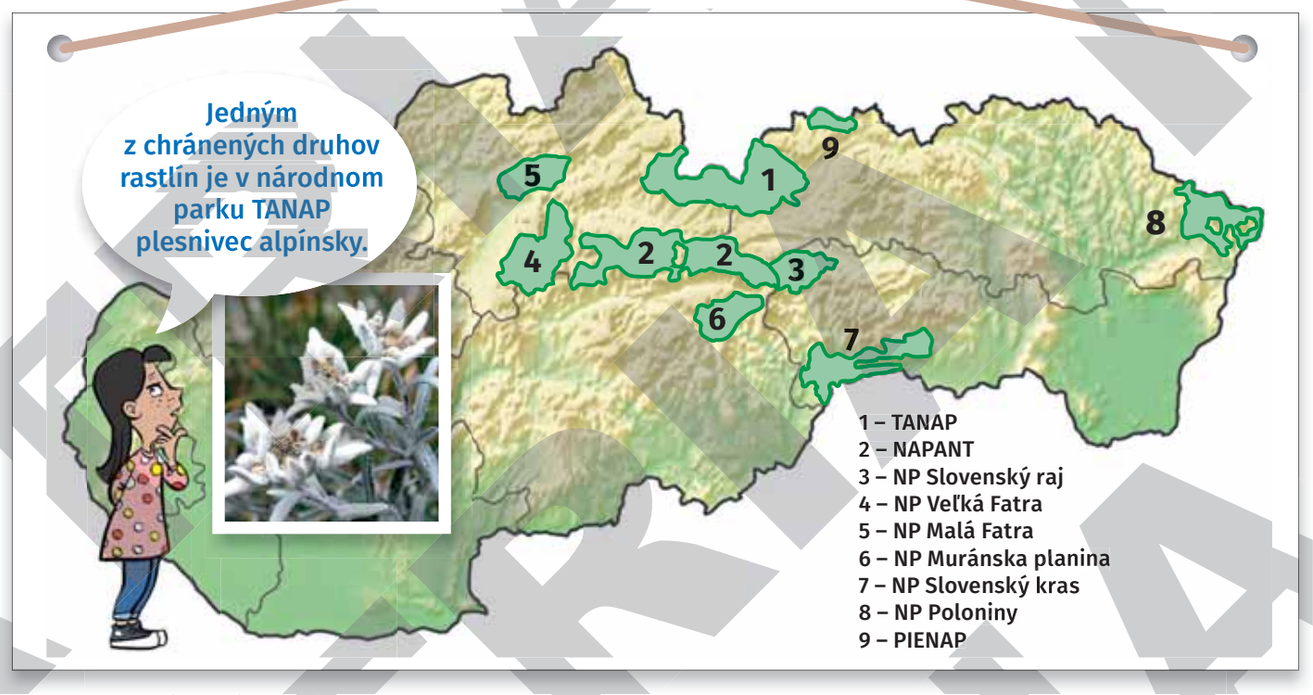

Mapa národných parkov na Slovensku

3. **Ktorý národný park je najbližšie k našej obci?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Štrbské pleso	
Tatranský národný park	
Čítanie mapy	
Opis expedície	

7. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do Tatier, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Navštíviť ľadové kráľovstvo.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 17 24.9.2018 23:29:00

Nízke Tatry

Expedícia do Demänovskej ľadovej jaskyne

Nízke Tatry

Pohorie Nízke Tatry je od Tatier oddelené Podtatranskou kotlinou, cez ktorú preteká rieka Váh. Popri Váhu sú vybudované cesty aj železnica.

Nízke Tatry na mape

Pôjdem prstom po mape z Popradu smerom na západ k Liptovskému Mikulášu (B-4). Popri rieke Váh v tomto smere sa tiahnu po pravej strane Tatry a po ľavej strane Nízke Tatry (B-4). V nich sa nachádzajú doliny, kotliny, vrchy, ale aj jaskyne. A práve k jednej zaujímavej jaskyni sa z Liptovského Mikuláša vyberieme.

1. **Kotlina je znížená časť medzi pohoriami. Prečo v kotlinách žije viac ľudí? Čo z tohto je pravdivé: Je tam teplejšie, tečie tadiaľ rieka, ľahšie sa budujú cesty a železnice. Ktorá z týchto podmienok je najdôležitejšia na rozhodnutie založiť obec?**
Napíšem svoj názor a zdôvodním, prečo si to myslím.

Expedícia k jaskyni

V Nízkych Tatrách je viac jaskýň. Jednou z nich je Demänovská ľadová jaskyňa s trvalým ľadom. Tvar jaskyne pod povrchom bráni preniknutiu teplého vzduchu. V jaskyni sa našli kosti jaskynného medveďa, ktoré ľudia považovali za kosti draka. Preto sa nazývala aj Dračia jaskyňa.

2. **Ak sa vyberiem do Demänovskej ľadovej jaskyne z našej obce, pôjdem podľa mapy cez obce (vymenujem najzaujímavejšie):**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 18 24.9.2018 23:29:02

3. **Demänovskú ľadovú jaskyňu navštívi každý rok veľa návštevníkov. Sprievodca v jaskyni upozorňuje návštevníkov, že je zakázané dotýkať sa a poškodzovať kvapľovú výzdobu.**
Prečo je zákaz dotýkať sa kvapľovej výzdoby?
Môj názor:

Čítal som o tom:
Jaskynnú výzdobu tvoria kvaple.
Voda, ktorá kvapká zo stropu jaskyne,
vytvára kvapľovitý útvar,
ten sa pomaly zväčšuje smerom nadol.
Ak voda kvapká v jaskyni na zem
(hneď zamrzne), vznikajú
dohora rastúce
kvaple.

4. **Napriek tomu, že je v ľadovej jaskyni zákaz ničiť kvaple, vždy sa nájde niekto, kto zákaz poruší. Na Slovensku je veľa pekných miest, ktoré treba chrániť. Napíšem konkrétny návrh, ako presvedčiť ľudí, aby prírodu chránili a neničili ju.**

5. **Jaskyne skúmajú odborníci – speleológovia. Ak by bola možnosť spýtať sa niečo speleológa o jaskyniach, moja otázka by znela takto:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kvaple v jaskyni	
Pohoria a kotliny a ich rozloženie	
Čítanie mapy	
Nízke Tatry – pohorie	
Demänovská ľadová jaskyňa – otázka o jaskyniach	
Návrhy na ochranu prírody	

6. **Ak pôjdem ja na expedíciu do Nízkych Tatier, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Pôjdeme hľadať odpoveď na otázku, prečo na Slovensku existuje dedina s drevenými domčekmi, ktorá sa za niekoľko storočí nezmenila.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 19 24.9.2018 23:29:03

Vlkolínec

Expedícia za pamiatkami UNESCO

UNESCO je svetová organizácia. Jednou jej činnosťou je zaraďovať do Zoznamu svetových kultúrnych a prírodných pamiatok objekty, aby boli chránené a zachovali sa. Je to naše kultúrne dedičstvo.

Vlkolínec na mape

1. **Z Demänovskej ľadovej jaskyne pôjdem prstom po mape cez Ružomberok do Vlkolínca (B-4). Opíšem cestu podľa mapy.**

Expedícia do Vlkolínca

Prečo sme si vybrali Vlkolínec na expedíciu? Bol medzi prvými zaradený k pamiatkam UNESCO. V tejto obci akoby sme sa odrazu vrátili sto rokov dozadu. Je to preto, lebo v celej dedine sú staré drevenice. Nič sa tam nemení, aby sa uchoval pôvodný Vlkolínec.

Vlkolínec je ukážkou, ako to vyzeralo v dedinách v minulosti. Obyvatelia sa snažia zachovávať čo najviac pôvodného.

2. **Uvažujem, či je potrebné, aby sa zachovávali obce alebo ich časti v pôvodnom stave.** Uvediem, prečo je to potrebné alebo prečo nie.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 20 24.9.2018 23:29:04

3. **Myslím si, že v našej obci by sa mohli niektoré časti zaradiť do zoznamu chránených pamiatok. Ktoré časti obce sú výnimočné a bolo by dobré ich zachovať? Napíšem alebo nalepím fotografiu a zdôvodním.**

4. **Pamiatky zapísané v Zozname UNESCO sú na mape označené symbolom . Vyčítam z mapy, ktorá pamiatka zapísaná v Zozname UNESCO je najbližšie k našej obci. Zistím informácie o nej.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Vlkolínec	
Drevenica vo Vlkolínci	
Význam UNESCO a ochrana kultúrnych a prírodných pamiatok	
Hodnotenie obce, či je vhodná na zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu za kultúrnymi a prírodnými pamiatkami zo Zoznamu UNESCO, navštívim podľa mapy tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na hrad na vysokej skale.
Natočilo sa tam veľa rozprávok.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 21 24.9.2018 23:29:05

Orava

Expedícia na Oravský hrad

Oblasť Orava

Orava je názov oblasti okolo rieky s rovnakým názvom. Nad riekou je na vysokej skale postavený hrad. Pri obci Námestovo je vybudovaná priehrada. Ak chceme ísť na Oravský hrad, dostaneme sa k nemu z obce Oravský Podzámok.

Orava na mape

1. **Nájdem na mape Oravský Podzámok (A-4). Vyberiem si cestu, po ktorej sa do tejto obce dostanem z Vlkolínca. Vypíšem si obce, cez ktoré pôjdem.**

_____

_____

2. **Z našej obce sa dá dostať podľa mapy na Oravský hrad cez tieto obce:** _____

_____

_____

Expedícia na hrad

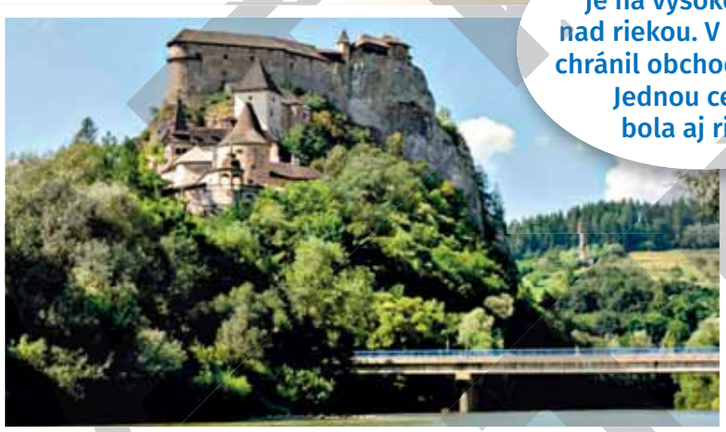

3. **Pozriem si dve fotografie Oravského hradu. Na fotografii vľavo vidieť, že v rieke stojí princezná. Ak aj fotograf stál v rieke, keď fotografoval, viem určiť, na ktorej strane rieky je hrad. Krížikom označím na druhej fotografii miesto, kde stojí princezná v rieke na prvej fotografii.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 22 24.9.2018 23:29:05

4. **Opíšem podľa mapy krajinu okolo Oravského hradu.**

Na ceste po tejto oblasti navštívime niektoré zaujímavé a záhadné miesta, napríklad Oravu a Slanicu. Pri budovaní priehrady boli zatopené aj niektoré obce. Jednou z nich bola Slanica a ostrov na priehrade je jej zvyšok.

5. **Zahrám sa na archeológa, ktorý ide preskúmať zatopenú obec. Porozprávam sa so spolužiakmi, ktoré časti mohla mať obec. Opíšem, ako mohla vyzerať obec pred zatopením.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Rieka Orava	
Oravský Podzámok	
Oravský hrad	
Orava	
Slanica	
Porovnávanie fotografií	

6. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Hľadať skameneliny a hrať sa na paleontológov. Na Slovensku je veľa pohorí s odtlačkami morských živočíchov. Ako sa sem dostali morské živočíchy? Poďme za záhadou.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 23 24.9.2018 23:29:07

Veľká Fatra

Expedícia za skamenelinou

Veľká Fatra

Chcem nájsť skameneliny, tak idem do Veľkej Fatry. Tam sa našli odtlačky morských živočíchov. Veľká Fatra (obrázok dolu) je pohorie, na ktorého území je národný park.

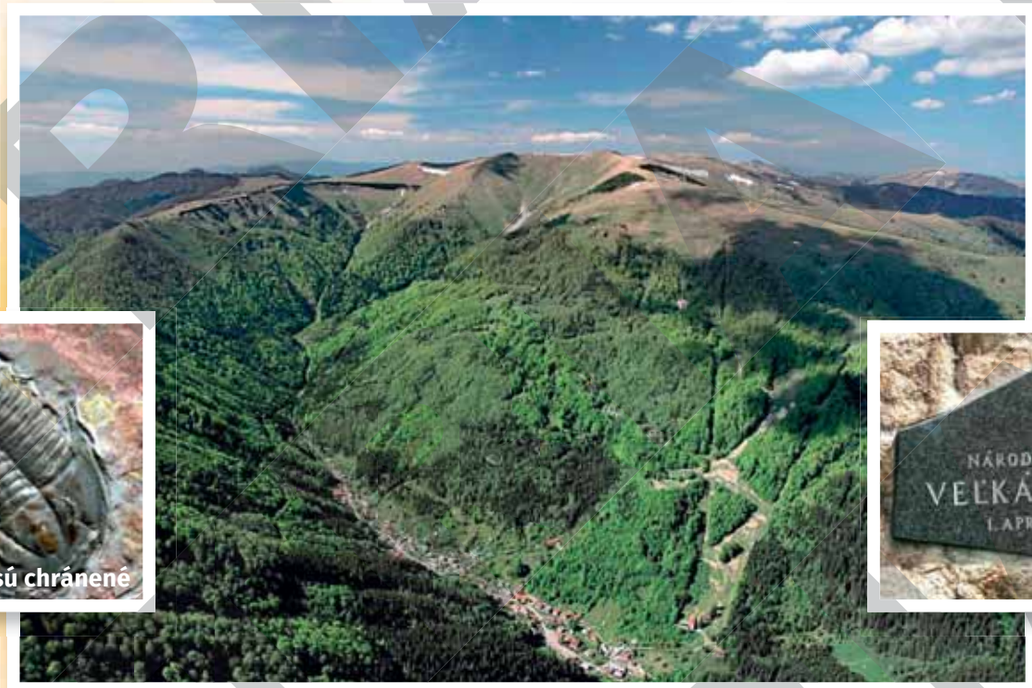

Skameneliny sú chránené

Veľká Fatra na mape

Na mape nájdem cestu z Oravského hradu do Martina (B-3,4) a odtiaľ popri rieke Turiec do kotliny s názvom Turčianska kotlina. Z nej môžeme prejsť do Veľkej Fatry (B-4).

1. **Centrom Turčianskej kotliny je Martin. Nájdem na mape ďalšie obce v Turčianskej kotline.**

2. **Cez ktoré obce pôjdem podľa mapy z našej obce alebo z okresného mesta do Martina? Najväčšie z nich sú obce:**

PDF PATRIA

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 24 24.9.2018 23:29:08

Expedícia do Veľkej Fatry za morskými živočíchmi

Pohorie je tvorené horninami. Vzniklo pred mnohými miliónmi rokov. Horniny vznikli aj z ulít odumretých morských živočíchov. Keď morské živočíchy uhynuli, klesli na dno mora. Na dne mora sa hromadili telá a schránky živočíchov, ktoré zakrylo bahno. Za milióny rokov bahno stvrdlo aj s odumretými živočíchmi a schránkami živočíchov. Vznikli skameneliny. Keď sa dvíhalo – formovalo pohorie Veľká Fatra, pohybmi zemského povrchu sa dostali na povrch aj skameneliny.

3. **Pokus: Ako si vyrobiť odtlačok**
Pomôcky: mušle, listy, prázdne ulity, plastelína, sadra, voda, vedierko na rozrobenie sadry s vodou, podložky na ukladanie vyrobených odtlačkov.
Postup: Z plastelíny vytvarujem misku, na ktorú sa bude dať odtlačiť zvolený predmet. Do plastelíny vtlačím predmet. Po odtlačení predmet odstránim. Vzniknutý obraz po predmete zalejem tekutou sadrou. Keď sadra stvrdne, opatrne odstránim plastelínu.

Čítal som v encyklopédii, že sa za skamenelinu považuje zvyšok alebo odtlačok niekdajších živočíchov alebo rastlín, ktorý sa zachoval v hornine. Skamenelina sa vytvára po odumretí organizmu a jeho „pochovaní“ v bahne na dne mora.

4. **Skameneliny skúmajú paleontológovia.**
Moja otázka pre nich: Aký má význam paleontológia?

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Veľká Fatra na mape	
Skameneliny	
Martin	
Turčianska kotlina	
Pokus: Ako si vyrobiť skamenelinu	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Skúmať, kde mohol Jánošík zakopať svoj poklad.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 25 24.9.2018 23:29:10

Malá Fatra

Expedícia za Jánošíkovým pokladom

Malá Fatra

Malá Fatra je pohorie oddelené od Veľkej Fatry Turčianskou kotlinou. Riekou Váh je rozdelené na dve časti.

Malá Fatra na mape

Z Martina bude viesť moja cesta prstom po mape do pohoria Malá Fatra (B-3, A-4) k obci Terchová (A-4).

1. **Podľa znakov na mape a fotografie opíšem, ako vyzerá oblasť v Malej Fatre okolo obce Terchová (A-4).**

Expedícia za pokladom

Terchová je rodisko Juraja Jánošíka. V minulosti sa šírila povesť, že v Malej Fatre zakopal Jánošík poklad. Tá časť sa volá Jánošíkove diery. Je to neďaleko Terchovej.

2. **Budem pátrať, kde by mohol Jánošík ukryť poklad. Budem mať na pomoc dve fotografie. Na fotografiách vidieť skaly, vodopády, rebríky pre turistov. Porovnám fotografie a tipnem si miesto, ktoré je najvhodnejšie na úkryt pokladu. Mohlo by to byť miesto na fotografii 1 alebo 2? Prečo? Napíšem ku každej fotografii svoj názor.**

Mohlo by to byť na fotografii 1, lebo

Mohlo by to byť na fotografii 2, lebo

Pohorie je tvorené viacerými horninami, ktoré sú rôzne odolné voči vode a vetru. Vietor aj voda postupne dokážu rozrušiť skaly. Menej odolné horniny vietor a voda rýchlo rozrušia. (Na s. 32 má Michal obrázok schémy.)

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 26 24.9.2018 23:29:11

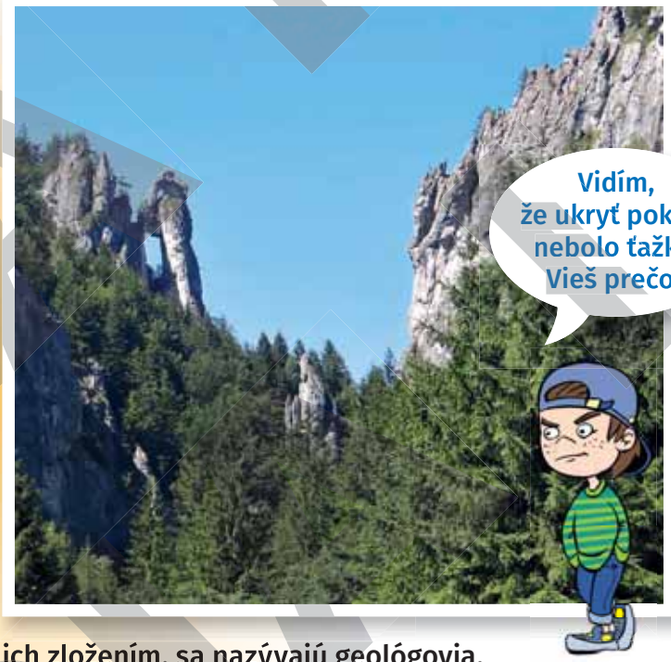

3. **Vedci, ktorí sa zaoberajú horninami a ich zložením, sa nazývajú geológovia. Mám pre geológa otázku. Napíšem si ju.**

4. **Zahrám sa na reportéra televízie a jednou vetou dám divákom informáciu o výsledkoch hľadania Jánošíkovho pokladu. Takto znie moja informácia:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Malá Fatra	
Porovnávanie fotografií	
Informácia o Jánošíkových dierach	
Terchová	
Otázka pre geológa	
Vytvorenie krátkej informácie	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Plaviť sa na plti po rieke Váh okolo hradu Strečno.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 27 24.9.2018 23:29:13

Strečno

Expedícia na pltiach k hradu

Váh

Je to najdlhšia rieka na Slovensku. Vznikol sútokom dvoch riek – Bieleho a Čierneho Váhu. Tečie okolo hradu Strečno. Pri Komárne (D-2) sa Váh vlieva do Dunaja. Z tejto informácie viem určiť smer toku rieky Váh.

Strečno a rieka Váh na mape

Hrad Strečno je postavený na skale na ľavom brehu rieky Váh.
Na mape nájdem hrad Strečno (A-3) podľa mapového znaku. Na pltiach prevážali v minulosti pltníci po Váhu rozličný tovar. V súčasnosti sa na pltiach môžu previezť turisti.

Expedícia k pltiam na Váhu

V minulosti veľa pltí stroskotalo na skalách v rieke Váh.
Pltníci nazvali dve najväčšie skaly v rieke Margita a Besná. Vznikla o nich aj povesť.

1. **Zhotovím si z dreva zmenšeninu plte.**
Udrží sa na vode?
Napíšem svoj predpoklad a overím si ho.

Model plte

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 28 24.9.2018 23:29:14

2. **Predstavím si, že som pltník. Prevážam turistov, blížim sa k hradu Strečno. Moja informácia pre turistov bude mať štyri vety a použijem v nich slová: hrad, Váh, povesť, plť.**

3. **Na obrázku vpravo je pohľad z hradu na rieku.**
K fotografii môžu byť otázky:
a) Ktorým smerom tečie rieka?
Viem určiť podľa obrázka?
Vyznačím smer toku v obrázku šípkou.
b) Aký má názov pohorie na ľavom brehu rieky?
c) Aký názov má pohorie na pravom brehu rieky?
Čo sa môžem ešte spýtať podľa mapy?

_____

Moje odpovede podľa mapy:

a) _____

b) _____

c) _____

4. **Vstupujem do hradu. Možno sa tam dozviem, kto boli Margita a Besná.**
Moje zistenie o Margite a Besnej.

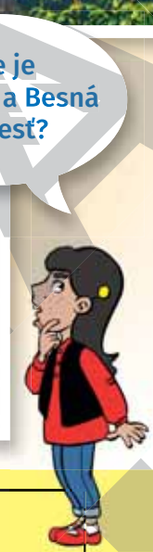

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Tvorba sprievodcovského textu pre pltníka	
Povesť Margita a Besná	
Porovnanie fotografie a mapy	
Bádanie, prečo sa plť nepotopí	
Čítanie mapy	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, kde je na námestí číselná tabuľa. Každé číslo na tabuli informuje o nejakej udalosti.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 29 24.9.2018 23:29:16

Žilina

Expedícia za číselnou tabuľou

Žilina

Mesto leží na rieke Váh. Najčastejšie fotografovanou časťou Žiliny je kostol a námestie.

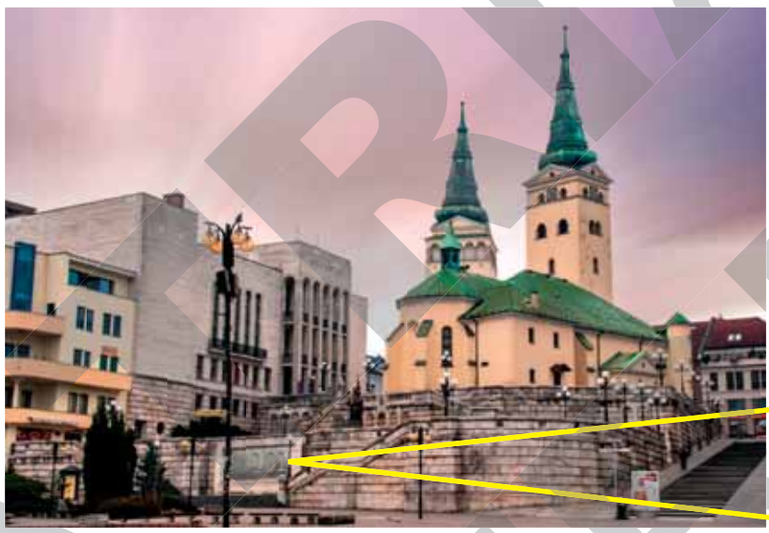

Máš tušenie, čo môžu ešte znamenať čísla na tejto tabuli?

Aha, to znamená 101 víťazstiev Petra Sagana pred tým, ako sa stal tretíkrát majstrom sveta.

Žilina na mape

Podľa mapy pôjdem zo Strečna popri rieke Váh až k mestu Žilina (A-3) v Žilinskej kotline. Rieka Kysuca priteká z oblasti Kysuce a v Žiline sa vlieva do Váhu. V oblasti Kysuce sú najväčšie mestá Čadca a Kysucké Nové Mesto.

Tabuľa v Žiline

V Žiline sa veľa ľudí pristaví na námestí pri tabuli s číslami. Čísla sa na nej menia a oznamujú, čo všetko sa v Žiline alebo Žilinčanom udialo. Napríklad, koľko má mesto rokov, koľko detí sa v ňom narodilo, koľko domov sa postavilo, koľko áut sa vyrobilo v automobilke, koľko študentov zmaturovalo alebo koľko ich je na univerzite.

1. **Toto číslo už Peter Sagan prekonal a tak rozmýšľam, ktoré iné číslo by tam Žilinčania mohli dať teraz o Žiline. Zistím jeden zaujímavý číselný údaj o Žiline.**
Navrhujem číslo:
Moje vysvetlenie čísla je:

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 30 24.9.2018 23:29:17

2. **Ak pôjdem z nášho okresného mesta do Žiliny, tak musím ísť podľa mapy cez obce (napíšem tie, ktoré sa mi zdajú najzaujímavejšie):**

3. **Zistím zaujímavý údaj o našej obci. Ak by bola taká tabuľa v našej obci, ako je v Žiline, mohlo by tam byť číslo ..... a znamenalo by to:**

4. **Žilina leží na sútoku riek Váh a Kysuca. Pri sútoku sa nachádza Budatínsky zámok. Kde sa nachádza v štvorcovej sieti mapy?**
Váh ďalej tečie podľa mapy k mestu:

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Žilina na mape	
Sútok Váhu a Kysuce	
Číselná tabuľa	
Budatínsky zámok	
Vyjadrenie informácií o obci číslami	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblasti na Slovensku, ktorá má názov aj skalné mesto. Možno je zakliate. Vidieť tam, aké výtvory dokáže príroda vytvoriť.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 31 24.9.2018 23:29:19

Súľovské vrchy

Expedícia do skalného mesta

Súľovské vrchy

Pohorie, ktorého časťou sú Súľovské skaly.

Súľovské vrchy na mape

Pôjdem prstom po mape zo Žiliny do Považskej Bystrice popri rieke Váh. Po ľavej strane Váhu sú na mape vyznačené Súľovské vrchy so Súľovskými skalami (A-3). Za mestom Bytča odbočím doľava a budem hľadať dedinu Súľov-Hradná. Tam nájdem skalné mesto.

Skalné mesto

Prečo skalné mesto? Súľovské skaly sú z mäkších a tvrdších hornín. Vietor naráža do skál, vytvoria sa pukliny, dostane sa do nich voda. Pri nízkych teplotách voda zamrzne, čo skaly rozruší. Mäkké časti skál sa drobia rozrušením skôr, ľahšie ako tvrdšie. Nepravidelným uvoľňovaním častí skál vznikli rozličné tvary skál. Ľudia ich začali pomenúvať podľa toho, čo im pripomínali, napríklad brána, veža, sova a sovička, okno, hríb a podobne. Tak vznikol názov skalné mesto.

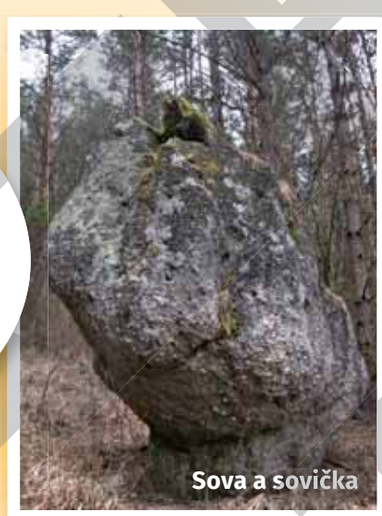
Sova a sovička

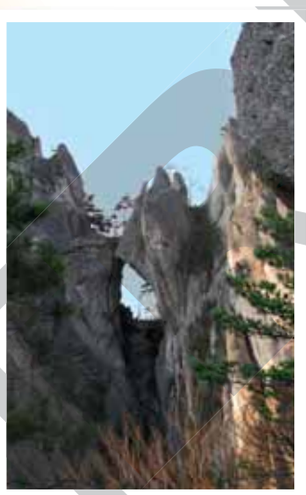

1. **Pouvažujem, použijem Michalovu schému a fotografie a vysvetlím vznik skalného mesta.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 32 24.9.2018 23:29:20

2. Na fotografii skalného útvaru sova a sovička vyznačím, kde vidím dve sovy.

3. Z mojej obce do Súľova pôjdem podľa mapy cez obce (vypíšem najzaujímavejšie):

4. Práca vo dvojici. Na fotografii vľavo urobenej zo skál vidieť dedinu Súľov-Hradná. Do rámčeka vpravo doplním do krúžkov písmená, ktoré určujú jednotlivé prvky krajiny na obrázku vľavo:

H – pohorie **L** – les **S** – skaly **D** – obec **C** – cesta

So spolužiakom si navzájom skontrolujeme, či máme písmená doplnené správne.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Súľovské skaly	
Skalné útvary	
Obec Súľov-Hradná	
Obrázok krajiny len podľa znakov	
Vznik skalného mesta	

5. Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Za hradmi, ktoré sa na Slovensku stavali na obranu pred nepriateľom. Prečo je na Slovensku tak veľa hradov? Dozvieme sa na ďalšej expedícii.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 33 24.9.2018 23:29:24

Obrana pred tatárskym vpádom

Expedícia k hradom

Hrady na Slovensku

Na Slovensku je postavených veľa hradov. Aj okolo Váhu sú zrúcaniny, ktoré kedysi boli hradmi. Pred mnohými rokmi na súčasné slovenské územie vtrhli nepriatelia z ďalekých krajín. Hľadali územie, kde by sa usadili. Boli to Tatári. Ľudia, ktorí žili na našom území, sa ich báli a nechceli sa vzdať miesta, kde žili.

Hrady ako obrana pred nepriateľom

Kedysi bolo na našom území kráľovstvo. Kráľ rozhodol, že na obranu pred nepriateľmi treba postaviť hrady, kde by sa dalo ukryť.

Popri Váhu sú na kopcoch postavené tri hrady. Sú blízko seba, takže z hradov by sa dalo dávať si navzájom znamenie, že sa blíži nepriateľ. Názvy hradov sú Hričov, Súľov a Považský hrad (A-3).

1. **Tieto tri hrady spojím na mape čiarami. Vypočítam vzdušné vzdialenosti medzi hradmi. Mohli si dávať na diaľku signály? Porozprávam sa so spolužiakmi, či existoval spôsob, ktorým by to bolo možné, a aké signály si mohli dávať.**

Vzdialenosti medzi hradmi	cm	km
Hrad Hričov – hrad Súľov		
Hrad Hričov – Považský hrad		
Považský hrad – hrad Súľov		

O Považskom hrade sa hovorí aj toto

Kedysi dávno na Považskom hrade žili dvaja bratia Rafael a Ján Podmanický. Ich otec Samuel chcel z chlapcov vychovať rytierov, preto ich poslal ku kráľovi do služby. Z dvoch bratov sa však stali známi lúpežníci, ktorí napádali okolité hrady.
Dnes je Považský hrad zrúcanina.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 34 24.9.2018 23:29:25

2. Predstavím si,
že mám brániť Považský hrad.
Na obrázku vpravo je pohľad
z hradu, je vidieť cestu a rieku.
Z hradu Súľov hlásia,
že nebezpečenstvo sa blíži od Žiliny.
Nakreslím šípkou do obrázka smer
z Považského hradu do Žiliny.
Mám sa pozerať z hradu napravo
alebo naľavo?
Pomôžem si mapou. Riešenie:

3. Na Slovensku je veľa hradov, vznikali z rôznych dôvodov.
Ktorá zrúcanina alebo hrad je najbližšie k našej obci? Prečo bol postavený?
Na obranu pred Tatármi? Napíšem názov hradu a čo sa mi podarilo zistiť.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Obdobie tatárskych nájazdov na územie Slovenska	
Hrad Súľov	
Považský hrad	
Hrad Hričov	
Porovnávanie fotografie s mapou	
Dôvody stavby hradov	

4. Možno sa vyberiem na expedíciu na ľubovoľný hrad na Slovensku.

Názov hradu _____

5. V triede si vytvoríme zoznam hradov,
ktoré by sme všetci spolu chceli navštíviť.

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta s hradom so studňou,
ku ktorej sa viaže povesť z obdobia
tureckých vpádov.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 35 24.9.2018 23:29:27

Trenčín
Expedícia za studňou

Trenčín

Trenčín je mesto na západnom Slovensku pri rieke Váh. Nad mestom je postavený hrad.

Trenčín na mape

Z Považského hradu pôjdem do Považskej Bystrice.
Tam môžem nastúpiť na vlak a odviezť sa do Trenčína (B-2).

1. **Sadnem si vo vlaku k oknu na ľavej strane. Ktoré pohorie budem vidieť po ľavej strane železnice? Cez ktoré obce pôjdem podľa mapy z Považskej Bystrice do Trenčína?**

Expedícia na hrad

Expedícia ma zavedie na hrad k hradnej studni. Viaže sa k nej *Povesť* **o láske tureckého šľachtica Omara ku krásnej Fatime,** zajatkyni trenčianskeho hradného pána.

Na Trenčiansky hrad prišli hostia, ktorí doniesli správu, že územie chcú napadnúť Turci. V boji zvíťazili nad Turkami vojaci hradného pána. Boli veľmi prekvapení, keď zistili, že veliteľom tureckého vojska bola žena Fatima. Tak sa Fatima dostala do zajatia. Mala milého, ktorý sa volal Omar. Chcel Fatimu vykúpiť. Hradný pán mu prisľúbil, že keď vykope studňu, dá im slobodu. Omar dlho kopal, ale vody nebolo.
Konečne sa po troch rokoch objavila na dne studne v malom množstve voda a všetci sa zaradovali. Prvú čašu vody Omar podal hradnému pánovi so slovami: „Vodu máš, ale srdce nemáš“.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 36 24.9.2018 23:29:28

2. **Povesť môže byť vymyslená, ale niečo je v nej pravdivé. Zistím, čo je pravdivé v tejto povesti a čo je vymyslené.**

3.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Studňa na hrade a povesť	
Hrad	
Vytvorenie komiksu k povesti	
Čítanie mapy	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, chcem navštíviť podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? K soche na moste v kúpeľnom meste pri Váhu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 37 24.9.2018 23:29:30

Piešťany

Expedícia k soche na moste

Piešťany

Piešťany sú kúpeľné mesto. Napovedá to mapový znak kúpeľov pri názve mesta. Symbolmi Piešťan sú Kolonádový most a socha známa pod názvom Lámač barlí. Znak kúpeľov sa na mape nachádza aj pri iných mestách na Slovensku.

Znak kúpeľov podľa mapy je _____

Piešťany na mape

Prstom po mape pôjdem z Trenčína popri rieke Váh do mesta Piešťany (C-2).

1. **Ak pôjdem po ceste, na ktorej strane cesty budem vidieť hrad Beckov (B-2), na ľavej alebo na pravej? Porovnám to s mapou.**

Expedícia ku Kolonádovému mostu

Pre návštevníkov Piešťan je zaujímavý Kolonádový most. Ľudia, ktorí sú v kúpeľoch, sa na ňom stretávajú a prechádzajú sa. Most je symbolom oddychu. Pri vstupe na most je socha muža, ktorý láme barlu. Kolonádový most spája mesto s Kúpeľným ostrovom.

2. **Na Kúpeľnom ostrove vyvierajú zo zeme liečivé pramene. Na čo sa využívajú? Budem bádať.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 38 24.9.2018 23:29:31

3. Na Slovensku je viac kúpeľov, v ktorých sa liečia rozličné choroby. Na mape zistím, ktoré kúpele sú najbližšie k našej obci.

4. Nasledujúca fotografia je urobená z Kúpeľného ostrova. Ponad mŕtve rameno je vidieť pohorie. Aký názov má to pohorie? Zistím na mape.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kúpeľný ostrov	
Kolonádový most	
Socha -Lámač barlí	
Mŕtve rameno	
Liečivé pramene a kúpele	
Čítanie mapy	

5. Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do najstaršieho mesta na Slovensku, k veži na námestí, ktorá sa usmieva na svojich obyvateľov.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 39 24.9.2018 23:29:32

Trnava

Expedícia k usmiatej veži

Trnava

Mesto Trnava sa nazýva aj Slovenský Rím, lebo je v ňom postavených veľa kostolov.

Trnava na mape

1. **Pôjdem prstom po mape z Piešťan do Trnavy (C-2). Vyčítam z mapy a opíšem, akou krajinou prechádzam.**

2. **Ak pôjdem z nášho okresného mesta do Trnavy, budem prechádzať podľa mapy cez obce:**

Expedícia k veži, k hradbám

Veža sa nachádza na námestí v strede Trnavy. Z nej bolo kedysi vidieť až za hradby mesta. Bolo to dôležité pri obrane proti nájazdom nepriateľov. Akoby úsmev veže vytvárajú slnečné hodiny.

Najstarší kostol v Trnave je Bazilika sv. Mikuláša. Nachádza sa neďaleko zachovaných tehlových hradieb. Bolo to kedysi opevnenie mesta na obranu. Dodnes sa zachovala veľká časť hradieb, preto sú trnavské hradby významnou historickou pamiatkou na Slovensku aj v strednej Európe.

Bazilika sv. Mikuláša

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 40 24.9.2018 23:29:34

3. K ďalšej úlohe potrebujem plán mesta Trnava. Pripravím si prechádzku mestom pre kamarátov. Kamaráti chcú vidieť: mestskú vežu na Trojičnom námestí, Baziliku sv. Mikuláša, hradby a futbalový štadión. Stretneme sa pri Kostole sv. Heleny. Vyznačím si v pláne mesta trasu, ktorá spojí Kostol sv. Heleny, mestskú vežu, Baziliku sv. Mikuláša a futbalový štadión.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Hradby	
Veža	
Sprevádzanie kamarátov	
Orientácia v pláne mesta	

4. Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Pán, za ktorým pôjdeme, nemá veľa fotografií. Vieme ale, že rád chodil na prechádzky do lesa v Malých Karpatoch.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 41 24.9.2018 23:29:39

Modra

Expedícia za Ľudovítom Štúrom

Modra

Je to mesto v blízkosti pohoria Malé Karpaty.
Modru sme si vybrali, pretože v nej prežil posledné roky svojho života Ľudovít Štúr.
Je tam aj pochovaný.

Modra na mape

1. **Cestujem prstom po mape z Trnavy do Modry (C-1).**
Vypočítam skutočnú vzdialenosť podľa grafickej mierky mapy.

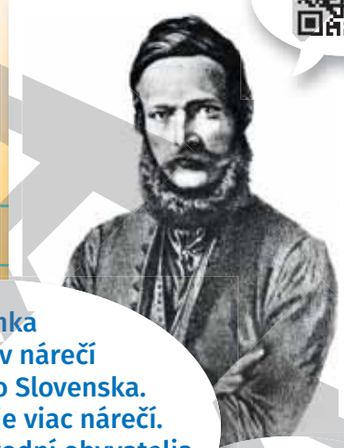

Modra a Ľudovít Štúr

Keď žili Slováci kedysi dávno v kráľovstve Rakúsko-Uhorsko, hovorili rôznymi nárečiami. Vytvoriť jednotný jazyk – základ slovenčiny sa Ľudovítovi Štúrovi podarilo v roku 1843. Pred ním sa o to snažili viacerí. On bol úspešný, aj keď sa slovenský jazyk ešte potom menil.

Emmka spievala v nárečí z východného Slovenska. Na Slovensku je viac nárečí. Hovoria nimi pôvodní obyvatelia menších území (častí). Niektoré nepoznám.

Teraz som pochopila význam jednotného jazyka – spisovnej slovenčiny.

2. **Veta: Objavovať krásy Slovenska na vlastivede**
v štúrovčine by mala takúto podobu a znaky:
Objavovať krási Slovenska na vlasťiveďe.
Na stránke: http://zlatyfond.sme.sk/ludevit/text.php
možno nájsť prepis textu zo slovenčiny do pôvodného jazyka podľa Štúra – štúrovčiny. Vyskúšam to.

Moja veta:

Prepis do štúrovčiny:

Ako sa učil Ľudovít Štúr, keď mal toľko rokov ako ja?

Najprv chodil do školy v Uhrovci (B-3), kde sa narodil. Tam ho učil otec. Keď mal dvanásť rokov, odišiel na dva roky do školy do mesta Györ. (Je v dnešnom Maďarsku.) Učil sa dejepis, maďarčinu, nemčinu aj gréčtinu. Potom odišiel študovať do Bratislavy.

Expedícia po chodníku Ľudovíta Štúra v Modre

Z Modry do pohoria Malé Karpaty vedie chodník, po ktorom rád chodieval Ľudovít Štúr. Na tom mieste postavili na jeho pamiatku lavičku. Chodník je označený modrou turistickou značkou. Má názov Chodník Ľudovíta Štúra a vedie k Štúrovej lavičke.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 42 24.9.2018 23:29:40

Lavička bola viackrát zmenená. Najprv tam bol nápis Ľudovít Štúr aj s rokom narodenia a úmrtia (obr. 1), potom nápis nahradil vymodelovaný bronzový plášť (obr. 2). Neskôr sa plášť stratil a lavička sa postupne rozpadá (obr. 3).

QR kód – Štúrova lavička.

3. **Škoda, že vandali zničili lavičku. Navrhnem novú lavičku pre Ľudovíta Štúra. Čo by na nej malo byť? Môj návrh lavičky.**

Ľudovít Štúr a naša obec

Osobnosť Ľudovíta Štúra si viaceré obce pripomínajú sochami, pamätnými tabuľami alebo názvami námestí a ulíc. Budem bádať, či je niečo z toho aj v našej obci.
Výsledok môjho bádania:

Ľudovít Štúr v Modre

V našej obci je: _____

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Pamätník v Modre	
Štúrova lavička a Chodník Ľ. Štúra	
Možnosť písať v štúrovčine	
Hľadanie sôch alebo pamätných tabúľ s názvom podľa Ľudovíta Štúra	

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

„V nedeľu 4. mája 1919 krátko po ôsmej hodine ráno vyštartovalo z Talianska lietadlo Caproni 450. Sedeli v ňom dvaja talianski letci a muž v uniforme. Vracal sa domov, aby pomohol pri budovaní nového štátu. Lietadlo sa zrútilo pri Ivanke pri Dunaji.“ O kom je správa z novín?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 43 24.9.2018 23:29:41

Milan Rastislav Štefánik
Expedícia do Košarísk

Správa o havárii lietadla bola o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi.

Milan Rastislav Štefánik

1. **Päť fotografií napovedá, aký to bol človek, čím bol, čo robil, čo ho zaujímalo. Fotografie sú označené číslami 1 – 5. Do textu priradím k činnostiam Milana Rastislava Štefánika čísla fotografií.**

Bol študent astronómie na univerzite v Prahe (fotografia .....), stal sa astronómom vo Francúzsku a pozoroval hviezdy vysoko v horách (fotografia .....). Astronomické pozorovania robil na Tahiti, na ostrovoch ďaleko v Tichom oceáne (fotografia .....). Bol letcom. Letectvo sa ešte len začínalo rozvíjať a on sa rozhodol, že bude pilotom (fotografia .....). Bol generál francúzskej armády (fotografia .....). Posledná úloha, ktorej sa chcel venovať, bolo byť politikom. Bol pri vzniku Československej republiky. Preto sa chcel vrátiť na Slovensko.

2. **Viem z textu s obrázkami, prečo je M. R. Štefánik cieľom našej expedície?**

Ako sa učil Milan Rastislav Štefánik, keď mal toľko rokov ako ja?

Prvé tri roky chodil do školy v Košariskách (B-2). Aby mohol chodiť na strednú školu, musel sa naučiť maďarsky, preto ako deväťročný odišiel do školy v Šamoríne.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 44 24.9.2018 23:29:43

Expedícia za Milanom Rastislavom Štefánikom

3. **Nájdem na mape Košariská a Bradlo. M. R. Štefánik ma najviac zaujal:**

4. **Ako sa dostanem z obce Modra cez pohorie Malé Karpaty do Košarísk a potom na Bradlo? Musím čítať mapu. Ciest môže byť viac. Vyberiem si najkratšiu.**

Na pamiatku na Milana Rastislava Štefánika

Na Slovensku Milanovi Rastislavovi Štefánikovi postavili veľa sôch alebo po ňom pomenovali ulice a námestia.

5. **Chcem vedieť, či je nejaká socha alebo pamätná tabuľa M. R. Štefánika aj v našej obci. Výsledok môjho bádania:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Bradlo	
Košariská	
Socha M. R. Štefánika v niektorej obci	
Pamätná tabuľa	
Život M. R. Štefánika	
Bádanie v mojej obci	

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Slovensko je pekná krajina. Existuje jedna oblasť na Záhorí, kde sa budeme cítiť ako na púšti. Vieš, kde to je?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 45 24.9.2018 23:29:45

Záhorie

Expedícia za pieskom a borovicami

Záhorie

Je to oblasť v západnej časti Slovenska. Záhorie je oblasť medzi pohorím Malé Karpaty a riekou Morava, ktorá oddeľuje Slovensko od susediacej Českej republiky.

Záhorie na mape

Oblasť Záhorie vypĺňa Záhorská nížina. Obce na Záhorí sú napríklad Malacky (C-1), Skalica (B-1), Holíč (B-1). My pôjdeme na zaujímavé miesto, ktoré pripomína púšť.

Expedícia na púšť na Slovensku

Na mape nájdem dve obce: Lakšárska Nová Ves a Plavecký Mikuláš. Približne v strede cesty medzi obidvoma obcami je oblasť, kde sa dá stáť na pieskovej dune. Je to zaujímavá oblasť a možno, ak by tam ľudia nevysadili borovice, bola by tam ešte väčšia púšť.

1. **Borovice na Záhorí bránia rozšíreniu púšte. Spýtam sa botanika – vedca, ktorý sa zaoberá rastlinami, či sú aj na inom mieste na Slovensku piesočné miesta.**

2. **Podľa mapy opíšem krajinu Záhoria.**

3. **Reklama Záhoria:**

Aby sme predstavili ľuďom zaujímavé miesta Záhoria, rozhodli sme sa v triede, že vytvoríme niečo na ich reklamu (púšť, známe mestá a pod.). Tu je náš návrh:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 46 24.9.2018 23:29:47

Záhorie sa rozprestiera až po rieku Morava. Rieka Morava sa vlieva do Dunaja pod hradom Devín.
Na fotografii je vidieť sútok Moravy a Dunaja pod hradom Devín. Nájdem na mape túto oblasť.

4. **Vyznačím do obrázka, ktorá rieka je Dunaj a ktorá Morava. Pomôžem si mapou. Viem, že hrad je na ľavom brehu obidvoch riek.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Záhorská nížina	
Oblasť piesočnej púšte	
Záhorie – oblasť borovíc	
Rieka Morava – oddeľuje územie Slovenska a Českej republiky	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do Bratislavy, hlavného mesta Slovenska. Pozrieme si palác, kde pracuje prezident.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 47 24.9.2018 23:29:48

Bratislava

Expedícia do hlavného mesta

Bratislava

Slovenská republika vznikla 1. januára 1993. Jej hlavné mesto je Bratislava. V minulosti patrilo toto mesto do kráľovstva Rakúsko-Uhorska, malo názov Pressburg alebo Poszony. Obyvatelia hovorili síce aj po slovensky, ale najmä po maďarsky a po nemecky. Po rozpade Rakúsko-Uhorska v roku 1918, patrila Bratislava do novovzniknutého štátu Československá republika. V ňom sme boli spolu s Českom.

Na expedícii do Bratislavy by si asi každý zvolil iné zaujímavé miesto. Je ich veľa. Niekoho by zaujímalo, prečo je na veži Dómu svätého Martina zlatá koruna. Iného by zaujímalo, či je pravda, že sa Rolandova socha s fontánou na Silvestra otočí. Niekto by sa možno rád previezol loďou po Dunaji. My pôjdeme k Prezidentskému palácu, aby sme spoznali štátne symboly.

Pozriem si video, či je prezident prítomný v Paláci. Ak je náš prezident v našej republike, hore je na Paláci prezidentská štandarda. Je to symbol prezidenta.

Bratislava na mape

Nájdem na mape Bratislavu (C-1). Nachádza sa na mieste, kde susedíme so štátmi Rakúskom a Maďarskom.

1. **Ak pôjdem z nášho okresného mesta do Bratislavy, cez ktoré obce budem prechádzať?**
Aj o krajine okolo Bratislavy sa dozviem z mapy.

Expedícia k Prezidentskému palácu

Prezidentský palác má názov Grasalkovičov palác (nájdeš aj v tvare Grassalkovichov). Dal ho postaviť gróf Grasalkovič ako svoje letné sídlo. Často sa v minulosti v paláci usporadúvali bály, chodila tam aj Mária Terézia. V súčasnosti je palác oficiálnym sídlom prezidenta Slovenskej republiky. Záhrada za Prezidentským palácom má názov Grasalkovičova záhrada.
Po celý čas prítomnosti prezidenta v Paláci stojí na prednom nádvorí Čestná stráž prezidenta Slovenskej republiky.

Ja si pozriem cez QR kód Grasalkovičovu záhradu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 48 24.9.2018 23:29:49

Štátne symboly Slovenskej republiky

Štátnymi symbolmi Slovenskej republiky sú štátny znak, vlajka, pečať a hymna. Štátny znak tvorí na červenom poli v pozadí dvojitý strieborný kríž. Vlajka sa skladá z troch pozdĺžnych pruhov – bieleho, modrého a červeného. Sú rovnakej šírky a usporiadané pod sebou. Na prednej polovici štátnej vlajky je umiestnený štátny znak.

Už viem, čo je štandarda prezidenta. To nie je štátny symbol SR.

2. **Napíšem slová prvej slohy hymny.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Grasalkovičov palác so záhradou	
Čestná stráž	
Štandarda prezidenta	
Štátne symboly	

3. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do Bratislavy, navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Ak pôjdeš po centre Bratislavy, dávaj pozor. Na zemi nájdeš kráľovskú korunku.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 49 24.9.2018 23:29:52

Mária Terézia

Expedícia za kráľovnou

Mária Terézia

Je najznámejšia kráľovná **Uhorska**. Keď mala **24** rokov, stala sa kráľovnou.

Expedícia za zlatými korunkami

V kostole v Dóme svätého Martina korunovali Máriu Teréziu za uhorskú kráľovnú. Dnes ulice v Bratislave, kadiaľ išiel korunovačný sprievod, zdobia malé zlaté korunky v dlažbe.

1. **Prečítaj si text. Do každého obrázka napíš číslo, pri ktorom je text opisujúci obrázok.**

1 – Dóm sv. Martina, miesto korunovácie, 2 – koruna, ktorá bola určená pre uhorských kráľov, 3 – korunovačné šaty, ktoré majú prvky uhorského kroja, 4 – Bratislavský hrad.

2. **Fotografie spájajú Máriu Teréziu s korunováciou. Možno z toho vytvoriť príbeh. Napíšem ho.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 50 24.9.2018 23:29:54

Čím je Mária Terézia významná

Mária Terézia ako kráľovná podporovala veľa reforiem, okrem iných sa zaslúžila aj o školskú reformu. Za jej vlády malo každé dieťa na území kráľovstva povinnosť vzdelávať sa. V každej obci založili školu, v ktorej sa deti povinne učili čítať, písať, počítať a náboženstvo.

3. **Prečo predtým nechodili deti do školy? Čo robili deti, keď nechodili do školy? Spýtam sa historika. Moja otázka:**

Ako sa učila Mária Terézia

Vzdelávala sa od šiestich rokov. Učila sa francúzštinu, taliančinu, španielčinu, latinčinu, nemčinu a venovala sa aj matematike.

Mária Terézia ako 14-ročná

Mária Terézia a Bratislava

Mária Terézia prichádzala aj na Hrad do Bratislavy. Záhrada pri Hrade je vytvorená podľa pôvodných návrhov, ako ich vytvorili v čase panovania Márie Terézie (obrázok dolu).

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Bratislavský hrad	
Dóm sv. Martina	
Korunky v dlažbe Bratislavy	
Korunovačná cesta	
Vytvorenie príbehu o korunovácii Márie Terézie	
Význam Márie Terézie pre vzdelávanie	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu za Máriou Teréziou, navštívim tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Bude to na trase od Dunaja po Hornád.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 51 24.9.2018 23:29:58

Správa z prvej trasy expedícií
od Tatier k Dunaju

Čo bolo najzaujímavejšie na prvej trase? Kde sme boli najďalej od našej obce?

Moje poznámky:

Mal by zhodnotiť aj každý seba. Čo komu nešlo, tomu sa bude viac venovať na druhej trase. Jednoduché!

Ako zhodnotím svoj výkon na hodinách vlastivedy?

Výkon	Moje hodnotenie	Hodnotenie učiteľa
Čítanie mapy a orientácia na mape		
Opis krajiny podľa mapových znakov		
Vypočítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy		
Opis miesta na mape: pohoria, mestá, nížiny, hrady, rieky...		

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 52 24.9.2018 23:29:59

Druhá trasa expedícií
od Dunaja po Hornád

- Najprv pôjdeme popri rieke Dunaj do oblasti Podunajsko. Zastavíme sa v Kolárove.
- Ďalšou zastávkou budú Topoľčianky s kaštieľom.
- Z Topoľčianok pôjdeme do Nitry. Vrátime sa za históriou do obdobia Nitrianskeho kniežatstva a Veľkej Moravy.
- Z Nitry pôjdeme do oblasti Horná Nitra do mesta Bojnice.
- Z Bojníc pôjdeme na miesta spojené s prvou svetovou vojnou.
- Navštívime ďalšie dve mestá: Kremnicu a Banskú Štiavnicu.
- Niekoľko expedícií urobíme v oblasti sopečných pohorí, vyberieme sa za najznámejšou vyhasnutou sopkou Poľanou.
- Pri rieke Hron navštívime mesto Zvolen, Badínsky prales a ďalej pôjdeme na Horehronie.
- Horehronie začína v Banskej Bystrici. Okrem prechádzky po meste sa odvezieme Čiernohronskou železnicou v Slovenskom rudohorí.
- Zo Zvolena bude smer našej cesty Lučenec a oblasť Slovenského krasu. Slovenský kras je oblasť s jaskyňami. Jedna z nich sa volá Domica.
- Ďalšou jaskyňou bude v Slovenskom raji Dobšinská ľadová jaskyňa, v ktorej sa kedysi aj korčuľovalo.
- Z Dobšinej v Slovenskom raji pôjdeme do mesta Košice.

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblasti, ktorá uchováva poklad Slovenska. Pokladom nie je zlato.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 53 24.9.2018 23:30:00

Podunajsko

Expedícia k veľkému pokladu

Podunajsko

Je to oblasť, ktorá má názov podľa rieky Dunaj. Tvorí ju prevažne Podunajská nížina.

Podunajsko na mape

Na mape je zelenou farbou v okolí rieky Dunaj vyznačená Podunajská nížina. Medzi riekami Dunaj a Malý Dunaj je oblasť Žitný ostrov (D-1,2).

Expedícia k pokladu Žitného ostrova

Pokladom Žitného ostrova nie je zlato, ani drahokamy, ale podzemná voda. Žitný ostrov má veľké zásoby podzemnej vody. Nie každý štát jej má dostatok. V mnohých štátoch na svete ľudia trpia bez vody. My si niekedy neuvedomujeme, aká je to vzácnosť.

1. **Skúsim si predstaviť, aký by bol môj deň bez pitnej vody. Urobím experiment: Budem si zapisovať, koľkokrát počas dňa použijem vodu. Napíšem si všetky činnosti. Nechám niekedy tiecť vodu z vodovodného kohútika zbytočne?**

2. **Moje návrhy na ochranu pitnej vody:**

V minulosti bolo na Malom Dunaji veľa vodných mlynov, v ktorých sa mlelo obilie na múku.

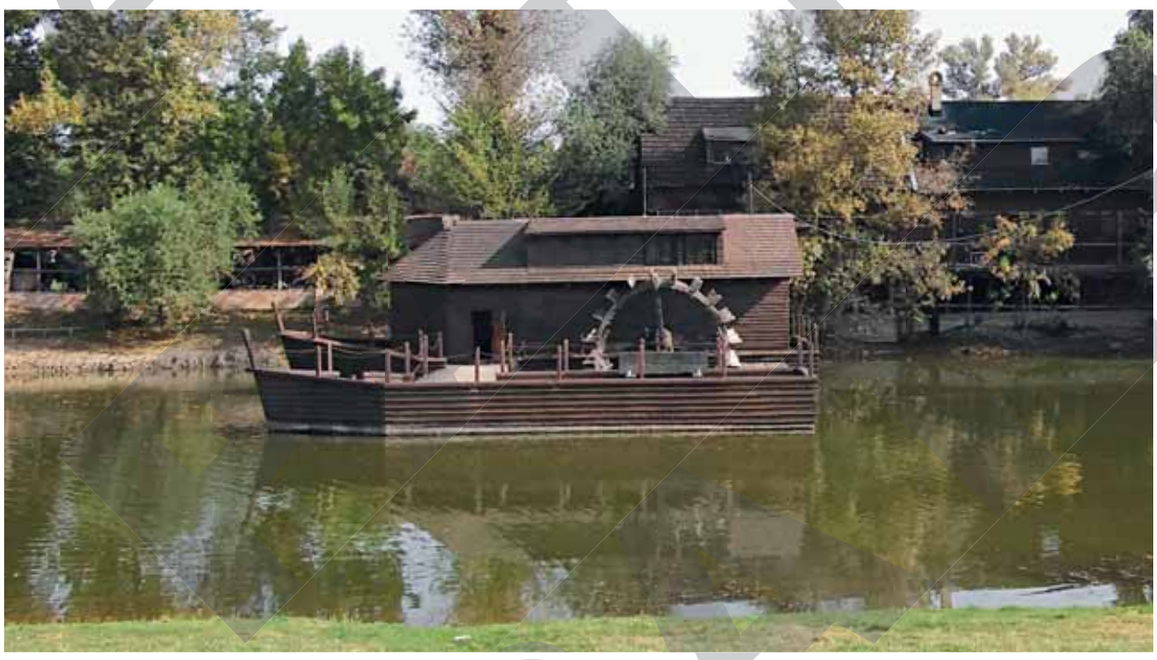

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 54 24.9.2018 23:30:00

Mne to dedko vysvetlil takto: Keď voda dopadne na lopatku vodného kolesa, roztočí ho. Vodné koleso je spojené s mlynskými kameňmi. Medzi mlynskými kameňmi sú zrná obilia, ktoré sa melú a tvorí sa múka. Možno nám odborník povie viac.

Na mŕtvom ramene Malého Dunaja v Kolárove je plávajúci vodný mlyn. Vedie k nemu najdlhší celodrevený most v Európe, je zastrešený. V súčasnosti sú vodné mlyny len zaujímavosťou a spomienkou na minulosť.

3. **Mám otázku:**
Ako môže vodné koleso poháňať mlyn, aby sa mlela múka?
Koho sa to spýtam?

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Dunaj	
Malý Dunaj	
Podunajsko	
Ochrana pitnej vody	
Podunajská nížina	
Používanie vody	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré kedysi bolo centrom Nitrianskeho kniežatstva. Pôjdeme za mečom, ktorý je zapichnutý do dlažby.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 55 24.9.2018 23:30:01

Nitra

Expedícia za Veľkou Moravou

Nitra

Je to mesto vzdialené asi 75 km od Bratislavy. Ak pôjdem prstom po mape z Kolárova do Nitry, prejdem podľa mapy cez obec Nové Zámky.

1. **Vypočítam podľa grafickej mierky mapy vzdialenosť medzi Kolárovom a Nitrou. Porovnám, či je to ďalej ako z Bratislavy do Nitry.**
Výpočet:

Nitra na mape

Rieka Nitra preteká cez mesto Nitra (C-2). Na mape nájdem tok rieky Nitra a smerom po prúde rieky prídem až k rieke Váh, do ktorej sa vlieva.

Expedícia za Pribinovým mečom

Pri prechádzke po Nitre každého prekvapí veľký meč akoby zapichnutý v chodníku. Tento meč je spomienkou na Nitrianske kniežatstvo, približne pred 1 100 rokmi v oblasti dnešnej Nitry. Posledné knieža Nitrianskeho kniežatstva bol Pribina. Neskôr sa Nitrianske kniežatstvo spojilo s Moravským a vznikla Veľkomoravská ríša.

Konštantín a Metod

Rastislav ako panovník Veľkomoravskej ríše požiadal panovníka Byzantskej ríše o príchod Konštantína a Metoda. Učili vo Veľkomoravskej ríši písať, čítať novým písmom hlaholikou. Konštantín neskôr prijal meno Cyril, preto sa táto dvojica spomína aj ako Cyril a Metod. V mnohých obciach na Slovensku sú ich sochy.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 56 24.9.2018 23:30:03

2. **Napíšem svoje meno v hlaholike. Budem ju používať ako svoje tajné písmo.**

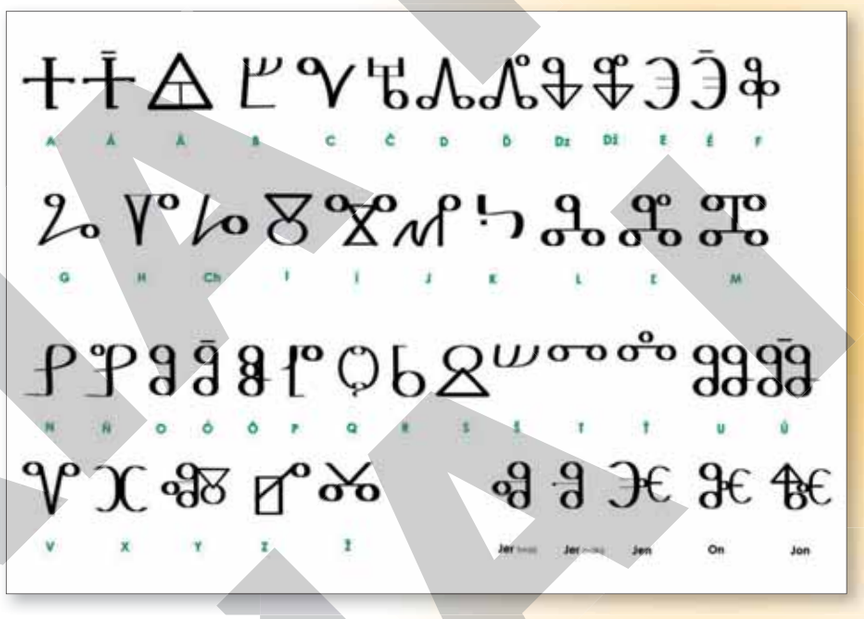

3. **Najznámejším panovníkom Veľkomoravskej ríše bol Svätopluk. O Svätoplukovi je známa povesť, v ktorej sa hovorí, ako dal trom synom do rúk prúty. O čom je povesť, aké z nej plynie poučenie?**

Pripravím si so spolužiakmi scénku.

Postavy: _____

_____

Čo budú hovoriť: _____

_____

Záver scénky: _____

_____

_____

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Hlaholika	
Povesť o Svätoplukovi a poučenie z nej	
Nitriansky hrad	
Pribinov meč	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

_____

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do zámku v Topoľčiankach, kde rád chodil prvý československý prezident.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 57 24.9.2018 23:30:05

Tomáš Garrigue Masaryk

Expedícia do Topoľčianok

Tomáš Garrigue Masaryk

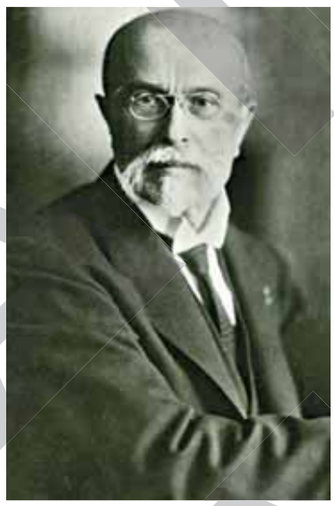

V roku 1918 po skončení prvej svetovej vojny sa Rakúsko-Uhorsko rozpadlo a vznikol nový štát Československá republika. Hlavným mestom bola Praha. Slovensko bolo súčasťou Československej republiky. Prezidentom sa stal Tomáš Garrigue Masaryk.

Cieľom našej expedície je kaštieľ v Topoľčiankach. Bol obľúbeným miestom prvého československého prezidenta. Radi ho navštevovali aj ostatní naši prezidenti.

Topoľčianky na mape

Cestujem prstom po mape z Nitry smerom na Topoľčianky (C-3), prejdem cez obec Zlaté Moravce.

Expedícia za prvým československým prezidentom

1. **Koľko kilometrov je približne podľa grafickej mierky mapy z nášho okresného mesta do Topoľčianok? Výpočet:**

2. **Ak pôjdem z Nitry do Topoľčianok, opíšem krajinu trasy podľa mapy.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 58 24.9.2018 23:30:06

3. **Ak by bola možnosť spýtať sa historika, zaujímalo by ma, ako sa stal Tomáš Garrigue Masaryk prezidentom a ako vznikla Československá republika.**

Ako sa učil Tomáš Garrigue Masaryk, keď mal toľko rokov ako ja?

V Hodoníne (mesto v Českej republike) chodil do ľudovej školy, čo bola ako dnes základná škola. Po krátkom štúdiu na strednej škole odišiel do Viedne. Tam sa vyučil za zámočníka. Až neskôr odišiel študovať na gymnázium a vysokú školu.

4. **Topoľčianky sa nachádzajú v severnom výbežku Podunajskej nížiny. Ktoré pohorie je najbližšie: Vtáčnik, Tribeč, Považský Inovec alebo Slovenské rudohorie? Budem pracovať s mapou.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kaštieľ s parkom	
Vznik Československej republiky	
Informácie o Tomášovi Garrigue Masarykovi	
Otázka pre historika	
Čítanie mapy	

5. **Ak pôjdem ja na expedíciu do Topoľčianok, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do kúpeľného mesta s rozprávkovým zámkom, starou lipou a najstaršou zoologickou záhradou na Slovensku.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 59 24.9.2018 23:30:07

Horná Nitra

Expedícia do Bojníc

Oblasť Horná Nitra

Mesto, kde nás pozvali kamaráti, sú Bojnice. Nachádzajú sa pri hornom toku rieky Nitra. Preto sa táto oblasť nazýva Horná Nitra.
V oblasti sa nachádzajú mestá Topoľčany, Partizánske, Prievidza, Handlová, Bojnice.

Horná Nitra na mape

1. **Cez ktoré obce pôjdem z Topoľčianok do Bojníc (B-3)? Vymenujem podľa mapy.**

Expedícia k Lipe kráľa Mateja

V Bojniciach je veľa pekných miest. Kto príde do Bojníc, je očarený zámkom. Málo ľudí vie, že v parku pred zámkom rastie stará lipa, ktorú volajú Lipa kráľa Mateja. Má vyše 700 rokov. Podľa povesti ju zasadil Matúš Čák Trenčiansky, pán Trenčianskeho hradu. Kráľ Matej pod lipou rád robil porady, preto dostala názov Lipa kráľa Mateja.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 60 24.9.2018 23:30:08

2. **700 rokov je dlhé obdobie. V ktorom roku asi zasadili Lipu kráľa Mateja?**

Môj výpočet: _____

Za 700 rokov Lipa kráľa Mateja zažila veľa udalostí. Keby mohla rozprávať, možno by povedala niečo aj o týchto udalostiach: vytvorenie spisovnej slovenčiny Ľudovítom Štúrom, korunovácia a vláda Márie Terézie, Milan Rastislav Štefánik, vznik Československej republiky, prvý československý prezident a pod.

3. **V akom poradí si môže Lipa kráľa Mateja pamätať tieto udalosti? Zaznačím si udalosti, ako za sebou nasledovali v poradí od najstaršej udalosti.**

Udalosti:

- ☐ Ľudovít Štúr – 1843
- ☐ korunovácia Márie Terézie – 1741
- ☐ Milan Rastislav Štefánik – 1919
- ☐ vznik Československej republiky – 1918
- ☐ prvý československý prezident – 1918

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Bojnický zámok	
Lipa pred zámkom	
Udalosti, ktoré videla Lipa kráľa Mateja	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

_____

_____

_____

Moje poznámky:

_____

_____

_____

_____

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Za sochou vojaka, ktorou si pripomenieme prvú svetovú vojnu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 61 24.9.2018 23:30:10

Prvá svetová vojna

Expedícia k soche vojaka

Prvá svetová vojna

Prvá svetová vojna zasiahla aj územie dnešného Slovenska. Trvala štyri roky od roku 1914 do roku 1918. V tom čase bolo územie dnešného Slovenska súčasťou Rakúsko-Uhorského kráľovstva.

Práca s mapou

Z Bojníc bude moja cesta viesť prstom po mape cez Handlovú do Hliníka nad Hronom (C-3). Táto oblasť okolo rieky Hron sa nazýva Pohronie.
Do tejto oblasti pôjdem pri pátraní po pamiatkach na prvú svetovú vojnu.

Počet obyvateľov v niektorých mestách

Mesto	Počet obyvateľov k 31. 12. 2017
Bratislava	429 564
Košice	239 095
Prešov	89 138
Žilina	80 978
Banská Bystrica	78 484
Nitra	77 048
Trnava	65 382

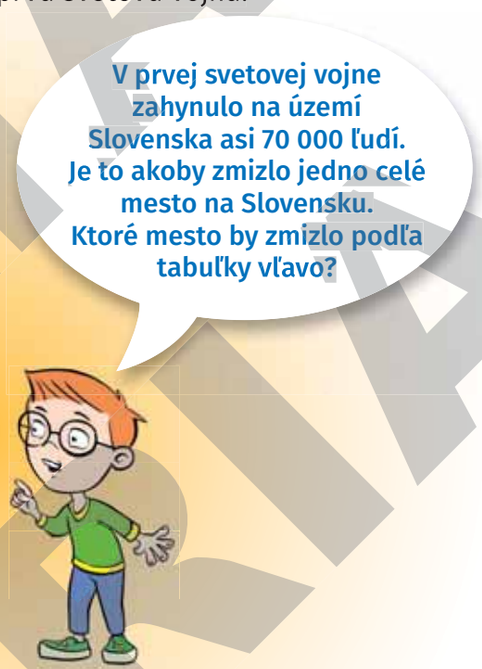

1. **Vieš odpovedať Miškovi?**

Pamätníky, napríklad pomníky, sochy, tabule sú miesta, ktoré pripomínajú vojny. Pamätník prvej svetovej vojny je aj v Žiarskej kotline (obrázok vpravo). To je cieľ našej expedície.

Expedícia za príbehom bronzovej sochy

Po vojne si obyvatelia pripomínali hrdinstvo vojakov pamätníkmi. V Hliníku nad Hronom postavili sochu vojaka. Prečo sme si vybrali práve túto sochu na expedíciu? Po skončení prvej svetovej vojny ešte neuplynulo ani dvadsať rokov a vypukla druhá svetová vojna a znova zasiahla aj Slovensko. Zasiahnutí neboli len ľudia. Socha v Hliníku nad Hronom, ktorá hovorila o nezmyselnosti vojny, bola poškodená výbuchom granátu (po oprave už nevidieť poškodenie).

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 62 24.9.2018 23:30:10

2. **Budem bádať, či je aj v našej obci postavený pamätník, ktorý pripomína vojnu. Napíšem jeho príbeh (zabezpečím si fotografiu).**

3. **So spolužiakom vymyslím tému alebo navrhnem hostí, ktorých pozveme na besedu o prvej svetovej vojne.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Pátranie v našej obci po pamätníkoch	
Informácie o prvej svetovej vojne	
Príbeh	
Získavanie informácií	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Moje poznámky:

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré pod zemou strážia banskí škriatkovia – permoníci. Vieš, prečo sa volajú permoníci?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 63 24.9.2018 23:30:12

Banská Štiavnica

Expedícia k banským škriatkom

Banská Štiavnica

Je to staré banícke mesto v Štiavnických vrchoch. Ako mestská pamiatková rezervácia je zapísaná v Zozname kultúrnych pamiatok UNESCO. Štiavnické vrchy vznikali činnosťou sopiek. Pri tom z hĺbky zeme sa dostávali bližšie k zemskému povrchu aj striebro a zlato.

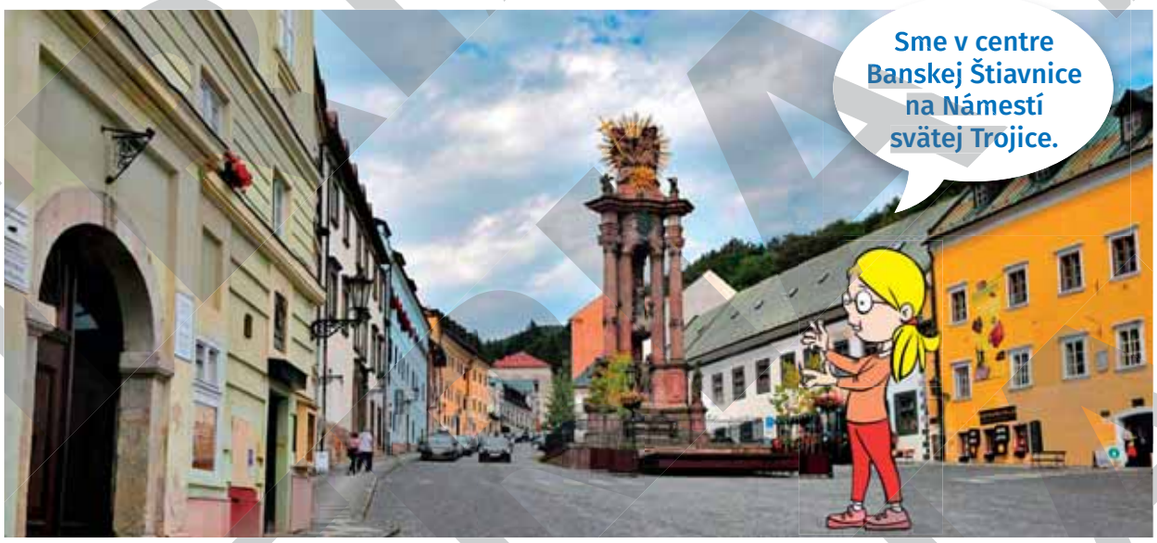

Banská Štiavnica na mape

Z Hliníka nad Hronom pôjdem prstom po mape cez Žiarsku kotlinu a za Žiarom nad Hronom odbočím smerom do Banskej Štiavnice (C-3).

1. **Cez ktoré obce pôjdem z nášho okresného mesta do Banskej Štiavnice? Vyčítam z mapy a napíšem niektoré z nich.**

2. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu v oblasti Banskej Štiavnice.**

3. **Čo je to mestská pamiatková rezervácia, zistím napríklad v slovníku na konci učebnice.**

Povesť o ložiskách striebra a zlata

Ako sa ľudia dozvedeli, že v podzemí je zlato a striebro, hovorí povesť:

Raz pásol pastier kozy na svahoch Štiavnických vrchov. Svietilo slnko. Zrazu zbadal dve jašterice, ktoré sa vyhrievali na veľkej skale. Jedna z nich akoby bola posypaná strieborným, druhá zlatým prachom. Keď sa k nim pastier rozbehol, skryli sa pod skalu. Zvedavý pastier skalu odvalil, oslepila ho jagajúca sa strieborná a zlatá ruda.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 64 24.9.2018 23:30:12

4. **Aký mohol byť koniec povesti? Uvediem koniec.**

Správy o bohatých ložiskách striebra a zlata prilákali ľudí z cudziny.
Striebro z Banskej Štiavnice bolo obdivované na kráľovských dvoroch v celej Európe.
Podľa baníckych povestí banskí škriatkovia, poddaní panovníka podzemia sú permoníci.

5. **Opíšem a nakreslím banského škriatka.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Banská Štiavnica – námestie s baníckymi domami	
Baňa pod zemou – chodba	
Kresba banského škriatka	
Povesť o vzniku Banskej Štiavnice	

6. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta v Kremnických vrchoch za toliarom Márie Terézie.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 65 24.9.2018 23:30:14

Kremnica

Expedícia za mincami

Kremnica

Je to banské mesto, v ktorom sa ťažilo zlato. Kremnické vrchy vznikli pred miliónmi rokov činnosťou sopiek. Ložiská zlata a striebra podľa povesti ukázala jašterica.

Kremnica na mape

Z Banskej Štiavnice pôjdem prstom po mape, prídem k Žiaru nad Hronom, potom odbočím smerom ku Kremnickým vrchom, tam je mesto Kremnica (B-3).

1. **Z mojej obce alebo okresného mesta, cez ktoré obce sa dostanem podľa mapy do Kremnice?**

Expedícia na miesto, kde sa vyrábajú mince

V mincovni sa už takmer 700 rokov razia rozličné mince. Mária Terézia ako kráľovná dala počas svojej dlhej vlády vyraziť veľa mincí, stali sa vzácnymi. Najznámejšou mincou bol toliar. Dnes sa v mincovni v Kremnici vyrábajú euromince.

2. **Má slovo toliar niečo spoločné s americkým dolárom? (Použijem encyklopédie, internet, rady dospelých a podobne.) Výsledok môjho bádania.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 66 24.9.2018 23:30:15

3. **Banská Bystrica, Zvolen, Handlová, z ktorého z týchto miest je najbližšie do Kremnice? Ako to zistím? Výpočet:**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Kremnica	
Kremnické vrchy	
Mincovňa	
Pátranie po minciach	
Počítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do kotliny, ktorou preteká rieka Hron. Názov dostala podľa mesta, ktoré leží pod Pustým hradom.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 67 24.9.2018 23:30:17

Zvolenská kotlina

Expedícia do pralesa

Zvolenská kotlina

Kotlina, ktorou preteká rieka Hron, má názov Zvolenská kotlina. V kotline je mesto Zvolen. Najznámejším miestom vo Zvolene je zámok, nad mestom je Pustý hrad.

Zvolenská kotlina na mape

1. **Cestujem prstom po mape. Nájdem na mape cestu z Kremnice (B-3) do mesta Zvolen (C-4). Cez ktoré obce pôjdem podľa mapy z našej obce do Zvolena? Opíšem podľa mapy krajinu, cez ktorú prechádzam prstom po mape.**

2. **Zistím otázky spolužiakov, ktoré majú pri pohľade na Zvolenský hrad. Napíšem ich do bublín.**

Badínsky prales

Ak pôjdeme zo Zvolena popri rieke Hron smerom do Banskej Bystrice, prídeme k obci Badín v Kremnických vrchoch. Neďaleko obce je Badínsky prales.

Stromy v ňom majú 200 až 400 rokov. Najväčšie stromy sú vysoké vyše 40 metrov. Sú to listnaté stromy. 40 metrov je poriadna výška. Má niečo takúto výšku v našej obci? Budem bádať. Čo je najvyššie v našej obci?

Badínsky prales patrí k najstarším pralesom na Slovensku. V pralese je množstvo odumretých stromov. Pre prírodu to má veľký význam. Spadnuté stromy sajú a zadržiavajú vodu ako špongia.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 68 24.9.2018 23:30:18

3. **Uvediem dva dôvody, prečo ľudia nechajú prales žiť samostatne. Porovnám moje dva dôvody s dôvodmi spolužiakov.**

1. môj dôvod:

2. môj dôvod:

Zaujímavý nápad spolužiaka: _____

Zaujímavý nápad spolužiaka: _____

4. **Na ochranu prírody je dôležitá aj reklama, napríklad v médiách. Vytvorím reklamu na ochranu pralesa vo forme básne alebo plagátu. Môj návrh predstavím spolužiakom.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Zvolenská kotlina	
Zvolenský hrad	
Badínsky prales	
Reklamný materiál na prales	
Podmienky vzniku pralesa	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, podľa mapy navštívim tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblastí, ktoré vznikli činnosťou sopky. V minulosti bolo veľa sopiek na Slovensku.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 69 24.9.2018 23:30:19

Poľana

Expedícia k sopke

Poľana

Expedícia k sopke nás priviedla do pohoria Poľana. Zachovala sa tam sopka aj s kráterom – miestom, odkiaľ vytekala láva. Je to rozžeravená hornina, ktorá vyteká z hĺbky Zeme na zemský povrch.
V súčasnosti je oblasť zalesnená a nevidieť, že tam bola sopka. Kráter sopky možno vidieť len z výšky, napríklad z lietadla.

Poľana na mape

Zo Zvolena pôjdem po ceste do Detvy (C-4).
Severne od Detvy sa nachádza vyhasnutá sopka Poľana.

Opíšem podľa mapy cestu z nášho okresného mesta do Detvy.

1. **Problémová úloha. Sopky boli v činnosti veľmi dávno. Aj dinosaury žili na Zemi veľmi dávno. Tak mi napadlo: Boli dinosaury niekedy aj na území Slovenska? Mohli dinosaury vidieť sopky? Neviem. Viem však, že na území Slovenska sa našli odtlačky dinosaura. Bol vysoký asi 2 metre a dlhý 4 metre.**
Spýtam sa paleontológa. Moja otázka je:

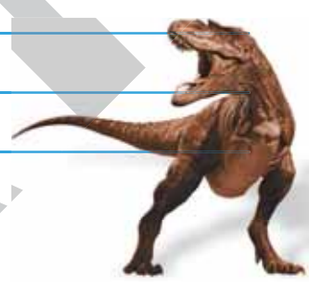

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 70 24.9.2018 23:30:20

2. **Zaujíma ma, či sopky na Slovensku môžu ešte vybuchnúť.**
Otázka pre geológa: Môže ešte sopka na Poľane vybuchnúť?
Môj predpoklad:

3. **Pokus: Vytvorím si sopku**

Okolo plastovej fľaše vyformujem z plastelíny sopku. Pracujem na plechu alebo nejakej podložke. Fľašu naplním takmer po okraj horúcou vodou. Pridám červené potravinárske farbivo, 6 kvapiek saponátu, 2 polievkové lyžice sódy bikarbóny. Pomaly pridávam ocot. Pozóóór! Sopka hneď vybuchne.

Podarilo sa?

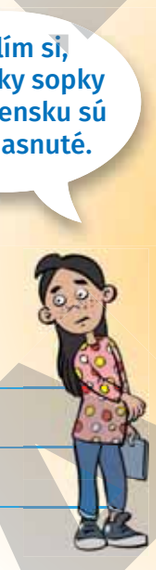

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Cesta z Kremnice cez Detvu na Poľanu	
Poľana	
Informácie o sopkách	
Pokus – sopka	
Uvažovanie, či dinosaurus mohol vidieť sopku	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Zo Zvolenskej kotliny cez Banskú Bystricu na Horehronie.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 71 24.9.2018 23:30:23

Horehronie

Expedícia k šikmej veži

Horehronie

Je to oblasť okolo horného toku rieky Hron.

Horehronie na mape

Z Detvy sa vrátim do Zvolena. Popri rieke Hron pôjdem na koniec Zvolenskej kotliny. Tam je mesto Banská Bystrica (B-4). Ak budem pokračovať ďalej popri rieke Hron, prídem až k Breznu a som v oblasti Horehronie.

Banská Bystrica

Názov mesta hovorí, že jeho história súvisí s baňami. Ťažilo sa tam v minulosti striebro a meď. Preto sa stala bohatým mestom. V centre mesta je námestie s fontánou, ktorá niekedy hrá.

Expedícia k veži na námestí

Šikmá veža má názov aj Hodinová veža. Stojí v centre Banskej Bystrice na námestí. V minulosti, ak vypukol požiar, trubači oznamovali z tejto veže poplach. Postupne sa veža začala vychyľovať a v súčasnosti je zošikmená asi o 70 cm. Pradávna legenda hovorí, že vežu vraj naklonili anjeli, ktorí sa zachytili pri prelietavaní o jej vrchol.

1. **Budem bádať, prečo je naozaj veža v Banskej Bystrici šikmá. Výsledok môjho bádania:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 72 24.9.2018 23:30:23

Vláčik s parným rušňom

Z Brezna vedie cesta do obce Čierny Balog (B-4). Možno sa v ňom previezť vláčikom s parným rušňom. Je to zaujímavá železnica, ktorá ide cez les. Nazýva sa aj lesná železnica. Dnes vozí turistov, v minulosti pomáhala ľuďom pri ťažkej práci.

2. **Teším sa na školský výlet. Príprava školského výletu na Čiernohronskú železnicu.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Námestie v Banskej Bystrici	
Šikmá veža v Banskej Bystrici	
Čiernohronská železnica - dôvod vybudovania	
Návrh triedneho výletu	

3. **Ak pôjdem ja na expedíciu okolo rieky Hron na Horehronie, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

K rytierom ochraňujúcim oblasť Novohrad a mesto Lučenec.
Kedy žili rytieri na našom území?
Boli aj rytierske turnaje?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 73 24.9.2018 23:30:25

Lučenec

Expedícia k rytierom

Lučenec

Za rytiermi pôjdeme do Lučenca. Je to mesto v Juhoslovenskej kotline. Socha jedného rytiera stojí na námestí (obrázok dolu).

Lučenec na mape

1. **Lučenec (C-4) leží na križovatke ciest, ktoré spájajú Zvolen s Fiľakovom a Veľký Krtíš s Rimavskou Sobotou. Cez ktoré obce sa dostanem do Lučenca zo Zvolena? Prečítam si na mape.**

Expedícia k rytierovi, ktorý stráži Novohrad

Lučenec je centrom oblasti s názvom Novohrad. Na námestí v centre mesta stojí socha rytiera s mečom v pravej ruke. Je to ochranca Novohradu. V minulosti rytieri bránili túto oblasť pred nepriateľmi. Rytier bol aj na pečati Novohradu. Pečať môže mať štát, obec, ale aj ja.

Pečať ako symbol obce

Každá obec môže používať odtlačok úradnej pečate s erbom a názvom obce na dôležité listiny.

2. **Ktoré symboly má naša obec? Budem bádať.**

Pečať Novohradu

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 74 24.9.2018 23:30:26

Pečať ako môj symbol

3. **Pečať si môžem navrhnúť aj ja. Obraz na pečati by mal charakterizovať mňa. Čo by bolo na mojej pečati? Aká by mohla byť moja značka? Čo je pre mňa typické, v čom je moja výnimočnosť?**
Môj návrh pečate – opis alebo kresba.

Rytieri v minulosti

Obdobie, o ktorom budeme teraz uvažovať, bolo pred 600 rokmi. Chlapci z bohatých rodín boli vychovávaní za rytierov od 7 rokov u šľachticov na hradoch. Vzdelávali sa v geometrii, aritmetike, hudbe, astronómii, učili sa, ako sa správať k dámam.
Dievčatá sa učili spievať, vyšívať. Pripravovali sa na úlohu budúcich vznešených dám.

4. **Ktorý nový vyučovací predmet by mohol byť dnes v škole?**
Porozprávam sa o tom so spolužiakmi.

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Lučenec – námestie	
Socha rytiera	
Cesta zo Zvolena do Lučenca	
Pečať a jej význam	
Porovnanie vzdelávania rytierov a mladých dám s mojím vzdelávaním	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Už si počul, že existuje spojenie medzi Slovenskom a Maďarskom pod zemským povrchom? Poďme zistiť, ako to je.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 75 24.9.2018 23:30:27

Slovenské rudohorie

Expedícia do Slovenského krasu

Slovenské rudohorie

Plochou je to najväčšie pohorie na Slovensku. Delí sa na viac častí. Jednou z nich je Slovenský kras.

Slovenské rudohorie na mape

Nájdem na mape rozsiahle pohorie Slovenské rudohorie. Južná časť pohoria má názov Slovenský kras. Z Lučenca sa do Slovenského krasu dostanem tak, že budem hľadať cestu do obce Plešivec (medzi Rožňavou (C-6) a Tornaľou). Asi 10 kilometrov juhovýchodne od Plešivca sa nachádza jaskyňa Domica. Je to cieľ našej expedície.

10 kilometrov v skutočnosti predstavuje _____ centimetrov na mape

Expedícia do jaskyne

Jaskyňa Domica je prepojená s jaskyňou Baradla v Maďarsku. Cez jaskyňu Domica preteká podzemná riečka Styx. Dá sa po nej plaviť na loďke.

1. **Ktoré obce sú blízko jaskyne Domica? Prečítam si ich názvy na mape.**

2. **V Slovenskom krase sa nachádzajú aj ďalšie jaskyne. Viem ich nájsť podľa mapového znaku. Jaskyne v oblasti Slovenského krasu sú zapísané do Zoznamu prírodných pamiatok UNESCO. Sú to napríklad:**

3. **Vyberiem si jednu jaskyňu a zistím na mape, cez ktoré obce sa dá k nej dostať z našej obce alebo ľubovoľného blízkeho mesta.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 76 24.9.2018 23:30:27

Turisti radi navštevujú jaskyne. V tabuľke sú niektoré uvedené a pri každej je napísaný počet návštevníkov počas jedného týždňa od pondelka do piatku. Porovnám návštevnosť jaskýň. Pri každej jaskyni vyfarbím číslo, ktoré vyjadruje najviac návštevníkov počas jedného dňa. V ktorý deň prišlo najviac návštevníkov do všetkých jaskýň?

4. **Návštevnosť jednotlivých jaskýň počas 5 dní.**

Jaskyňa/deň	pondelok	utorok	streda	štvrtok	piatok
Demänovská jaskyňa slobody	96	98	100	98	100
Demänovská ľadová jaskyňa	62	65	69	70	72
Dobšinská ľadová jaskyňa	40	52	57	58	57
Domica	27	26	66	17	24

Môj výpočet:

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Jaskyňa Domica	
Riečka Styx v jaskyni	
Cesta z Lučenca k jaskyni Domica	
Jaskyne zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO	
Porovnanie návštevnosti jaskýň – práca s tabuľkou	

5. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta so strážnou vežou. Veža bola postavená na obranu pred tureckými nájazdmi. Je vraj v nej delová guľa. Ktoré mesto to môže byť?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 77 24.9.2018 23:30:29

Rožňava

Expedícia za delovou guľou

Rožňava

Je to staré banícke mesto, je centrom oblasti Gemer.

Rožňava na mape

Rožňava (C-6) je cieľom našej expedície. Nájdem ju na mape v Rožňavskej kotline. Vznikla ako banícke mesto so zlatými, striebornými a medenými baňami.

Povesť o vzniku mesta Rožňava

Na mieste, kde dnes leží Rožňava, bola pôvodne veľká lúka. Na nej sa pásavali kravy. Raz sa stratila jedna kravička so zvončekom a pastier ju hľadal. Našiel však iba zlatú trojružu. Zvnútra zeme mu ju vyniesla jeho milá premenená na anjela. Pastier si ľahol unavený a zaspal.

1. **Ako mohol pokračovať príbeh? Vymyslím si koniec. Napíšem to.**

2. **Neskôr na spomínanom mieste, kde bola lúka, založili osadu s názvom Rosenau. V erbe mesta Rožňava sú tri zlaté ruže. Podľa čoho dostala názov naša obec a ako vyzerá jej erb?**

Delová guľa

Ja sa vyberiem za záhadou delovej gule vo veži v Rožňave. Ak prídem pred vežu, tak na jej južnej strane uvidím 400 rokov starú delovú guľu.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 78 24.9.2018 23:30:30

Záhada stratenej listiny

Podľa legendy zakladatelia mesta Rožňava napísali o vzniku mesta pamätnú listinu. Uložili ju do pozlátenej makovice na vrchole strechy veže (obrázok vpravo). Stratila sa však. Možno sa raz ako detektív vyberiem hľadať stratenú listinu.

3. **Okolo Rožňavy je niekoľko jaskýň a hradov. Vyberiem si tri z nich podľa mapy (hrady a jaskyne). Zistím o nich viac z mapy a napíšem jednu zaujímavosť.**

1. _____

_____

2. _____

_____

3. _____

_____

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Námestie Rožňavy	
Rožňava strážna veža – turecká delová guľa	
Hľadanie hradov a jaskýň na mape okolo Rožňavy	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim tieto zaujímavé miesta:**

_____

_____

_____

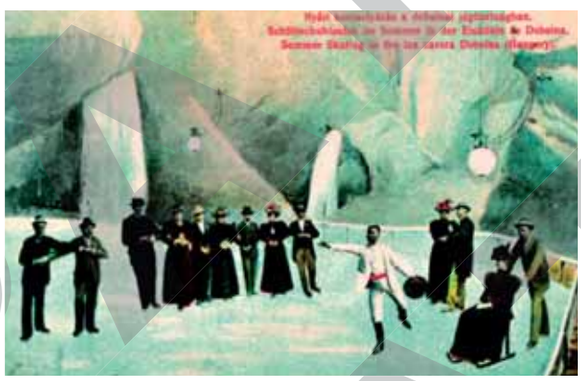

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na internete bola táto fotografia. Je možné, že sa v tejto jaskyni naozaj dalo korčuľovať?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 79 24.9.2018 23:30:32

Slovenský raj

Expedícia do jaskyne, v ktorej sa korčuľovalo

Slovenský raj

Slovenský raj je národný park, chránené sú kaňony, hlboké rokliny s vodopádmi, ale aj rastliny a živočíchy.

Slovenský raj na mape

Z Rožňavy pôjdem prstom po mape do obce Dobšiná (B-5). Pri nej nájdem znak jaskyne. Označuje Dobšinskú ľadovú jaskyňu.

1. **Naozaj sa niekedy korčuľovalo v Dobšinskej ľadovej jaskyni? Čo sa mi podarilo zistiť?**

Expedícia do Dobšinskej ľadovej jaskyne

Dobšinská ľadová jaskyňa patrí k najväčším ľadovým jaskyniam v Európe. V jaskyni na niektorých miestach má ľad hrúbku až 25 m. Pre jej unikátnu výzdobu je zaradená v Zozname svetového dedičstva UNESCO.

2. **Jednu ľadovú jaskyňu sme už na expedíciách spoznali. Ktorá to bola? Ako ďaleko sú od seba vzdušnou čiarou tieto dve jaskyne?**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 80 24.9.2018 23:30:33

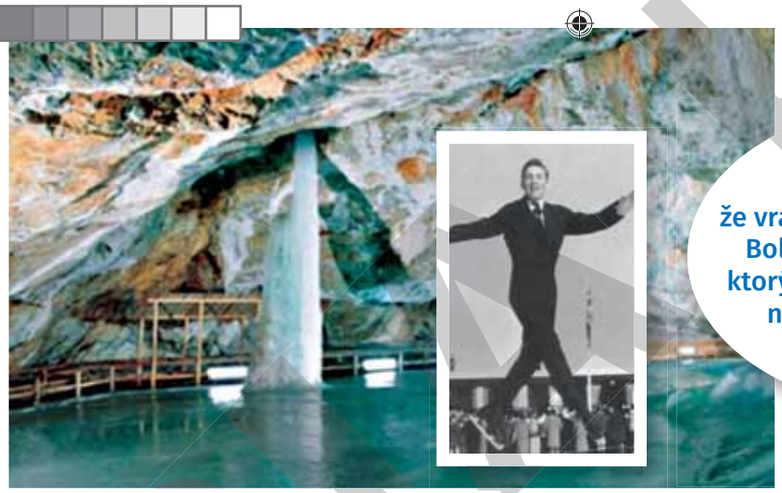

Zistila som na internete, že vraj tu trénoval aj Karol Divín. Bol to známy krasokorčuliar, ktorý získal striebornú medailu na zimných olympijských hrách v roku 1960.

3. **V tabuľke sú uvedené niektoré jaskyne.**
Radi by sme išli celá trieda na výlet spoznávať jaskyne.
Každý z nás má 10 eur. Ktoré jaskyne môžeme navštíviť za 10 eur? Nemusíme minúť všetky peniaze. Opíšem podľa mapy, kde sa nachádzajú všetky tri jaskyne.

Jaskyňa	Dospelí	Deti (6-15 rokov)
Belianska jaskyňa	8€	4€
Bystrianska jaskyňa	5€	2€
Demänovská jaskyňa slobody (dlhý okruh)	15€	7€
Demänovská jaskyňa slobody (tradičný okruh)	8€	4€
Demänovská ľadová jaskyňa	7€	3€
Domica (krátky okruh)	6€	3€
Domica (okruh s plavbou)	9€	4€
Driny	6€	3€
Gombasecká jaskyňa	5€	2€
Harmanecká jaskyňa	6€	3€
Jasovská jaskyňa	5€	2€
Ochtinská aragonitová jaskyňa	6€	3€
Važecká jaskyňa	5€	2€
Dobšinská ľadová jaskyňa	7€	3€

Výpočet

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Dobšinská ľadová jaskyňa	
Kaňony v Slovenskom raji	
Príprava exkurzie do jaskýň	
Jaskyňa zaradená do Zoznamu UNESCO	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Pripraviť si expedície na ďalšej trase od Hornádu po Dunaj. Navštívime mestá Košice, Bardejov, Prešov, uvidíme Vihorlat, Zemplínsku šíravu, Pieniny a mnoho ďalších miest.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 81 26.9.2018 10:23:34

Správa z druhej trasy expedícií
od Dunaja po Hornád

Moje poznámky:

Napíšem, čo sa mi na expedíciách páčilo najviac. Zhodnotím ale aj seba.

Po ukončení trasy si môžem zhodnotiť svoj výkon.

Výkon	Moje hodnotenie	Hodnotenie učiteľa
Čítanie mapy a orientácia na mape		
Opis krajiny podľa mapových znakov na mape		
Vypočítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy		
Opis miest podľa mapy		

PATRIA

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 82 26.9.2018 10:23:35

Tretia trasa expedícií
od Hornádu po Dunajec

- Prvou zastávkou sú Košice.
- Z Košíc pôjdeme na Východoslovenskú nížinu.
- Navštívime Vihorlatské vrchy. Táto oblasť je súčasťou zalesnenej oblasti s bukmi a je zaradená do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO.
- Na severovýchodnom Slovensku budeme objavovať drevené kostoly.
- Pamätník vo Svidníku je pamiatkou na boje v druhej svetovej vojne. Dukliansky priesmyk ľudia nazývajú aj Dolina smrti.
- Z Duklianského priesmyku sa cez Svidník premiestnime do Bardejova. Mesto je zapísané v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.
- Z Bardejova vedie cesta do Prešova. V Prešove nás expedícia zavedie do Solivaru za soľou.
- Z Prešova je to len na skok na Spišský hrad a odtiaľ do Levoče.
- Nakoniec nás čaká posledná expedícia k rieke Dunajec do oblasti Pieniny.

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré je druhým najväčším mestom na Slovensku. Pôjdeme za hrajúcou fontánou.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 83 26.9.2018 10:23:35

Košice

Expedícia za hrajúcou fontánou

Košice

Sú druhé najväčšie mesto na Slovensku, majú veľa historických pamiatok. Dospelí by si na expedíciu vybrali asi pekný kostol s názvom Dóm svätej Alžbety alebo Štátne divadlo. Cieľom našej expedície je hrajúca fontána.

Dóm sv. Alžbety

Košice na mape

Na mape je medzi Slovenským rudohorím a Slanskými vrchmi Košická kotlina. V nej sa nachádza mesto Košice (C-7). Zo Slovenského raja možno prejsť do Košíc cez Spišskú Novú Ves.

1. **Cesta z Dobšinej do Košíc vedie cez obce (prečítam si ich na mape):**

Hrajúca fontána

Centrum mesta tvorí Hlavná ulica. V strede Hlavnej ulice sa nachádza Dóm svätej Alžbety a Štátne divadlo Košice. Neďaleko Dómu sv. Alžbety je park s hrajúcou fontánou.

Má zabudovanú vlastnú hudbu, ale reaguje aj na zvonkohru vedľa fontány.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 84 26.9.2018 10:23:36

2. **Ozvali sa kamaráti, že chcú ísť na návštevu do Košíc.**

Chcú vidieť zaujímavé miesta: **Dóm svätej Alžbety, hrajúcu fontánu, Štátne divadlo Košice, Slovenské technické múzeum.** Trasu si vyznačím na pláne mesta. Keď prídu do Košíc, vystúpia na železničnej stanici. Stretneme sa v Mestskom parku. Odtiaľ začneme prehliadku.

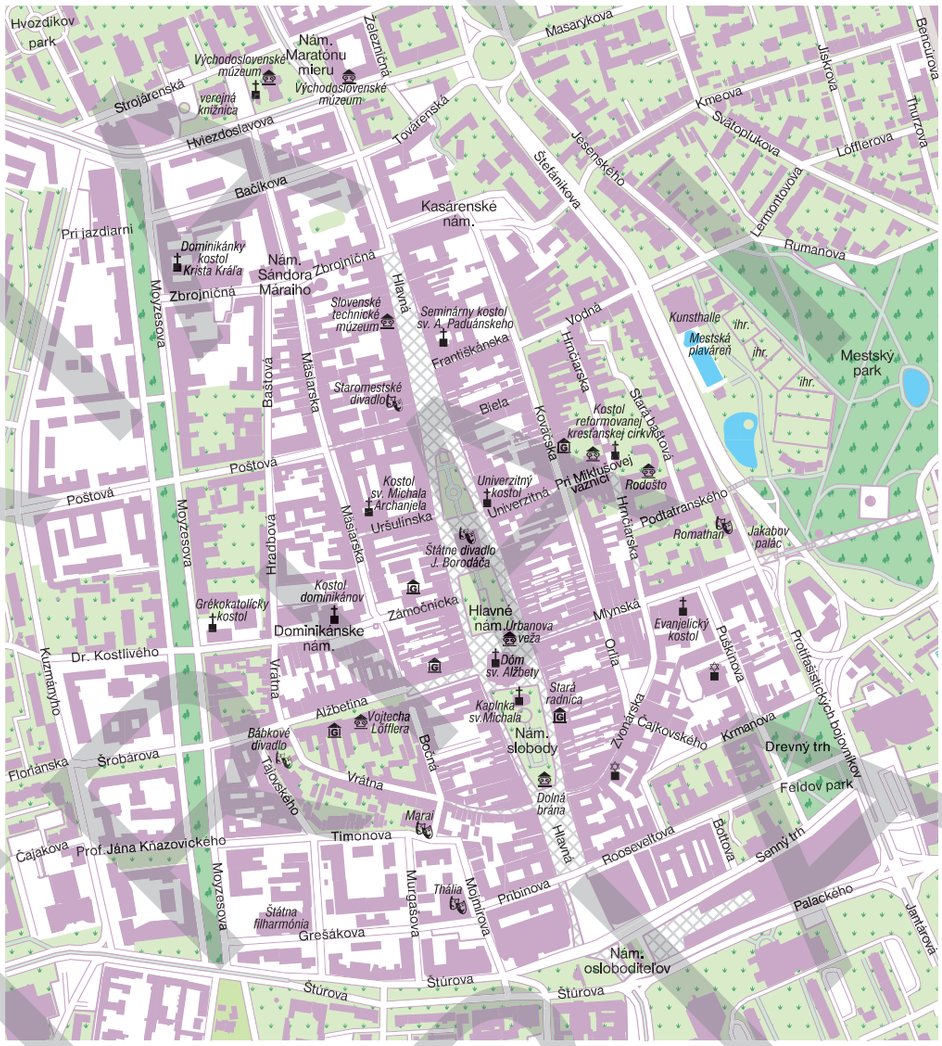

Objavy v Košiciach	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Hrajúca fontána	
Dóm sv. Alžbety	
Exkurzia pre kamarátov	
Orientácia v pláne mesta	

3. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do Košíc, navštívim podľa plánu mesta tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Vieš, že existuje na Slovensku miesto, kde žijú korytnačky močiarne?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 85 26.9.2018 10:23:37

Zemplín

Expedícia za korytnačkou

Zemplín

Je to oblasť na východnom Slovensku, ktorá sa rozprestiera až k susediacemu štátu Ukrajine. Celá oblasť sa delí na Dolný Zemplín a Horný Zemplín.

Zemplín na mape

Na Hornom Zemplíne sú mestá: Humenné, Medzilaborce, Snina, Stropkov, Vranov nad Topľou. Na Dolnom Zemplíne sú: Michalovce, Sobrance a Trebišov. Rozhranie tvorí pohorie Vihorlatské vrchy.

Najprv sa vyberieme na juh Východoslovenskej nížiny k rieke Bodrog. Je to rieka, ktorá nemá prameň, vzniká sútokom riek.

1. **Z mapy viem zistiť, že Bodrog vzniká sútokom riek. Z nich sú najväčšie:**

Korytnačka močiarna

V oblasti rieky Bodrog je výnimočné miesto na Slovensku. Je to v blízkosti obce Streda nad Bodrogom, žije tam korytnačka močiarna. Má rada mŕtve rameno rieky Bodrog s močiarmi. Táto oblasť je prírodná rezervácia s názvom Tajba.

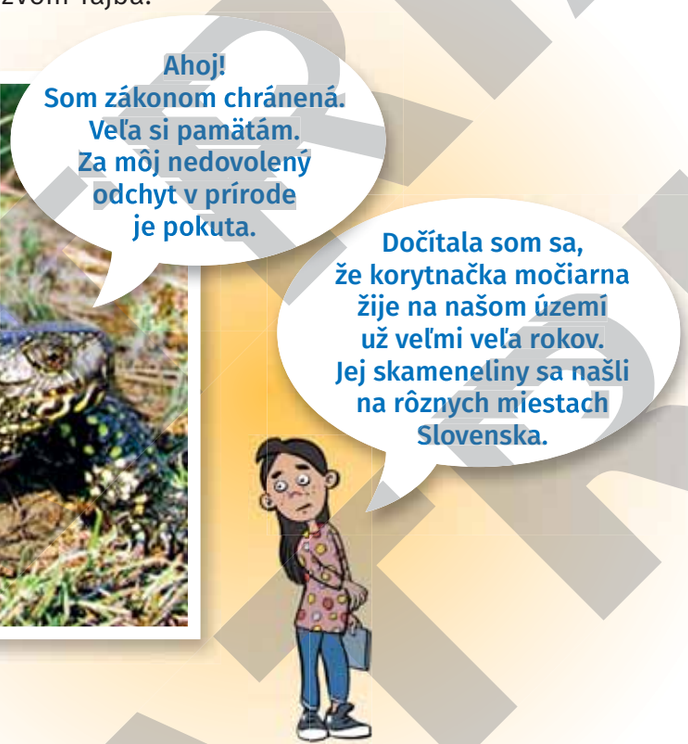

2. **Čím sa živí korytnačka? Moje zistenie:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 86 26.9.2018 10:23:39

3. **Korytnačka močiarna je v zozname ohrozených živočíchov. Prečo sú niektoré živočíchy v zozname ohrozených druhov? Ako by sa dalo pomôcť korytnačke močiarnej?**
Môj názor:

Od rieky Bodrog poďme ďalej prstom po mape smerom na sever, cez mesto Michalovce okolo Zemplínskej šíravy k pohoriu Vihorlatské vrchy.

4. **Pospájam na mape mestá: Michalovce, Trebišov a Sobrance. Opíšem krajinu okolo trasy.**

5. **Ak budem chcieť ísť na Zemplínsku šíravu, pôjdem do Michaloviec. Cez ktoré mestá pôjdem podľa mapy z našej obce alebo okresného mesta do Michaloviec? Porozprávam o ceste podľa mapy.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Korytnačka močiarna	
Michalovce a Zemplínska šírava	
Bodrog a močiare	

6. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce? Za starými bukmi.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 87 26.9.2018 10:23:40

Vihorlatské vrchy

Expedícia za starými bukmi

Vihorlatské vrchy

Vihorlatské vrchy sú porastené bukovými lesmi (obrázok dole), ktoré boli zaradené do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO.

Vihorlatské vrchy na mape

Sú sopečné pohorie (B-8), najvyšší vrch je Vihorlat. Strom má výnimočné vlastnosti. Je to rastlina – superman. Strom dokáže veľa vecí. Produkuje kyslík, ktorý dýchame. Zadržiava vodu v pôde, poskytuje drevo, je domovom pre živočíchy, udržuje vlhkosť v okolí, plody sú potravou pre živočíchy a pod.

1. **Superstrom – priradím šípkou vlastnosti a schopnosti stromu.**

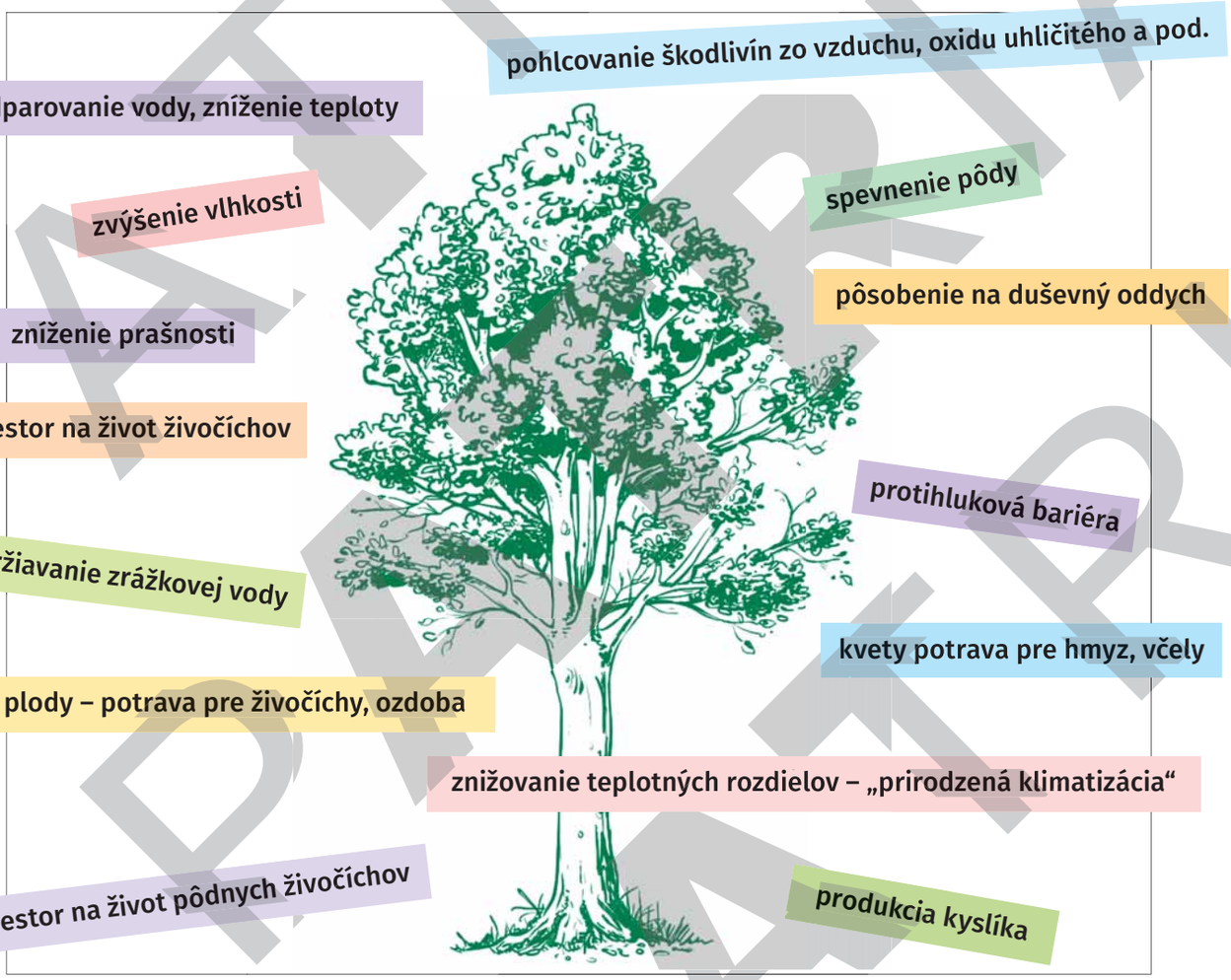

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 88 26.9.2018 10:23:42

2. **Na obrázkoch A a B sú zobrazené stromy v odlišných životných podmienkach. Jedny rastú v lese (A), druhé v meste (B). Ako sa im darí?**

Napíšem rozdiely.

3. **Pod Vihorlatskými vrchmi je mesto Humenné. Cez ktoré obce bude viesť podľa mapy cesta z Michaloviec do Humenného?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Vihorlatské vrchy – bukové lesy	
Strom ako superman	
UNESCO	
Porovnanie života stromov – ochrana lesov	

4. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na Horný Zemplín navštíviť drevené kostoly a potom do oblasti, kde zostali v prírode tanky, aby upozorňovali na nezmyselnosť vojny.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 89 26.9.2018 10:23:43

Nízke Beskydy

Expedícia za drevenými kostolmi

Oblasť Horný Zemplín

Cez Vihorlat sa možno dostať do oblasti Horný Zemplín s viacerými pohoriami s názvom Nízke Beskydy. Tvoria ich Laborecká vrchovina a Ondavská vrchovina.

Drevené kostoly

Zalesnená oblasť je dôvod, že drevo a drevené stavby tu boli súčasťou života ľudí. K drevеným pamiatkam patria drevené kostoly, ktoré sú zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Na obrázku je kostol v obci Bodružal.

1. **Ak sa chcem dostať do obce Bodružal, musím ísť najprv do Svidníka. Ako sa z môjho okresného mesta dostanem do obce Bodružal? Čítam z mapy. Mám viac možností?**

Moje poznámky:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 90 26.9.2018 10:23:44

Dukliansky priesmyk a druhá svetová vojna

Na severovýchode Slovenska, kde susedíme so štátom Poľsko, je Dukliansky priesmyk. Odohrávali sa tam ťažké boje počas druhej svetovej vojny, ktorá bola v rokoch 1939 – 1945.

Expedícia za tankmi v prírode

Pamätník na Dukle je jedným z mnohých pamätníkov druhej svetovej vojny.

Vystavené tanky vo Svidníku

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Dukliansky priesmyk	
Vihorlatské vrchy	
Bukové lesy Slovenska	
Drevené kostoly	
Pamätníky druhej svetovej vojny	

2. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta v severovýchodnej časti Slovenska. Čo by si vedel vyrobiť z hliny alebo drôtu? Pôjdeme do mesta, v ktorom žili v minulosti veľmi šikovní remeselníci. Ktoré je to mesto?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 91 26.9.2018 10:23:47

Bardejov

Expedícia za remeslami

Bardejov

Mesto Bardejov má bohatú históriu, je považované za jedno z najkrajších slovenských miest. Bardejov je v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Centrom mesta je námestie s radnicou a Kostolom sv. Egídia.

Bardejov na mape

Z Duklianskeho priesmyku sa prstom po mape dostanem cez Svidník do mesta Bardejov (A-7).

1. **Cez ktoré obce budem musieť prejsť do Bardejova z Duklianskeho priesmyku? Prečítam na mape.**

2. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu, ktorou prechádzam do Bardejova.**

Expedícia za remeselníkmi

Remeslám sa v minulosti v Bardejove venovalo veľa šikovných ľudí. Vyrábali veľmi kvalitné výrobky, napríklad kovali meče, nože, plietli koše, tkali látky, vyrábali obuv. Z predaja výrobkov bohatlo aj mesto, preto sa aj rýchlo rozvíjalo. Remeslá, napríklad obuvník, hodinár, kováč, hrnčiar, znova ožívajú a ľudia sa ich zasa učia.

3. **V ktorom remesle by sa mne podarilo vyniknúť? Čo ma zaujíma o tomto remesle?**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 92 26.9.2018 10:23:48

4. **Remeselníci sa spájali do spolkov. Volali sa cechy. Každý cech mal svoj vývesný štít a cechovú truhlicu. Vývesný štít bol niečo také, ako je dnes logo. V truhlici boli dokumenty a pečate. Cechovú truhlicu mali všetci vo veľkej úcte, bol to ich poklad. Aby sa remeselníci naučili byť odborníkmi, išli sa do sveta vyučiť u najlepších remeselníkov. So sebou mali vandrovnú knižku, niečo ako žiacka knižka. Snažili sa mať najlepšie hodnotenia.**

Zvolím si remeslo a vytvorím vývesný štít. Môj návrh:

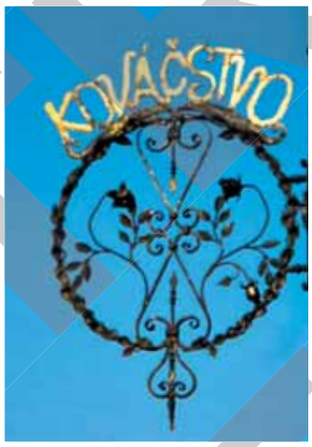

Vývesný štít

Cechová truhlica

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Námestie	
Radnica, kostol	
Informácie o remeslách	
Prezentovanie mojich zručností	
Cech, vývesné štíty	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré je centrom oblasti Šariš, a v ňom budeme uvažovať, prečo je soľ vzácnejšia ako zlato.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 93 26.9.2018 10:23:49

Prešov

Expedícia za soľou

Prešov

Je centrom oblasti s názvom Šariš.

Prešov na mape

Nachádza sa v Košickej kotline (B-7).

1. **Cez ktoré obce sa dostanem podľa mapy z nášho okresného mesta do Prešova?**

2. **Pozerám sa na fotografiu Hlavnej ulice v Prešove. Na fotografii vpravo je Prešov z roku 1947. To ma inšpiruje k pátraniu po starých fotografiách mojej obce. Budem ich porovnávať so súčasnosťou. Bude zaujímavé sledovať, ako sa obec menila. V triede si môžeme z fotografií urobiť výstavu.**

Prešov v súčasnosti

Moja obec v súčasnosti:

Prešov v minulosti

Moja obec v minulosti:

Soľ nad zlato

V rozprávke Soľ nad zlato kráľ povedal Maruške:
„Až nastanú také časy, že bude soľ viac ako zlato, potom sa ohlás, budeš kráľovnou.“

3. **Má sa už Maruška vrátiť? Je v súčasnosti pre ľudí soľ významnejšia ako zlato? Prečo je soľ dôležitá? Zistím a porovnám, koľko stojí 1 kg soli a koľko stojí 1 kg zlata. Moje zistenie:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 94 26.9.2018 10:23:50

Naša expedícia povedie do časti Prešova s názvom Solivar. Názov Solivar naznačuje, že sa tam v minulosti ťažila soľ. Dnes sa už neťaží a ako spomienkou na minulosť sú budovy, ktoré sú technickou pamiatkou.

Zo začiatku soľ ťažili. Neskôr sa do bane dostala voda, soľ sa rozpustila a vznikla soľanka. V továrni odparili zo soľanky vodu a získali soľ.

4. **Ako môže vzniknúť zo soľanky soľ? Urobím pokus. Rozpustím soľ v miske vody, dám to na teplý radiátor, slnko a pod. Voda sa odparí a zostane soľ. Ako možno urýchliť odparovanie soli?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Prešov – námestie	
Solivar – technická pamiatka	
Pátranie po starých fotografiách mojej obce	
Pokus so soľou	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Na svahu hradného kopca je obraz koňa. To chcem vedieť, ako sa tam dostal.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 95 26.9.2018 10:23:51

Spišský hrad

Expedícia za keltským koňom

Spišský hrad

Expedícia za obrazom koňa ma dovedie na Spišský hrad nad obcou Spišské Podhradie. Hrad je už zrúcanina a patrí k najrozľahlejším na Slovensku.

Spišský hrad na mape

Ak chceme ísť k hradu, treba zájsť podľa mapy do obce Spišské Podhradie. Výstup k hlavnej bráne trvá asi hodinu. Spišský hrad s okolím je v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

1. **Ak sa vyberiem na Spišský hrad z nášho okresného mesta, pôjdem podľa mapy po trase, ktorá ide cez obce:**

Expedícia na Spišský hrad

Z cesty vedúcej z Prešova do Popradu je vidieť na jednom svahu hradného vrchu navŕšené kamene v tvare koňa. Tento obraz koňa navrhol austrálsky umelec podľa mince starej asi 2000 rokov. Na minci bol vyobrazený kôň. Neznámy Kelt, ktorý žil na tomto území, mincu stratil a našla sa až o mnoho storočí neskôr.

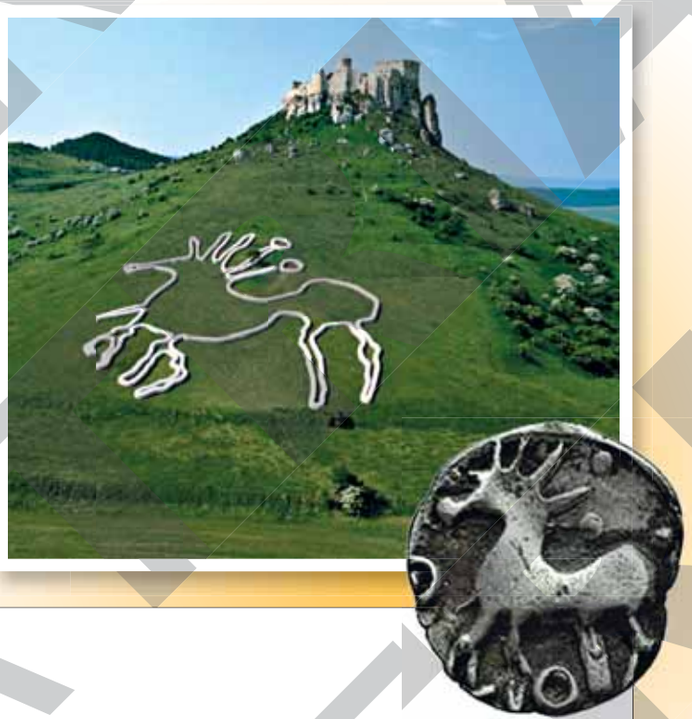

2. **Geoglyf je obraz vytvorený na zemskom povrchu. Ak by mi dovolili niekde urobiť geoglyf, môj obraz by bol takýto:**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 96 26.9.2018 10:23:52

Povesť o Hedvige

Spišský hrad je spojený s povesťou o Hedvige. Vraj tam ešte teraz straší na hrade a hľadá Barborku, dcéru svojho brata. Bolo to už pred mnohými storočiami. Pán Spišského hradu musel odísť za kráľom a svoju dcéru dal do opatery svojej sestre. Ale nepriatelia chceli využiť jeho neprítomnosť a pomstiť sa mu. Uniesli mu dcéru. Hedviga ju neustrážila. Povesť hovorí, že Hedviga hľadá stále Barborku.

3. **Uveď stručne, kto bola Hedviga.**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Spišský hrad a okolie	
Geoglyf	
Povesť	
UNESCO	

4. **Ak sa ja vyberiem na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do mesta, ktoré je známe drevenými dielami rezbára Majstra Pavla. Nevieme o ňom skoro nič, ale jeho diela pozná celý svet.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 97 26.9.2018 10:23:52

Levoča

Expedícia za známym aj neznámym rezbárom

Levoča

Je to mesto na severovýchode Slovenska. Od roku 2009 je v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Levoča na mape

Zo Spišského hradu sa dostanem na cestu, ktorá vedie do Popradu a prechádza cez Levoču (B-6). Mesto Levoča leží pod úpätím Levočských vrchov.

1. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu v okolí Levoče.**

2. **Z nášho okresného mesta pocestujem podľa mapy do Levoče cez tieto obce:**

Expedícia za Majstrom Pavlom

Kto bol Majster Pavol z Levoče? Prečo je známy a neznámy?
Vie sa o ňom, že bol rezbár, vytvoril najvyšší oltár na svete v levočskom Chráme sv. Jakuba. Nevieme, kedy a kde sa narodil, nepoznáme jeho celé meno. Nevieme, ako dlho žil v Levoči. Vieme, že po roku 1500 už žil v Levoči, ale nevieme, či do nej prišiel z nejakého iného mesta. Mal manželku a tri deti. Zomrel niekedy medzi rokmi 1537 – 1542. Chrám sv. Jakuba bol v roku 2009 zapísaný do Zoznamu Svetového dedičstva UNESCO ako súčasť súboru Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 98 26.9.2018 10:23:53

3. **Majster Pavol je pre mnohých záhadou. Čo o ňom vieme a čo len predpokladáme? K jednotlivým bodom dám krížik podľa toho, či to vieme, či si to len myslíme alebo to vôbec nevieme.**

	Čo viem určite	Čo sa predpokladá	Čo vôbec neviem
Meno			
Dátum narodenia			
Miesto narodenia			
Dátum úmrtia			
Najvýznamnejšie diela			
Manželka			
Deti			
Akým jazykom hovoril			

4. **Prečo je oltár Majstra Pavla taký vyhľadávaný a považovaný za vzácne umelecké dielo?**

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Levoča – námestie s radnicou	
Chrám sv. Jakuba	
Rezbárske dielo Majstra Pavla z Levoče – oltár	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

Do oblasti k rieke Dunajec, do Červeného Kláštora za mníchom Cypriánom. Hovorí sa o ňom, že sa pokúšal lietať. Je to pravda? Vedel zostrojiť stroj na lietanie pred vynájdením lietadla? Ako taký stroj mohol vyzerať?

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 99 26.9.2018 10:23:55

Pieniny

Expedícia za lietajúcim mníchom

Pieniny

Je to pohorie v severnej časti Slovenska. Na ich území je národný park. Skratka názvu je PIENAP. Pri rieke Dunajec je obec Červený Kláštor.

Pieniny na mape

Z Levoče pôjdem prstom po mape do Popradu. Z Popradu cestou popri rieke Poprad cez mestá Kežmarok, Spišská Belá a Podolínec. Pred Starou Ľubovňou odbočím po ceste na mape do Červeného Kláštora. Som v Pieninách a v Pieninskom národnom parku.

1. **Podľa mapových znakov opíšem krajinu v oblasti Červeného Kláštora.**

2. **Z nášho okresného mesta pôjdem do Červeného Kláštora podľa mapy cez obce:**

Návštevníci Pienin by určite chceli uvidieť lietajúceho mnícha. Kto to vlastne bol?

Mních Cyprián

V obci Červený Kláštor je skutočný kláštor, v ktorom žili mnísi. Mnícha Cypriána nazývali Lietajúci mních. Zaujímal sa o lietanie ešte pred vynájdením lietadla. Zhotovil si krídla a pomocou nich vraj lietal v okolí Červeného Kláštora. Možno je to skutočnosť, možno povesť.

3. **Pokúsim sa zistiť, či mních Cyprián vedel lietať. Výsledok môjho bádania:**

Moje poznámky:

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 100 26.9.2018 10:23:56

4. **Na obrázku vpravo sú vrcholy pohoria Pieniny s názvom Tri koruny. Odtiaľ vraj lietal mních Cyprián smerom k Červenému Kláštoru. Mohol doletieť? Vypočítam podľa mapy vzdialenosť, ktorú by mal preletieť.**

Výpočet:_____

_____

Môj názor, či to mohol preletieť:

Mních Cyprián sa zaujímal aj o liečivé rastliny. Lisoval ich a robil herbár. Herbár je zbierka sušených a lisovaných rastlín. Sú upevnené na listoch papiera. Pripojený je k nim lístok s údajmi o rastline.

Keď rastliny nelisujeme, nelepíme, neberieme ich z prírody, šetríme prírodu.

Opíšem, ako si predstavujem fotoherbár.
Odfotím si rastlinu a opíšem ju. Prečo je správnejšie odfotiť rastlinu ako vylisovať a nalepiť ju? Môj fotoherbár by vyzeral takto:

Objavy na expedícii	Čím boli zaujímavé (napíšem aspoň po jednom príklade)
Červený Kláštor	
Pieniny	
Tri koruny	
Dunajec	
Herbár	
Mních Cyprián	
Pieniny – Pieninský národný park (PIENAP)	

5. **Ak sa vyberiem ja na expedíciu do tejto oblasti, navštívim podľa mapy tieto zaujímavé miesta:**

Kam pôjdeme na expedíciu nabudúce?

To si už vymyslí každý sám.

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 101 26.9.2018 10:23:57

Správa z tretej trasy expedícií
od Hornádu po Dunajec

Čo bolo pre mňa zaujímavé tak, že tam chcem ísť ešte raz?

Moje poznámky:

Idem hodnotiť aj seba. To je ťažké... Ale je to potrebné. Budem vedieť, v čom sa mám zlepšiť.

Po ukončení trasy si môžem zhodnotiť svoj výkon.

Výkon	Moje hodnotenie	Hodnotenie učiteľa
Čítanie mapy a orientácia na mape		
Opis trasy podľa mapy		
Vypočítanie vzdialenosti podľa grafickej mierky mapy		
Opis krajiny podľa mapových znakov		

PATRIA

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 102 26.9.2018 10:23:58

5 top expedícií
našej triedy z každej trasy

Urobíme si anketu v triede a zhotovíme graf.
Každý žiak v triede si premyslí, ktorá expedícia na každej trase sa mu najviac páčila. Každý žiak môže vybrať len jednu:
a) výber z 1. trasy, b) výber z 2. trasy, c) výber z 3. trasy.
Odpovede spočítame pri každej trase a napíšeme do tabuľky.
Celá trieda má jednu spoločnú tabuľku. Z každej trasy nakoniec určíme 5 expedícií, ktoré získali najväčší počet bodov.
5 top expedícií je podľa našej triedy:

Trasa: Od Tatier k Dunaju

Poradie	Expedícia	Počet odpovedí
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Trasa: Od Dunaja po Hornád

Poradie	Expedícia	Počet odpovedí
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Trasa: Od Hornádu po Dunajec

Poradie	Expedícia	Počet odpovedí
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Celkový víťaz: Zo všetkých expedícií vyberieme 5 a vytvoríme z údajov graf.

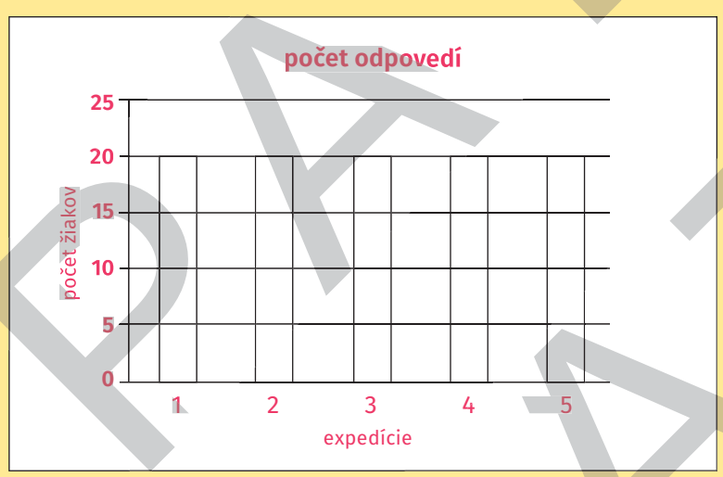

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 103 26.9.2018 10:23:59

Opakovanie

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 104 26.9.2018 10:24:00

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 105 26.9.2018 10:24:06

Môj plán cesty po Slovensku

Počas školského roka sme boli na mnohých zaujímavých miestach.
Napíšem plán mojej cesty po Slovensku.
Zvolím si podľa mapy zaujímavé miesta a pospájam ich čiarou.

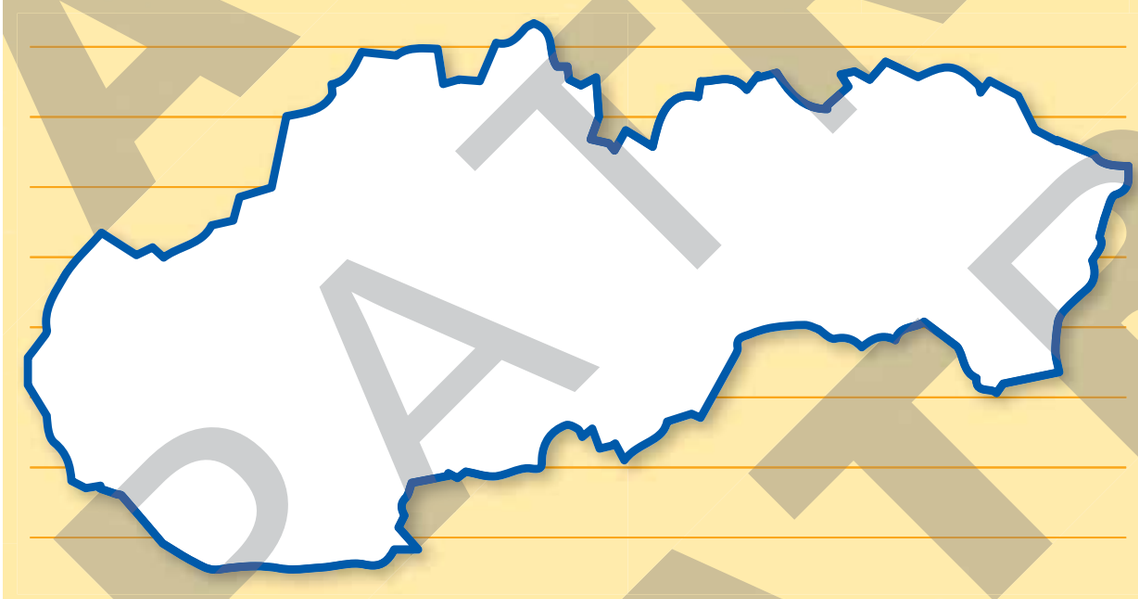

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 106 26.9.2018 10:24:15

Učím tretiakov o svojej obci

Na vlastivede sme prešli mnoho zaujímavých miest na Slovensku.
Ale veľa pekných miest je aj v našej obci.
Uvediem, čo by podľa mňa mali vedieť tretiaci o našej obci
(kde všetci bývame a chodíme do školy).

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 107 26.9.2018 10:24:18

Slovensko na zemeguli

Takto vyzerá Slovensko na zemeguli.

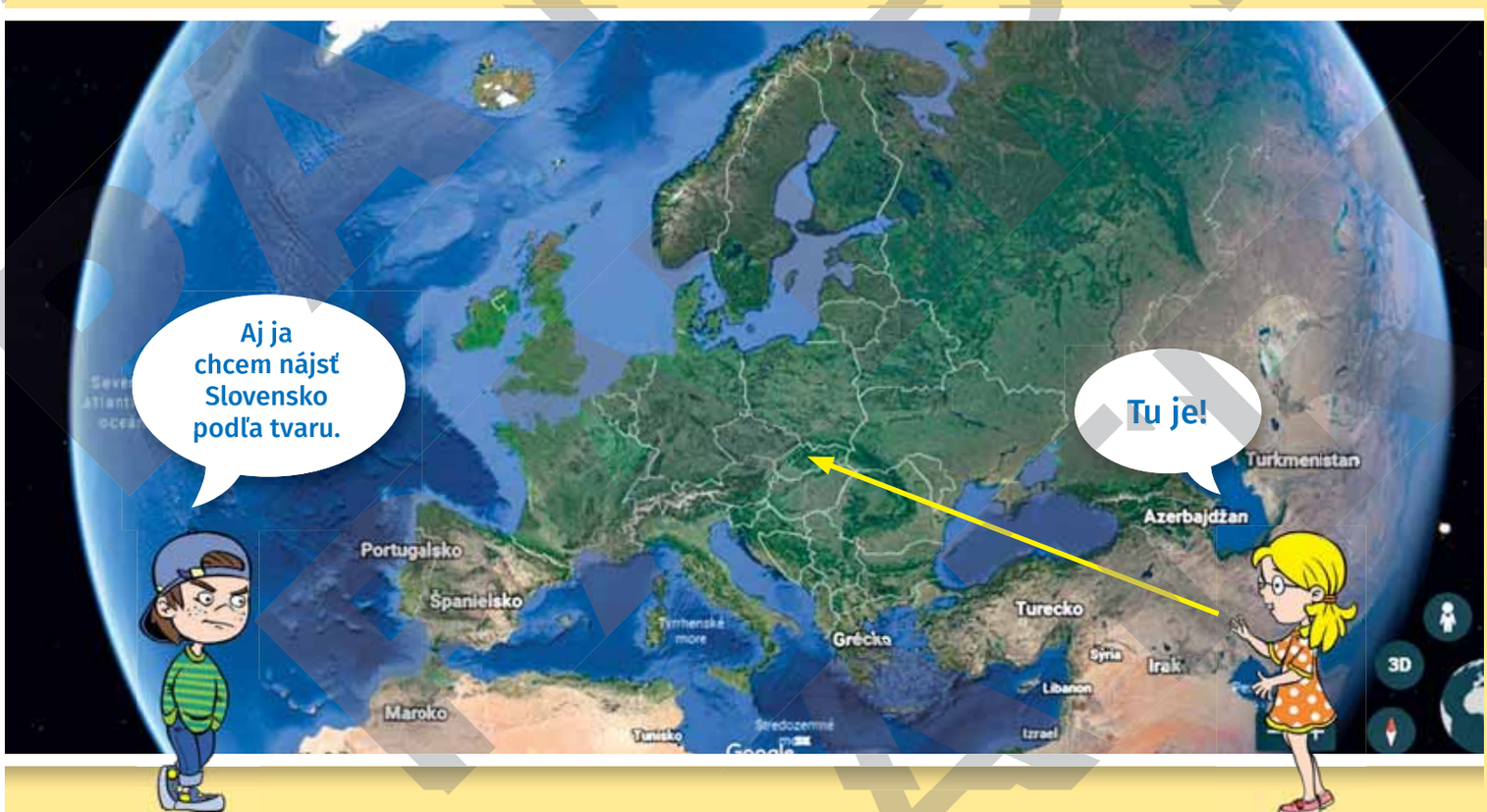

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 108 26.9.2018 10:24:20

Slovensko na mape sveta
a na mape Európy

1. **Ukážem Slovensko aj na týchto mapách. Na budúci školský rok ich už budem používať.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 109 26.9.2018 10:24:23

Mapa Slovenska

1. **Ukážem na mape Slovensko.**

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 110 26.9.2018 10:24:39

Mapa Slovenska

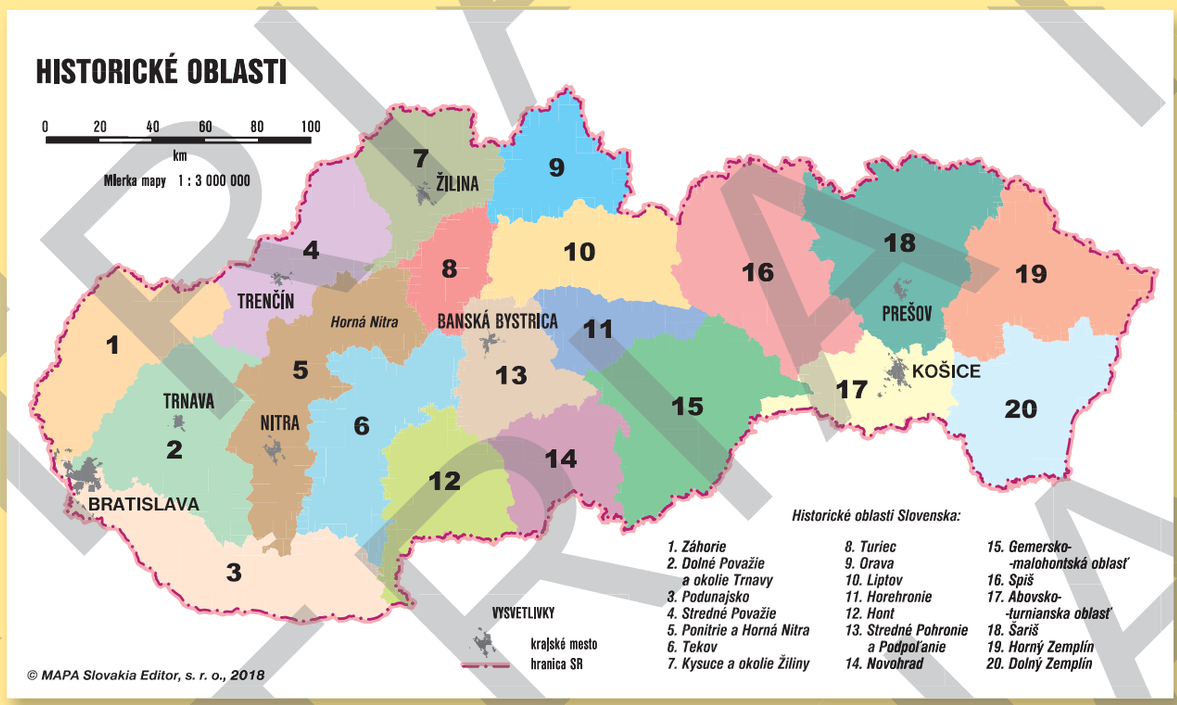

© MAPA Slovakia Editor, s. r. o., 2018

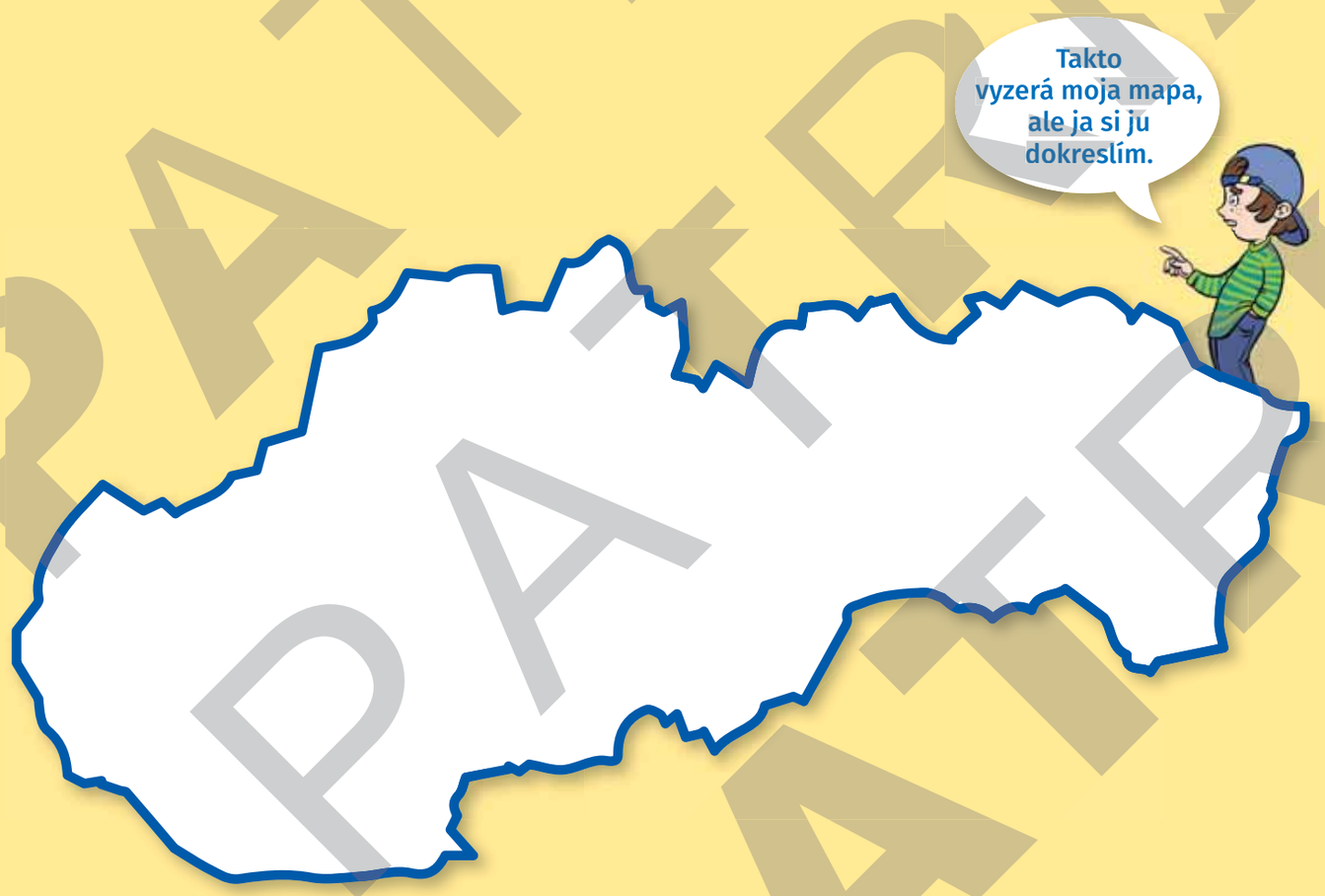

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 111 26.9.2018 10:24:46

Sebahodnotenie

V tabuľke sú uvedené očakávané výkony mojej celoročnej práce na hodinách vlastivedy.
Ku každému výkonu si priradím počet hviezdičiek podľa toho, ako hodnotím svoj výkon.

1 hviezdička * znamená ovládam málo,
2 hviezdičky ** znamenajú ovládam priemerne,
3 hviezdičky * znamenajú ovládam výborne.**

Tam, kde mám len jednu hviezdičku,
musím sa pozrieť do učebnice a na mapu ešte viackrát.

Č.	Úloha	*	**	***
1.	Viem vlastnými slovami vysvetliť čo je mapa.			
2.	Poznám farby na mape, viem čítať mapu podľa legendy.			
3.	Viem odmerať vzdialenosť na mape a podľa grafickej mierky mapy vypočítať skutočnú vzdialenosť.			
4.	Viem ukázať polohu Slovenska na mape sveta aj na mape Európy.			
5.	Viem ukázať na mape, kde sa nachádza moja obec (okresné mesto a pod.).			
6.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o ceste od Tatier k Dunaju.			
7.	Viem podľa mapy odlíšiť na trase od Tatier k Dunaju 3 pohoria a 3 kotliny.			
8.	Viem určiť svetové strany na mape.			
9.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o ceste od Dunaja po Hornád.			
10.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o ceste od Hornádu po Dunajec.			
11.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o pohoriach: Tatry, Veľká Fatra, Malá Fatra, Pieniny, Kremnické vrchy, Štiavnické vrchy, Súľovské vrchy, Malé Karpaty, Poľana, Slovenské rudohorie, Vihorlatské vrchy, Nízke Beskydy.			

PRACOVNÝ ZOŠIT

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 112 26.9.2018 10:24:48

č.	Úloha	*	**	***
12.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o nížinách: Podunajská nížina, Záhorská nížina a Východoslovenská nížina.			
13.	Viem ukázať na mape a porozprávať podľa mapy o kotlinách: Podtatranská, Turčianska, Žilinská, Zvolenská, Rožňavská.			
14.	Viem prerozprávať povesti podľa vlastného výberu. Poznám povesť o Svätoplukových prútoch.			
15.	Viem porozprávať podľa mapy o mestách: Poprad, Ružomberok, Liptovský Mikuláš, Žilina, Trenčín, Trnava, Piešťany, Bratislava, Nitra, Bojnice, Banská Štiavnica, Kremnica, Košice, Rožňava, Zvolen, Banská Bystrica, Prešov, Bardejov, Michalovce, Lučenec, Humenné.			
16.	Viem ukázať na mape a porozprávať o hradoch a zámkoch: Trenčiansky hrad, Spišský hrad, Bratislavský hrad, hrad Devín, Oravský hrad, Nitriansky hrad, Bojnický zámok.			
17.	Viem ukázať na mape a porozprávať o jaskyniach: Demänovská ľadová jaskyňa, Domica, Dobšinská ľadová jaskyňa.			
18.	Viem ukázať na mape a porozprávať o prírodných a kultúrnych pamiatkach zaradených do Zoznamu UNESCO.			
19.	Viem ukázať na mape oblasti: Orava, Šariš, Spiš, Pohronie, Horehronie, Horná Nitra, Horný Zemplín, Dolný Zemplín, Podunajsko, Kysuce, Záhorie.			
20.	Viem porozprávať o udalostiach: príchod Konštantína a Metoda, nájazdy Tatárov a Turkov, prvá svetová vojna, druhá svetová vojna, vznik samostatnej Slovenskej republiky.			
21.	Viem opísať štátne symboly Slovenskej republiky.			
22.	Viem porozprávať o historických osobnostiach: Mária Terézia, Ľudovít Štúr, Milan Rastislav Štefánik, Tomáš Garrigue Masaryk, Konštantín a Metod.			
23.	Viem určiť 5 kultúrno-historických pamiatok Slovenska na mape a porozprávať o nich.			
24.	Viem vytvoriť zoznam 10 prírodných divov Slovenska podľa môjho výberu.			
25.	Viem podľa fotografií zistiť, ako sa menila krajina.			
26.	Viem vytvoriť svoj plán cesty po Slovensku.			
27.	Viem rozlíšiť podľa mapy najvýznamnejšie cesty na Slovensku.			

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 113 26.9.2018 10:24:50

Slovník

banský škriatok
malý škriatok s telom dieťaťa a tvárou dospelého človeka, v minulosti vraj varoval baníkov pred nebezpečenstvom a oni mu za to na revanš nechávali malú pozornosť, má názov aj permoník

cech
organizácia remeselníkov v minulosti, združovali sa v nej remeselníci, napr. cech kováčov, cech pekárov – na ochranu remesla a obchodu

dolina
vyhĺbenina v zemskom povrchu vytvorená riekou

expedícia
výprava skupiny osôb s nejakým cieľom, obyčajne s vedeckým poslaním

fontána
dielo, ktorého hlavnou súčasťou je prúd vody

geoglyf
kresba vytvorená na zemskom povrchu

herbár
zbierka sušených a lisovaných rastlín, ktoré sú upevnené na papieri s popisom

hlaholika alebo hlaholské písmo
dnes už nepoužívané prvé písmo na našom území

hornina
neživá prírodnina z minerálov (jedného alebo viac) tvorí najvrchnejšiu časť zeme

chránená krajinná oblasť
chránené územie na zachovanie vzhľadu krajiny, rozmanitosti druhov

chránené územie
časť územia pod ochranou štátu podľa zákona o ochrane prírody

Jánošík
legendárny národný hrdina

jaskyňa
prírodný podzemný dutinový priestor, ktorý vzniká napr. v krase rozpúšťaním vápenca, zvetrávaním, rozpúšťaním hornín a pod.

jazero
prírodná vodná nádrž

jednotný spisovný jazyk
jednotná celonárodná forma jazyka, u nás slovenčiny

Kelti
prvý národ, ktorý žil na našom území, o čom sa našli dôkazy (boli chovatelia dobytka, remeselníci, roľníci, obchodovali so svojimi výrobkami)

kotlina
výrazne vyhĺbená forma zemského povrchu, vznikla pri rozlámaní povrchu

kras
vápencová oblasť, kde sa vyskytujú útvary vzniknuté činnosťou vody – jaskyne

kúpele
miesto vybudované pri liečivých prameňoch na liečenie chorých

kvapeľ
podlhovastý útvar (z mrznúcej vody alebo pôsobením vody na vápenec), ktorý vzniká na stropoch, stenách alebo podlahách jaskýň

ľadovec
súvislá vrstva ľadu na zemskom povrchu

mapa
zmenšené znázornenie objektov a javov na Zemi

mestská pamiatková rezervácia
historická časť mesta s pamiatkami

mierka mapy
číslo, ktoré udáva, koľkokrát je mapa zmenšená oproti skutočnosti

močiar
územie nasiaknuté vodou, namoknuté

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 114 26.9.2018 10:24:52

morský koral
morský živočích

námestie
verejná časť mesta s centrálnym priestranstvom, okolo sú budovy

národný park
rozsiahlejšie územie, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti

oxid uhličitý
plynná látka, bežne sa vyskytuje v ovzduší, zvyšuje sa jeho podiel napr. vplyvom priemyslu, dopravy, čo spôsobuje ohrievanie ovzdušia Zeme, potom nás nechráni pred škodlivým slnečným žiarením

pamätník
socha, pomník, stĺp a pod., pripomína nejakú udalosť alebo človeka

permoník
banský škriatok

piesočná duna
kopec tvorený z drobných piesočných zrniek, ktoré sú veternou silou prenášané z jedného miesta na iné

pleso
horské jazero, ktoré vzniklo roztopením ľadovca

pohorie
vyvýšená časť zemského povrchu

priehrada
vodné dielo, ktoré prehradzuje vodný tok a zadržiava vodu na vodohospodárske účely alebo zabránenie povodniam

priesmyk
výrazné prerušenie inak súvislého horského pásma

prírodná rezervácia
miesto, ktoré je pôvodné, ľudskou činnosťou nezmenené alebo len málo pozmenené, vyskytujú sa tam významné druhy organizmov (z národného, európskeho hľadiska)

radnica
verejná budova, kde sídli správa

remeslo
malovýroba založená na kvalifikovanej, prevažne ručnej práci výrobcu

roklina
prirodzená hlboká úzka jama v pohorí so strmými skalnými stenami

rytier
šľachtická hodnosť, (neskôr) čestný titul

skameneliny
zvyšky organizmov, ktoré sa zachovali z dávnych dôb (pôsobili na ne rozličné procesy, rozkladné a pod.), možno vidieť tvar celého živočícha alebo len odtlačky

skanzen
múzeum ľudovej architektúry

sopka
útvar zemského povrchu vytvorený horúcimi horninami, ktoré sa na zemský povrch dostanú pri výbuchu

sútok
miesto, kde sa stretávajú najmenej dva vodné toky

štít
vrch v pohorí

štôlňa
banská chodba, má začiatok na zemskom povrchu

Tatári
pôvodne staroveký kmeňový zväz mongolského pôvodu

vápenec
hornina, ktorá sa vplyvom vody rozpúšťa (tvorí ju viac minerálov)

vedec
kto sa zaoberá vedou, vedecky pracuje, skúmateľ, výskumník, bádateľ

vedecký
skúmavý, bádateľský

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 115 26.9.2018 10:24:54

10 prírodných divov Slovenska

1. **Dostali sme požiadavku, aby sme celá trieda vytvorili komisiu, ktorá má vybrať zo zoznamu navrhnutých prírodných divov Slovenska desať, ktoré zašle do súťaže.**
Prírodné divy sme videli aj na našich expedíciách.

Rozhodli sme sa, že z nich vyberieme desať.
Všetci členovia komisie, čiže žiaci našej triedy, dostanú zoznam návrhov. Každý v ňom označí svojich desať naj prírodných divov. Všetky hlasy sa spočítajú a urobí sa záverečný zoznam desiatich prírodných divov, ktoré získali najviac hlasov.
To bude náš návrh.

Navrhované prírodné divy Slovenska na desať naj:

Prírodný div na Slovensku	Strana v učebnici	Moje poradie
Tatry, Štrbské pleso	16 – 17	
Nízke Tatry, Demänovská ľadová jaskyňa	18 – 19	
Orava, skala, na ktorej je postavený hrad	22 – 23	
Veľká Fatra, skameneliny	24 – 25	
Malá Fatra, Jánošíkove diery	26 – 27	
Váh pri Strečne	28 – 29	
Súľovské vrchy, skalné mesto, Súľovské skaly	32 – 33	
Kúpeľný ostrov v Piešťanoch	38 – 39	
Záhorie, púšť	46 – 47	
Sútok rieky Morava a Dunaj	46 – 47	
Podzemné vody na Žitnom ostrove	54 – 55	
Lipa kráľa Mateja v Bojniciach	60 – 61	
Badínsky prales	68 – 69	
Poľana	70 – 71	
Jaskyňa Domica	76 – 77	
Dobšinská ľadová jaskyňa	80 – 81	
Korytnačka močiarna	86 – 87	
Vihorlatské vrchy, bukové lesy	88 – 89	
Ložiská soli pri Prešove	94 – 95	
Pieniny, Tri koruny nad Dunajcom	100 – 101	

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 116 26.9.2018 10:24:57

foto
z prvej svetovej vojny
pamätník
na prvú svetovú
vojnu 1914 – 1918

Stavba hradov
na obranu pred Tatármi
13. storočie

socha
Konštantína a Metoda
9. storočie

Obrana pred Turkami
16. storočie

foto pamätníka
z druhej
svetovej vojny
Dukla 1939 – 1945

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 117 26.9.2018 10:24:59

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 118 26.9.2018 10:25:01

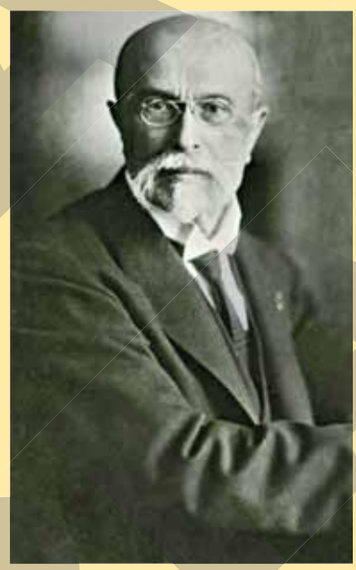

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 119 26.9.2018 10:25:05

Ľudovít Štúr 1843

Tomáš
Garrigue Masaryk
1918

Milan
Rastislav Štefánik
1919

Mária Terézia 1741

vznik Slovenskej republiky
Prezidentský palác 1993

vlastiveda pre_4 rocnik.indd 120 26.9.2018 10:25:09